

Mezei Péter¹

A JOGKIMERÜLÉS INTÉZMÉNYÉNEK KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN

A szerzői jog eredeti szabályainak megalkotásakor a nemzeti jogalkotókat rendre eltérő érdekek vezérelték,² azonban világszerte egyértelmű rögzítést nyert, hogy a szerzők³ érdekei nem biztosíthatók korlátok nélkül. A jogosultak és a társadalom (a fogyasztók), valamint újabban a közvetítő szolgáltatók, aggregátorok érdekei között folyamatos egyensúlyozás szükséges annak érdekében, hogy e jogterület és a ráépülő üzleti élet hatékonyan működhessen.⁴ Ennek szellemében *a jogok kizárólagosságát korunk szerzői jogában intézmények*

¹ Dr. Mezei Péter, Ph.D., az SZTE ÁJTK Összehasonlító Jogi Intézet docense, a Szerzői Jogi Szakértő Testület kinevezett tagja. Ezúton szeretnék köszönetet mondani Hajdú Dóra és Németh László kollégáknak a kézirat javítását célzó észrevételeikért.

² Mezei Péter: A fájlcseré dilemma – a perek lassúak, az internet gyors. HVG-Orac, Budapest, 2012, p. 15–17.

³ A továbbiakban a szerzői művek jogosultjait, a szerzőket és a kapcsolódó jogi teljesítmények jogosultjait, például az előadóművészeket, a hangfelvétel-előállítókat, a filmelőállítókat, valamint ezekkel párhuzamosan a szerzői műveket és a kapcsolódó jogi teljesítményeket a gondolatmenet feszessége és az ismétlések elkerülése végett egységesen a „szerző(k)”, „jogosult(ak)”, „mű(vek)” szavakkal jelöljük. Ahol szükségesnek mutatkozik, az egyes jogosultak/védett tartalmak egyedileg is kiemelészt nyernek.

⁴ David Gladwell: The Exhaustion of Intellectual Property Rights. European Intellectual Property Review, 1986. 12. sz., p. 366., 369.

egész sora töri meg. Így például a területi és időbeli hatály (territorialitás⁵ és védelmi idő⁶), a jogok személyhez kötöttsége, illetve korlátozott átruházhatósága (adott esetben annak kizárása), a törvényi és kényszerengedélyek, a díjigényre szorított jog, a közös jogkezelés, a szabad felhasználások avagy a védelem alól kivont művek köre. E sorba illeszkedik a jogkimerülés intézménye is.

A szerzői jogok kizárólagosságából következik, hogy a művek *terjesztésére* elsődlegesen a szerzők, illetve az ő felhatalmazásuk alapján mások jogosultak. Terjesztés alatt hagyományosan a művek – akár analóg, akár digitális – eredeti vagy másolt példányainak forgalomba helyezését értjük. A terjesztés hagyományosan a tulajdonjog visszterhes átruházását jelenti, de megvalósítható más módon, így például ajándékozással, kölcsönzéssel vagy haszonkölcsönzéssel. A jogkimerülés kifejezetten e kizárólagosságot töri meg, azonban kizárólag a tulajdonátruházással járó terjesztés esetén. Összefoglalóan e jogelv alapján *a szerzői jogosult köteles túrni az általa, illetve az ő engedélyével más által jogszerűen, adásvétel útján vagy a tulajdonjog bármely más átruházása révén forgalomba hozott szerzői művek adott*

⁵ Korunkban az országoként elkülönült szerzői jogi rendszerek az internet segítségével működő szolgáltatások akadályozójává váltak. A territorialitás elvének az esetleges felülírása ezért egyike a jelenkor legizgalmasabb szerzői jogi kérdéseinek. Lásd: Orientation Debate on Content in the Digital Economy, SEC(2012) 680, Brussels, 28 November 2012, p. 4.

⁶ Napjainkban épp e korlátozás szűkítésének, vagyis a védelmi idő folyamatos bővítésének lehetünk tanúi. Az Európai Gazdasági Közösség az akkoriban irányadó nemzetközi szerződésekből foglaltnál [post mortem auctoris (pma) 50 évnél] hosszabb (pma 70 év) védelmi időt biztosított a szerzői jogosultaknak 1993-ban. Lásd: a Tanács 93/98/EGK irányelve (1993. október 29.) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejének összehangolásáról. Ezt az irányelvet idővel módosították, majd újrakodifikálták. Jelenleg lásd: Az Európai Parlament és a Tanács 2006/116/EK irányelve (2006. december 12.) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről (kodifikált változat). Legújabbán pedig az előadóművészek részére biztosított védelmi idő került húsz évvel (összesen hetven évre) megtoldásra. Lásd: Az Európai Parlament és a Tanács 2011/77/EU irányelve (2011. szeptember 27.) a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről szóló 2006/116/EK irányelv módosításáról. Az Egyesült Államok – követve az EGK/EU törekvéseit – 1998-ban módosította szerzői jogi törvényét annak érdekében, hogy a szerzői jogosultak számára az európaival megegyező terjedelmű védelmi időt biztosítson. Lásd: Sonny Bono Copyright Term Extension Act, Pub. L. No. 105-298, 112 Stat. 2827. Woods jelzi, hogy a vezető szerzői jogi nagyhatalmak – különösen az Európai Unió és az Egyesült Államok – napjainkban harmadik országokkal kötött szabadkereskedelmi megállapodások („free trade agreements”, „FTAs”) révén igyekeznek a szellemi tulajdon-védelem kereteit tovább erősíteni. Ezek részeként – több minden más mellett – rendre a Berni Unió Egyezmény által előírt minimumot (pma 50 év) meghaladó védelmi idő kerül meghatározásra. Lásd: *Tanya Woods: Copyright Enforcement at All Costs? Finding a Place for Balance in the International Enforcement Agenda.* AIPLA Quarterly Journal, Summer 2009, p. 362.

*műpéldányainak utólagos – akár haszonszerzési célú – terjesztését, amennyiben a műpéldány értékesítéséért megfelelő díjazásban részesült.*⁷

A fentiek alapján válik lehetővé, hogy megunt könyveinket, lemezeinket stb. barátainknak ajándékozzuk, esetleg elcseréljük, illetve a forgalom tárgyává tesszük. Ez a jogintézmény adja az antikvárkereskedelem alapját. Erre épülnek – legalábbis részben – az olyan online szolgáltatások, mint az eBay vagy hazánkban a Vatera, az Apród.

Jogkimerülés híján a jogosult az ő szerzői alkotását tartalmazó *fizikai hordozók* valamenyny, terjesztésben megnyilvánuló felhasználását (különösen ingyenes vagy visszerhes átruházását, akár ajándékozását is) ellenőrizhetné, erre nézve monopoljogokkal rendelkezne. Ez a helyzet nem lehet kívánatos. Egyrészt a szerzői jog kereteit (úgy a jogokat, mint azok korlátait) a törvények mesterségesen határozzák meg. A szerzői jogi jogszabályok megalkotását épp a monopóliumok felszámolása ihlette. Az egyes érdekoldalak közötti egyensúly megteremtése pedig domináns célkitűzés a nemzeti jogalkotók számára. Másrészt a jogsultat megillető szerzői jog nem azonosítható a fizikai tárgyak, dolgok feletti tulajdonjog

⁷ Paul Goldstein, P. Bernt Hugenholtz: International Copyright – Principles, Law and Practice, Second Edition. Oxford University Press, Oxford-New York, 2010, p. 305. A jogelv magyar törvényi szabályozását lásd: 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról (a továbbiakban: Sztj.) 23. § (5) bekezdés. A jogkimerülés nemzetközi forrását a WIPO Szerzői Jogi Szerződés (a továbbiakban: WCT) 6. cikk (2) bekezdése, illetve a WIPO Előadásokról és Hangfelvételekről Szóló Szerződésének (a továbbiakban: WPPT) azonos tartalmú 8. cikk (2) bekezdése adja. A Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonzatairól szóló 1994-es Megállapodás (a továbbiakban: TRIPS-megállapodás) is utalt a jogkimerülésre, azonban negatív irányból. A 6. cikkben ugyanis kimondta, hogy „A jelen Megállapodás szerinti vitarendezés céljára, a fenti 3. és 4. Cikkben foglaltak fenntartásával, a jelen Megállapodásban foglaltak a szellemi tulajdonjogok kimerülésének kérdését nem érintik”. Az Európai Unió (korábban EGK) irányelvi szinten rögzítette a jogkimerülés tételét. Lásd: a Tanács 91/250/EGK irányelve (1991. május 14.) a számítógépi programok jogi védelméről, 4. cikk c) pont. Ez az irányelv 2009-ben módosításra került. A jogkimerülést jelenleg lásd: 2009/24/EK irányelv a számítógépi programok jogi védelméről, 4. cikk (2) bekezdés. Később a tétel további normákban került megerősítésre. Lásd: 2001/29/EK irányelv az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról (a továbbiakban: Infoc-irányelv) 4. § (2) bekezdés, illetve (28)–(29) preambulumbekkezdés; illetve 2006/115/EK irányelv a bérleti jogról és a hasznokölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról, 1. cikk (2) bekezdés, 9. cikk (2) bekezdés. A jelen tanulmányban ugyancsak vizsgált Egyesült Államok vonatkozásában lásd: 17 U.S.C. §109(a). (Az Egyesült Államok szerzői jogi törvényét a továbbiakban lásd: USCA.)

intézményével.⁸ Épp ellenkezőleg: a fizikai hordozó az azt jogszerűen megvásároló személy tulajdonába kerül, s felette ő gyakorol ellenőrzést.⁹ *A jogkimerülés tehát a tulajdonhoz fűződő jog és a szerzőket megillető immateriális jogok közötti egyensúlyt hivatott biztosítani.*¹⁰ S bár tagadhatatlan, hogy a szerzői jogosult szerződéses úton korlátozhatja a műpéldány használatának kereteit, az e megállapodással ellentétes gyakorlat csak kötelmi jogi, s nem szerzői jogi eszközökkel szankcionálható.¹¹

Abból, hogy a jogkimerülés a terjesztés vagyoni jogának speciális korlátja, az is következik, hogy a szerzőt méltányos díjazás illeti meg valamennyi olyan egyéb vagyoni jogát érintő eseti felhasználásért, amely nem köthető meghatározott műpéldány értékesítéséhez, avagy

⁸ A magyar jogirodalomból lásd különösen: *Ficsor Mihály Zoltán: A szellemi tulajdon és a Ptk. Észrevételek és javaslatok a polgári jogi kodifikációhoz.* Polgári Jogi Kodifikáció, 2001. 2. sz., p. 27–30; *Faluði Gábor: Szerzői jog, iparjogvédelem és a Ptk. koncepciója – I. rész.* Polgári Jogi Kodifikáció, 2003. 2. sz., p. 3–14; II. rész. Polgári Jogi Kodifikáció, 2003. 3. sz., p. 3–14; *Bobrovsky Jenő: A szellemi tulajdon néhány dilemmájáról a körte és a sajt között.* In: *Király Miklós, Gyertyánfy Péter (szerk.): Studia Gy. Boytha dedicata (Bibliotheca Iuridica. Liber Amicorum 17.)*, Budapest, 2004, p. 33–45; *Lontai Endre, Faluði Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: Magyar polgári jog – Szerzői jog és iparjogvédelem.* Budapest, Eötvös József Könyv- és Lapkiadó Bt., 2012, p. 11. Egy egyetemi tankönyv ezzel ellentétes álláspontra helyezkedik: „a gazdasági fogalom megköveteli a tulajdonként való kezelést. ... A tulajdonként való kezelés történelmi hagyományokkal bír.” Lásd: *Tattay Levente, Pintz György, Pogácsás Anett: Szellemi alkotások joga.* Budapest, Szent István Társulat, 2011, p. 22–23. A német irodalom vonatkozásában lásd: *Gerhard Schrickler (szerk.): Urheberrecht – Kommentar*, 3., neubearbeitete Auflage. C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 2006, p. 33–43; *Manfred Rehbinder: Urheberrecht*, 15., neubearbeitete Auflage. Verlag C. H. Beck, München, 2008, p. 2; *Karl Egbert Wenzel, Emanuel H. Burkhardt: Urheberrecht für die Praxis*, 5., vollständig überarbeitete Auflage. Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2009, p. 22–23. Az angolszász jogrendszerek vonatkozásában lásd: *Paul Edmond Dowling v. United States*, 473 U.S. 207 (1985), p. 216–217; *David Fagundes: Property Rhetoric and the Public Domain.* Minnesota Law Review, 2010, p. 652–705; *Patricia Loughlan: 'You Wouldn't Steal a Car': Intellectual Property and the Language of Theft.* European Intellectual Property Review, 2007, p. 402.

⁹ A tulajdonos széles szabadsággal bír a vagyontárgy fizikai sorsa felett. A magyar joggyakorlat egyik kiváló példája szerint „az építmény tulajdonosát megilleti az a jog, hogy a tulajdonában álló épületet átépítse, ennek során külső megjelenését, építészeti kialakítását, rendeltetését módosítsa vagy azt elbontsa. A tulajdonos használati jogának rendeltetészerű gyakorlásához kapcsolódó átépítés nem eredményezheti a tervező szerzői jogainak sérelmét. A tervező szerzői joga szempontjából a felhasználó hasznosítási jogosultságait érdekösszeméréssel kell mérlegelni.” Lásd: BDT2010.2329. Az érdekösszemérés indokoltságát a Szerzői Jogi Szakértő Testület több szakvéleményében is megerősítette. Lásd különösen: SZJSZT-19/12 – A B. integrált rekonstrukciójával kapcsolatos szerzői jogi kérdések. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118.) évf. 3. sz., 2013. június, p. 156–160; SZJSZT-05/13 – Uszoda fejlesztésével kapcsolatos szerzői jogi kérdések. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 8. (118.) évf. 5. sz., 2013. október, p. 128–129. Az USCA megalkotását követően kiadott képviselőházi jelentés pedig a következőképp fogalmazott: „the copyright owner's exclusive right of public distribution would have no effect upon anyone who owns 'a particular copy or phonorecord lawfully made under this title' and who wishes to transfer it to someone else or to destroy it”. Lásd: House Report No. 94-1476 (1976), p. 79.

¹⁰ *Richard H. Stern: Some Reflections on Parallel Importation of Copyrighted Products into the United States and the Relation of the Exhaustion Doctrine to the Doctrine of Implied Licence.* European Intellectual Property Review, 1989. 4. sz., p. 119.

¹¹ „This does not mean that conditions on future disposition of copies or phonorecords, imposed by a contract between their buyer and seller, would be unenforceable between the parties as a breach of contract, but it does mean that they could not be enforced by an action for infringement of copyright”. Lásd: House Report, i. m. (9), p. 79.

amely felhasználás szolgáltatásként kerül megvalósításra.¹² Így például a filmalkotás vagy zenemű/hangfelvétel előadásáért, nyilvánossághoz közvetítéséért, sugárzásáért vagy lehívásra történő nyilvánosság számára hozzáférhetővé tételéért minden esetben fizetni kell, akárcsak a könyvek/filmek/hangfelvételek bérbé adásáért vagy haszonkölcsönzéséért. (Bár mint alább látni fogjuk, az Egyesült Államok ez alól ugyancsak enged kimentést.) Az iménti példák esetén nem beszélhetünk a kizárólagos jogok kimerüléséről az első jogszerű felhasználást követően, mivel az érintett tartalmak vagy műpéldányok nem kerülnek a felhasználó tulajdonába.

Közhelyszerű, de tény, hogy a technológia folyamatos fejlődése ismétlődő kihívások elé állítja a jogalkotót és a jogosultakat egyaránt.¹³ E kihívások legfőbb eleme minden bizonnyal a digitális technológiák térnyerése, valamint ezekhez kapcsolódóan az internet, mint emberek milliárdjainak összekapcsolására alkalmas hálózat, prosperáló fejlődése. Az internet történetének elmúlt tíz-tizenöt éve jogviták garmadáját szülte a szerzői jogilag védett tartalmak engedély és díjfizetés nélküli felhasználása terén. A „digitális szerzői jogi” viták a jogkimerülés intézményét sem hagyták érintetlenül. A zenefájlok értékesítésére szakosodott online zeneboltok vagy a használt számítógépes szoftvereket áruló cégek piacra lépése szükségszerűen új kérdéseket vet fel. Így például azt, hogy az eredetileg analóg, *fizikai formátumban megjelenő műhordozók esetén alkalmazandó jogkimerülés miként vonatkoztatható a digitális jelek útján értékesített tartalmakra*, ha egyáltalán erre lehetőség nyílik. Különösen érdekes lehet annak megvizsgálása, hogy a világszerte jogszabályi szinten rögzített jogelvébe beilleszthető-e bírói jogértelmezéssel a fenti „digitális gyakorlat”, vagy az csakis a törvények (irányelvek) módosítása után válik lehetségessé.

A tanulmány szerzője a fenti, nem csekély gyakorlati jelentőséggel bíró kérdésekre négy egymást követő tanulmányban igyekszik választ adni. E négy munka összefűzése (egy szakfolyóirat hasábjain) egyrészt a terjedelmi korlátok okán tűnik indokolatlannak. Másrészt a jogösszehasonlítás domináns elméleti szakembereinek gondolatát megfogadva indokolt alaposan szemügyre venni egy-egy jogintézmény történeti alakulását. Így a Zweigert és Kötz szerzőpáros is központi helyen említette jogösszehasonlító munkáiban, hogy a hatályos normák és bírósági gyakorlat minden esetben a múlt szerves fejlődésének szülöttei.¹⁴

¹² Infosoc-irányelv (29) preambulumbekzdés: „A jogkimerülés kérdése nem merül fel sem általában a szolgáltatások, sem különösen az on-line szolgáltatások esetében. Ez vonatkozik továbbá a műveknek és más, védelem alatt álló teljesítményeknek a szolgáltatás igénybevevői által a jogosult engedélyével készített többszörözött anyagi műpéldányára is. Ennek megfelelően ugyanez vonatkozik a művek és más, védelem alatt álló teljesítmények eredeti, illetve többszörözött műpéldányai bérbéadásának, illetve haszonkölcsönbe adásának jogára, amelyek természetüknél fogva szolgáltatásnak minősülnek. A CD-ROM-mal vagy a CD-I-vel ellentétben – amelynél a szellemi tulajdon anyagi hordozóban, vagyis árucikkben ölt testet – minden on-line szolgáltatás engedélyhez kötött cselekménynek minősül, amennyiben a szerzői jog vagy valamely szomszédos jog ezt megköveteli.”

¹³ Mezei: i. m. (2), p. 17–23.

¹⁴ Konrad Zweigert, Hein Kötz: Einführung in die Rechtsvergleichung, 3. Auflage. J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, 1996, p. 68.

A jogintézmény történeti gyökerei erre tekintettel valamennyi esetben alaposan kifejtésre kerülnek.

Harmadrészt praktikus okai is vannak annak, hogy a „digitális jogkimerülés” problematikája csak az előtanulmányokat követően kerüljön bemutatásra. Az Egyesült Államokban 2013 során meghozott *Capitol Records v. Redigi*-ítélet¹⁵ egyelőre nem jogerős. Nehéz volna megmondani, hogy az illetékes szövetségi körzeti (fellebbviteli) bíróság mikor tervezi meghozni a másodfokú ítéletet, azonban érdemes arra türelemmel várakozni. Hasonlóképp elmondható, hogy az Európai Unió Bíróságának a *UsedSoft*-ügyben hozott előzetes döntése¹⁶ csak az uniós szerv választát tartalmazza. Az előzetes kérdést feltevő német Szövetségi Legfelsőbb Bíróságnak még ezután kell meghoznia nemzeti döntését a peres felek jogvitájában. Erre 2014 január végéig nem került sor.

Ennek fényében a jelen tanulmány kizárólag az Egyesült Államok vonatkozásában kívánja a jogkimerülés (*first sale doctrine*) szerzői jog területén való kialakulásának és fejlődésének összefoglaló vázlatát adni.¹⁷ A soron következő, második tanulmány hasonló célkitűzésekkel ismerteti majd az Európai Unió és Magyarország vonatkozó jogfejlődését. Mindkét munka a honnan és a hova kérdésre igyekszik választ adni. Bemutatja, hogy melyek voltak azok a legfontosabb jogi, társadalmi és gazdasági körülmények, amelyek a jogelv fejlődését a leginkább meghatározták ezen jogrendszerekben. Különösen fontos lesz annak megismérése, hogy bár a jogelv eltérő korszakokban jelent meg a két kontinensen, sok esetben azonos problémákkal néztek szembe a jogalkalmazók és a jogalkotók. Így izgalmas lehetőséget teremt az első két tanulmány e válaszok összehasonlítására. A harmadik cikk e válaszoknak a digitális korba való átültetésének kereteit veszi majd szemügyre.

¹⁵ *Capitol Records, LLC, v. Redigi Inc.*, 934 F.Supp.2d 640 (2013).

¹⁶ Case C-128/11 – *UsedSoft GmbH v. Oracle International Corp.*, Európai Unió Bírósága (nagytanács), 2012. július 3. (<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=124564&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=455214>).

¹⁷ A jelen tanulmány kizárólag a szerzői jogra fókuszál. A szellemi tulajdon-védelem egyéb területein (védjegy- és szabadalmi jog) ugyancsak kodifikált jogkimerülés tétele e helyütt nem kerül ismertetésre, még akkor sem, ha a „first sale doctrine” erős szálakkal kötődik a szabadalmi joghoz az Egyesült Államokban. Lásd: *Bobbs-Merrill Company v. Isidor Straus and Nathan Straus*, 210 U.S. 339 (1908), p. 343–345. A jogkimerülés szabadalmi jogi vonatkozásairól lásd továbbá: *Hillary A. Kremen: Caveat Vendor: International Application of the First Sale Doctrine*. *Syracuse Journal of International Law and Commerce*, 1997, p. 161–185; *Vincent Chippetta: Patent Exhaustion: What's it Good for?* *Santa Clara Law Review*, 2011, p. 101–161. Magyarország vonatkozásában érdemes jelezni, hogy az anonim bírósági határozatok online webtárában (<http://birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara>) a „jogkimerülés” kifejezésre felkínált közel harminc döntés közel kétharmada védjegy- vagy szabadalmi jogvitában született. Így e jogterületeken ugyancsak indokolt volna külön vizsgálatot végezni.

Tekintettel arra, hogy elsőként az Egyesült Államok bíróságai fejlesztették ki e doktrínát,¹⁸ indokolt első lépcsőben ennek az országnak a jogfejlődését bemutatni. (A további tanulmányok az Európai Unió, Magyarország és Németország anyagi jogi szabályait és gyakorlatát, valamint a „digitális jogkimerülés” problematikáját vizsgálják majd.)

Az 1. fejezet a jogkimerülés tételének „előtörténetét”, az 1909-es törvényi rögzítést megelőző időszakot vázolja fel. Ezt az 1909-es törvény hatálya alatt megfigyelhető gyakorlati élet elemzése követi. E közel hét évtizedes korszak fontossága leginkább abban rejlik, hogy ekkor több olyan ítélet született, amely a röviden és tömören megfogalmazott törvényi klauzula kifejezéseit megtöltötte tartalommal (2. fejezet). A 3. fejezet az 1976-ban elfogadott – jelenleg is hatályos – *USCA* szabályanyagát és az ezek alapján körvonalazható jogpolitikai elveket szedi csokorba. A 4. fejezet az *USCA* hatálybalépése (1978) óta a szerzői jogot ért legfontosabb kihívásokat ismerteti, melyek nem egy esetben a jogszabály módosítását eredményezték. E fejezetek a jogkimerülés nemzeti gyakorlatára fókuszálnak. Ezzel szemben az 5. fejezet az *USCA* párhuzamos import tilalmát rögzítő speciális rendelkezésének, illetve a jogkimerülés elvének az ütközéséről, és az e dilemma feloldásával kapcsolatos rendkívül fordulatossággal, fejlődésről számol be. Ez utóbbi fejezet célja tehát, hogy a jogelvnek az Egyesült Államok szempontjából legfontosabb nemzetközi vonatkozásait ismertesse.

1. A „first sale doctrine” gyökerei

Az Egyesült Államok szerzői joga a szövetségi alkotmány I. cikk (8) bekezdés 8. pontjában szereplő, ún. „*IP*” vagy „*copyright clause*” passzuson nyugszik. Eszerint „a Kongresszus joga, hogy ... előmozdítsa a tudományok és hasznos művészetek fejlődését azáltal, hogy a szerzők és feltalálók részére meghatározott időtartamra kizárólagos jogot biztosít írásaik és találmányaik tekintetében”. A szövetségi szerzői jog ennek megfelelően a jogosultak érdekeinek védelme mellett a társadalom számára előnyös fejlesztések előmozdítására, a tudás minél szélesebb körű terjesztésére fókuszál, bizonyos feltételek mellett akár még az alkotó-

¹⁸ Más források szerint a jogelv német fórumok előtt nyert elsőként alakot. Lásd: *David T. Keeling: Intellectual Property Rights in E.U. Law, Volume 1. – Free Movement and Competition Law, Oxford EC Law Library, Oxford University Press, Oxford, 2003, p. 75.* Az angolszász irodalom és joggyakorlat ugyancsak előszeretettel hivatkozik arra, hogy a jogkimerülés az angol common law által kifejlesztett „vagyontárgyak elidegenítésével kapcsolatos korlátozások” (restraints on the alienation of chattels) tételéből eredeztethető. Ez utóbbi tétel első forrásai a 15. századból ismertek. Vö.: *Supap Kirtsang v. John Wiley & Sons, Inc., 133 S.Ct. 1351 (2013), p. 1363.* A történelmi elsőség problematikájának feloldása meghaladja e tanulmány kereteit, így erre a továbbiakban nem térünk ki.

kat megillető jogosultságok kárára is.¹⁹ Ennek az egyensúlyi szisztémának az egyik kiváló mintapéldája a bírói jogfejlesztés eredményeként életre hívott, majd 1976-ban kodifikált *fair use*-teszt.²⁰

E balanszírozást az amerikai jog és bírói gyakorlat több további eszközzel igyekszik elérni. Így például a szerzőket megillető vagyoni jogok egyike a terjesztés joga (*right of distribution*),²¹ melynek gyakorlása elé többek közt a „*first sale doctrine*” állít akadályt. Az angol *terminus technicus* szerencsésnek tekinthető abban az értelemben, hogy a jogelv alapját jelentő első értékesítés szükségességét hangsúlyozza. Ezzel ellentétben az európai rendszerekben meghonosodott jogkimerülés (*exhaustion*) szó a mögötte meghúzódó tartalomra csak „ködösen” utal. Ugyanakkor pontatlannak is tekinthető az amerikai szóhasználat, mivel nem kizárólag „*sale*”, vagyis eladás képezheti az alapját a terjesztési jog kimerülésének, hanem a tulajdon bármilyen más átszállása (például ajándékozás,²² cseré stb.) is.²³

Az Egyesült Államok szerzői jogi rendszerében a jogkimerülés tétele „fejlesztő bírói jogértelmezés” eredményeként született meg a 19–20. század fordulóján. Habár hagyományosan a *Bobbs-Merrill v. Straus*-ügyben hozott 1908-as szövetségi legfelsőbb bírósági ítéletet szokás a jogelv forrásaként megjelölni, ennél korábbi jogesetekre vezethető vissza a doktrína létrejötte.

A *Henry Bill Publishing v. Smythe*-ügy²⁴ központi kérdését öt könyv engedély nélküli értékesítése adta. A felperes James G. Blaine „*Twenty Years of Congress*” című könyvét – haszonmaximalizálás céljából, a kereskedők kiiktatásával – kizárólag rendelés alapján, saját ügynökein keresztül juttatta el a vevőkhöz. A könyvkereskedéssel foglalkozó alperes Blaine egyik ügynökétől vásárolt hat példányt a kötetből, melyek közül ötöt 5,86 dolláros haszon

¹⁹ A szerzői jogi klauzula vonatkozásában lásd részletesen: Mezei: i. m. (2), p. 54–56; L. Ray Patterson, Stanley F. Birch, Craig Joyce: A Unified Theory of Copyright – Chapter 2: The Copyright Clause and Copyright History. *Houston Law Review*, 2009, p. 241–242; Tom Breagelmann: Copyright Law in and under the Constitution: The Constitutional Scope and Limits to Copyright Law in the United States in Comparison with the Scope and Limits Imposed by Constitutional and European Law on Copyright Law in Germany. *Cardozo Arts and Entertainment Law Journal*, 2009, p. 104–105; Evan Hess: Codifying Copyright: an Architectural Solution to Digitally Expanding the First Sale Doctrine. *Fordham Law Review*, March 2013, p. 1970–1971, 1982–1984.

²⁰ E teszt a kontinentális európai szabad felhasználásokkal állítható párhuzamba, azonban azoknál – az eseti bírói mérlegelés szükségessége folytán – jóval rugalmasabb. A magyar szakirodalomból lásd: Mezei Péter: Mitől fair a fair? Szerzői művek felhasználása a fair use-teszt fényében. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 3. (113.) évf. 6. sz., 2008. december, p. 26–68.

²¹ 17 U.S.C. §106(3).

²² A jogelv ajándékozás esetére való alkalmazhatóságáról lásd: *Walt Disney Productions v. John Basmajian and Christie, Manson & Woods International, Inc.*, 600 F. Supp. 439 (1984), p. 442.

²³ Nimmer nem véletlenül hangsúlyozza, hogy a jogkimerülést leginkább a „tulajdonjog első engedélyezett átruházása” („*first authorized disposition by which title passes*”) kifejezéssel lehetne körülírni. Lásd: *Melville B. Nimmer, David Nimmer*: Nimmer on Copyright, §8.12[B][1][a]. Bizonyosan érthető, hogy a továbbiakban e dogmatikailag helytálló, ám igencsak helyigényes megjelölés miatt nem kerül alkalmazásra.

²⁴ *Henry Bill Publishing Co. v. Smythe*, 27 Fed. Rep. 914 (1886).

mellett továbbadott. A könyv kiadója a szerzői jogainak megsértésére hivatkozással beperelte Smythe-ot.

Az ügyben eljáró ohioi körzeti bíróság a felperesnek adott igazat. Érvelésében mégis több olyan kijelentést tett, amelyekből közvetlen utalások sejlenek fel a jogkimerülés lényegére. Hammond bíró hangsúlyozta, hogy „ha Blaine a könyveket nagy- vagy kiskereskedelmi tételben kereskedőknek adta volna el ... és az alperes e példányok közül a jogcímet érintő tévedés nélkül vásárolt volna, előfordulhatna, hogy Mr. Blaine-nek semmi lehetősége nem lenne a monopóliuma érvényesítésére, mivel ezt a jogát az említett cselekménye kizárja”.²⁵ Vagyis „az egyedüli kötetek, amelyek a felperes használatra vagy értékesítésre vonatkozó engedélyével az általános forgalom részévé válhattak, csak azok lehettek, melyeket az előfizetők másodkézből adtak tovább. Ezeket az értékesítéseket az egyes előfizetőknek az adott másolat feletti tulajdonjoga alapozza meg”.²⁶ Ugyanakkor „a jogvita tárgyát képező másolatok az ügynök részére kiszállítás céljából kerültek átadásra, és sosem kerültek az ő tulajdonába, hanem a felperes tulajdonában maradtak”.²⁷ Következésképp az eredeti műpéldányok nem kerültek jogszerűen forgalomba, s így azokon Smythe sem szerezhette tulajdonjogot.²⁸

Néhány évre rá *expressis verbis* megerősítést nyert, hogy a jogszerűen forgalomba került műpéldány fölött a tulajdonjogot szerző vásárló általi továbbértékesítéssel szemben nem tiltakozhat a jogosult.²⁹ Sőt, már a *Smythe*-ügy lezárását megelőzően hangsúlyozásra került, hogy amennyiben az alperes ügynökök *megvásárolták* a felperes szerzői joga által védett könyveket, nem követtek el szerzői jogi jogsértést a kötetek továbbértékesítésekor.³⁰

A fenti példák mellett – a későbbi jogalkotásban betöltött kitüntetett jelentősége okán – a legismertebb „ősjogesetre”, a *Bobbs-Merrill v. Straus*-ügyre érdemes e helyütt részletesen is kitérni. A tényállás szerint a Bobbs-Merrill cég 1904. május 18-án regisztrálta az Egyesült Államok Szerzői Jogi Hivatalánál Hallie Erminie Rives „*The Castaway*” című könyvét, melyet ezt követően azonnal ki is adott. A kötet belső nyitó oldalán kifejezett utalást helyezett el a kiadó arra nézve, hogy a könyv példányai nem terjeszthetők egy dolláros kiskereskedelmi árnál olcsóbban. A Bobbs-Merrill a műpéldányokat ennél kedvezőbb tarifa mellett értékesítette a nagykereskedők és a könyvesboltok felé. Az Isidor és Nathan Straus fivérek tulajdonában álló R. H. Macy & Company az említett kötetből nagykereskedelmi tételben vásárolt, viszont a figyelmeztetés ellenére 89 dollárcentes áron kínálta eladásra az egyes pél-

²⁵ Uo., p. 918.

²⁶ Uo., p. 919.

²⁷ Uo., p. 924.

²⁸ A jogeset elemzését lásd: *Warwick A. Rothnie*: Parallel Imports. Sweet & Maxwell, London, 1993, p. 262.

²⁹ „The new purchaser cannot reprint the copy. He cannot print or publish a new edition of the book; but the copy having been absolutely sold to him, the ordinary incidents of ownership in personal property, among which is the right of alienation, attach to it”. Lásd: *Harrison v. Maynard, Merrill & Co.*, 61 Fed. Rep. 689 (1894), p. 691. A jogeset elemzését lásd: *Rothnie*: i. m. (28), p. 262–263.

³⁰ *Clemens v. Estes*, 22 Fed. Rep. 899 (1885), p. 900. További érdekes amerikai eseteket a századforduló környékéről lásd: *Rothnie*: i. m. (28), p. 263–265.

dányokat.³¹ A Bobbs-Merrill ezt a gyakorlatot szerzői jogai megsértésének vélte, és keresetet indított a Straus fivérekkal szemben.

Az ügyben a végső szót – az első- és másodfokú bíróság döntését helybenhagyva – a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság mondta ki. Ítéletében elsőként azt hangsúlyozta, hogy a szerzői jog az alkotmányos klauzulára tekintettel törvényi jognak tekinthető, vagyis a jogviták eldöntése a jogszabályokban foglalt rendelkezések alapján lehetséges.³² Az ügy elbírálása-kor hatályban lévő 1831-es szerzői jogi törvény az Egyesült Államok polgárai és az ott élő, más nemzetiségű szerzők számára kizárólagos jogot biztosított műveik nyomtatására, újrayomtatására, kiadására, kiegészítésére, másolására, előadására, befejezésére és értékesítésére.³³ E jogok szándékos megsértése esetén a bíróságok a műpéldányok lefoglalását és pénzbüntetés megfizetését rendelhették el,³⁴ illetve további intézkedéseket foganatosíthattak.³⁵ A felperes érvelése szerint a bíróságnak nem áll jogában a törvény által rögzített kereteken túlhelyezkedő kedvezményeket („*privileges*”, mai szóhasználattal élve inkább korlátozásokat vagy kivételeket) biztosítani a felhasználónak.³⁶ A főbírák azonban, ezzel a logikával épp ellentétesen, úgy ítélték meg, hogy az R. H. Macy & Company magatartása nem ellentétes a

³¹ Az R. H. Macy & Company a tulajdonába került kötetek 90 százalékát nagykereskedőkön keresztül megközelítőleg 40 centes darabáron, a maradékot pedig kiskereskedőkön keresztül a fogyasztói (egy-dolláros) áron vásárolta. Lásd: Bobbs-Merrill v. Straus, i. m. (17), p. 341–342. Egyszerű matematikai számítás szerint ez azt jelenti, hogy minden példányra átlagosan 46 dollárcentet költött a cég. Az alperes által alkalmazott 89 dollárcentes ár tehát kötetenként 43 dollárcentes hasznot eredményezett a könyvkereskedőnek.

³² Uo., p. 346.

³³ Revised Statutes of the United States, §4952: „Any citizen of the United States or resident therein, who shall be the author, inventor, designer, or proprietor of any book, map, chart, dramatic or musical composition, engraving, cut, print, or photograph or negative thereof, or of a painting, drawing, chromo, statue, statuary, and of models or designs intended to be perfected as works of the fine arts, and the executors, administrators, or assigns of any such person, shall, upon complying with the provisions of this chapter, have the sole liberty of printing, reprinting, publishing, completing, copying, executing, finishing, and vending the same.”

³⁴ Revised Statutes of the United States, §4965: „If any person, after the recording of the title of any map, chart, musical composition, print, cut, engraving, or photograph, or chromo, or of the description of any painting, drawing, statue, statuary, or model or design intended to be perfected and executed as a work of the fine arts, as provided by this chapter, shall, within the term limited, and without the consent of the proprietor of the copyright first obtained in writing, signed in presence of two or more witnesses, engrave, etch, work, copy, print, publish, or import, either in whole or in part, or by varying the main design with intent to evade the law, or, knowing the same to be so printed, published, or imported, shall sell or expose to sale any copy of such map or other article, as aforesaid, he shall forfeit to the proprietor all the plates on which the same shall be copied, and every sheet thereof, either copied or printed, and shall further forfeit one dollar for every sheet of the same found in his possession, either printing, printed, copied, published, imported, or exposed for sale; and in case of a painting, statue, or statuary, he shall forfeit ten dollars for every copy of the same in his possession, or by him sold or exposed for sale, one half thereof to the proprietor and the other half to the use of the United States.”

³⁵ Revised Statutes of the United States, §4970: „The circuit courts, and district courts having the jurisdiction of circuit courts, shall have power, upon bill in equity filed by any party aggrieved, to grant injunctions to prevent the violation of any right secured by the laws respecting copyrights, according to the course and principles of courts of equity, on such terms as the court may deem reasonable.”

³⁶ Bobbs-Merrill v. Straus, i. m. (17), p. 346.

szerzőknek biztosított kizárólagos jogokkal, a fent említett értékesítés („vend”) kizárólagos joga ugyanis nem terjed ki az egyszer már jogszerűen forgalomba hozott műpéldányok későbbi viszonteladására.

A Legfelsőbb Bíróság szerint a jogeset lényegi kérdése tehát az volt, hogy „vajon az értékesítés joga olyan jog-e, ami lehetővé teszi a szerzői jogosultnak, hogy egy könyvben vagy a törvény által védett más művön figyelmeztetés elhelyezésével korlátokat állítson a védett tartalom jövőbeli értékesítése elé azt követően, hogy a műpéldány egy másik személy uralma alá került, aki azért kielégítő árat fizetett?”³⁷ A taláros testület erre a kérdésre az alábbiak szerint adott nemleges választ: „véleményünk szerint a szerzői jogi törvények, miközben a szerzői jogosultnak jogot biztosítanak alkotása többszörözésére és eladására, nem adnak jogot arra, hogy a jelen ügyben említetthez hasonló figyelmeztetéssel feltételekhez kösse egy könyv azon jövőbeli vásárlók általi viszonteladását, akikkel a szerzői jogosult nem áll szerződéses jogviszonyban. ... Ha az eladás kizárólagos jogához – egy figyelmeztetés elhelyezésével, amely az értékesítést meghatározott összeghez kötné – minden jövőbeli értékesítés felügyelete is társulna, törvénybe nem foglalt jogot kapna a jogosult, és ez, véleményünk szerint, az eredeti jelentésének határain túlra terjesztené ki annak működését, amennyiben a jogalkotó szándékának irányából vizsgáljuk a kérdést.”³⁸

A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság döntése tehát alapvetően két fontos tételt fektetett le. Egyrészt a terjesztés joga az 1831-es jogalkotó eredeti szándéka szerint nem teszi lehetővé, hogy a szerzői jogosult egy írásos figyelmeztetéssel kontrollálja a műpéldány jogszerű tulajdonosa általi jövőbeli viszonteladást, amennyiben az eredeti műpéldány tulajdonjogát a jogosult megfelelő díj ellenében adta tovább.³⁹ Ugyanakkor a fenti érvelésből az is kiolvasható, hogy a másolatokban elhelyezett figyelmeztetés kifejezetten a szerzői jogosulttal szerződéses kapcsolatban álló eladókra vonatkozik. Vagyis aki a kiadóval e feltételről közvetlenül megállapodik, és e feltételt magára nézve kötelezőnek fogadja el, szerződésszegést

³⁷ „Was [the right to vend] intended to create a right which would permit the holder of the copyright to fasten by notice in a book or upon one of the articles mentioned within the statute, a restriction upon the subsequent alienation of the subject-matter of copyright after the owner had parted with the title to one who had acquired full dominion over it and had given a satisfactory price for it?” Lásd: Uo., p. 349–350. (Betoldás a szerzőtől.)

³⁸ „In our view the copyright statutes, while protecting the owner of the copyright in his right to multiply and sell his production, do not create the right to impose, by notice, such as is disclosed in this case, a limitation at which the book shall be sold at retail by future purchasers, with whom there is no privity of contract. ... To add to the right of exclusive sale the authority to control all future retail sales, by a notice that such sales must be made at a fixed sum, would give a right not included in the terms of the statute, and, in our view, extend its operation, by construction, beyond its meaning, when interpreted with a view to ascertaining the legislative intent in its enactment.” Lásd: Uo., p. 350–351.

³⁹ *Nimmer, Nimmer*: i. m. (23), § 8.12[A].

követhet el az áron aluli értékesítéssel. Aki azonban nem lép szerződésre a kiadóval, arra az említett kikötés nem vonatkozik.⁴⁰

Mint látható, nem az imént bemutatott ítéletben jelent meg először a jogkimerülés gondolata. Ugyanakkor a tény, hogy a Legfelsőbb Bíróság 1908-ban határozott ebben az ügyben, egyértelműen meghatározónak tekinthető a jogelv sorsát illetően. Az akkoriban már egy ideje folyamatban lévő, az 1831-es szövetségi szerzői jogi törvény reformját célzó kongresszusi munka során a honatyák ugyanis felismerték a főbírák logikájának helytállóságát,⁴¹ s gyakorlatilag változatlan tartalommal az 1909-ben elfogadott új törvénybe emelték a „*first sale doctrine*”-t. A jogszabály szerint „a jelen törvény semelyik pontja nem tiltja, akadályozza meg vagy korlátozza egy szerzői jogilag védett mű jogszerűen megszerzett másolatának az átruházását”.⁴²

2. A „*first sale doctrine*” tartalmának pontosítása az 1976-os USCA megalkotásáig

Tekintettel arra, hogy a jogkimerülés tétele kizárólag az értékesített műpéldányokra vonatkozhat, már elég korán kardinális jellegű kérdésként merült fel a szerzői jogosult által meghatározott személyeknek adott felhasználási engedély (licencia) és a műpéldány tulajdonjogának (adásvétel vagy más jogi aktus útján történő) átruházása közötti különbségtétel. Az első ezzel kapcsolatos ítéletek az 1960-as és 1970-es években születtek. A *Hampton*-ügy tényállása szerint a Paramount Pictures jogelődje engedélyt adott a Kodascope társaságnak, hogy a „*The Covered Wagon*” némafilmről másolatot készítsen, és azt filmszínházon kívül nyilvánosan előadja. A Kodascope utóbb egy példányt továbbadott John Hampton részére, aki azt ugyancsak levetítette a nyilvánosság számára. Az ügyben a jogerős döntést hozó

⁴⁰ A jogeset elemzését lásd részletesen: *Kenneth R. Costello: The Computer Software Rental Amendments Act of 1990: Another Bend in the First Sale Doctrine. Catholic University Law Review, 1991, p. 189–190; John C. Roa: Gray Market Goods and the First Sale Doctrine: the Last Nail in the Coffin? Mississippi College Law Review, 1999, p. 216–218; Ryan Vacca: Expanding Preferential Treatment under the Record Rental Amendment Beyond the Music Industry, Lewis & Clark Law Review, 2007, p. 610–611; Hess: i. m. (19), p. 1998–1999; Rothnie: i. m. (27), p. 260–261.*

⁴¹ „The concluding clause in the section, that ‘nothing in this act shall be deemed to forbid prevent, or restrict the transfer of any copy of a work copyrighted under this act the possession of which has been lawfully obtained’ is inserted in order to make it clear that there is no intention to enlarge in any way the construction to be given to the word ‘vend’ in the first section of the bill. Your committee feels that it would be most unwise to permit the copyright proprietor to exercise any control whatever over the article which is the subject of copyright after said proprietor has made the first sale.” Lásd: *The House Report 1 on the Copyright Act of 1909, p. 13. (http://ipmall.info/hosted_resources/lipa/copyrights/The%20House%20Report%201%20on%20the%20Copyright%20Act%20of%201909.pdf).*

⁴² *An Act to Amend and Consolidate the Acts Respecting Copyright (1909), Sec. 41: „Nothing in this title shall be deemed to forbid, prevent, or restrict the transfer of any copy of a copyrighted work, the possession of which has been lawfully obtained”. A szerzői jogot érintő törvényeket a Kongresszus 1947-ben egységes szerkezetbe foglalta, a maival megegyező számozás szerint a United States Code 17. könyvében. (Innen a „17 U.S.C.” rövidítés, mely hagyományosan a törvény szakasza előtt kerül megjelölésre.) Az 1947-es aktus keretében a „*first sale doctrine*” eredeti számozása (41. cikk) módosult (27. cikkre).*

*Ninth Circuit*⁴³ hangsúlyozta, hogy a Paramount csupán felhasználási engedélyt adott a film nyilvános előadására, a műpéldány feletti további rendelkezési jogát azonban *érvényesen fenntartotta. Erre, valamint arra a tényre tekintettel, hogy a „first sale doctrine”* a nyilvános előadás jogára nem terjed ki, a bíróság helybenhagyta az első fokú bíróság Paramountnak kedvező döntését, és elmarasztalta Hamptont.⁴⁴

Eltérő tényállás mellett – nem mellékesen büntetőeljárás keretében –, ám hasonló kérdésre kellett a *Wise*-ügyben ugyancsak a *Ninth Circuit*nek választ adnia. Ebben az esetben arról kellett a bíróságnak döntenie, hogy az alperes által üzemeltetett Hollywood Film Exchange cég szerzői jogi jogsértést követett-e el, amikor a felperes filmstúdiók által filmes antikváriumok részére átadott filmszalagok felvásárlása után továbbértékesítette azokat. A szerzői jogosultakat képviselő szövetségi kormány szerint a filmek nem kerültek értékesítésre, csak meghatározott személyeknek, meghatározott célból (például a szalagok újrahasznosítása végett) és meghatározott időre licencelték őket. Mivel nagyszámú film és ezekre vonatkozóan nagyszámú szerződés képezte a vita tárgyát, a bíróság valamennyi megállapodást egyedileg vizsgálta. Megállapítást nyert, hogy egyes esetekben a stúdiók és az antikváriumok a kontraktusba foglalt korlátozások miatt érvényesen felhasználási szerződést kötöttek. Más esetekben, mint például a Vanessa Redgrave színésznőnek egyszeri díj ellenében átadott kópia kapcsán, adásvétel jött létre, ahol a felhasználás feltételei korlátozásra kerültek ugyan (Redgrave nem adhatta volna tovább a felvételt, de vissza sem kellett juttatnia azt a Warner Brothers stúdióknak), ám a jogkimerülés ennek ellenére alkalmazandónak bizonyult.⁴⁵ Az adásvételt erősítették meg egyes szerződések olyan kikötései, melyek a filmes antikváriumok részére egyösszegű díjfizetést írtak elő a stúdiók felé; melyek korlátozták a műpéldányok továbbértékesítését és bérbeadását; melyek kizárólag otthoni és könyvtári vetítésekre adtak engedélyt; valamint a tény, hogy a gyakorlatban semmilyen módszer nem létezett a filmszalagok visszajuttatására. A *Ninth Circuit* hangsúlyozta, hogy a „licencia kontra adásvétel” kérdést az egyes szerződések pontos rendelkezései fényében, de *sosem egy tényezőt kiemelve kell eldönteni*. Végső soron arra jutott az ítéletet megszővegező Davis bíró, hogy *Wise* több filmszalagon is tulajdonjogot szerzett, s így azokat jogszerűen tovább is adhatta. Különösen akkor, amikor *a filmszalagokért azok eredeti szerzője egyösszegű díjat fizetett,*

⁴³ Az USCA hatálya alá tartozó kérdésekben első fokon minden esetben a szövetségi körzeti bíróságok (*district courts*, amelyek száma összesen 94) járnak el az Egyesült Államokban. Az általuk meghozott ítéletekkel szemben az adott körzetre tekintettel illetékességgel rendelkező fellebbviteli bíróságokhoz (*court of appeals*, ezekből tizenkettő, valamint további egy speciális fórum létezik) lehet benyújtani a fellebbezéseket. Ezen utóbbi fórumokat szokás az amerikai jogi zsargonban a számuk szerint elnevezni. Így például a *Ninth Circuit* a 9. körzethez tartozó szövetségi körzeti bíróságok fellebbviteli fórumát jelenti, hivatalos nevén „*Court of Appeals for the Ninth Circuit*”. A továbbiakban pusztán számuk szerint lesznek rövidítve az egyes fellebbviteli fórumok.

⁴⁴ John Hampton, et al. v. Paramount Pictures Corporation, et al., 279 F.2d 100 (1960) cert. denied 364 U.S. 882 (1960). A jogeset elemzését lásd: *Rothnie*: i. m. (28), p. 268.

⁴⁵ United States v. Wise, 550 F.2d 1180 (1977), p. 1191–1192.

valamint a visszajuttatás lehetetlen volt, illetve nem írta elő a megkötött szerződés, s így a műpéldány tartósan a vevő birtokában maradt.⁴⁶

A *Maynard*-ítéletre támaszkodva az amerikai bíróságok az 1909-es szerzői jogi törvény elfogadását követően tovább finomították az értékesített műpéldányok újrakötésén vagy újrahasonosításán alapuló felhasználások (vizonteladás) gyakorlatát. Elfogadhatónak bizonyult a jogszerűen vásárolt sálak és törölközők új kiegészítések elkészítéséhez való felhasználása,⁴⁷ a jogszerűen beszerzett képeslapok és üdvözlőkártyák kerámiatermékekre történő felragasztása,⁴⁸ valamint a leselejtezett (hulladékpapír gyanánt továbbadott) Superman-képregények új borítóval ellátott példányainak piacra dobása.⁴⁹ Az előbbi két esetben a bíróságok mindössze annyit írtak elő az alpereseknek, hogy az általuk előállított termékeken helyezzenek el az eredeti jogosult szerzői jogaira történő utalást.

Nem „újrahasonosításról” szólt ugyan a *Burke & Van Heusel*-ügy, azonban megerősítést nyert, hogy egy termékhez kapcsolt áruként értékesített hanglemezek vizonteladása a jogkimerülés okán nem ütközik a jogosult vagyoni jogaiba.⁵⁰

A *Platt & Munck*-ügy az 1909-es szerzői jogi törvény jogszabályi definíciójának egy bizonyos elemét vetette alapos vizsgálat alá. Az 1947-ben újraszámozott, s akkortól kezdve a 27. cikk alatt rögzített „*first sale doctrine*” azon műpéldányok esetében tette lehetővé a továbbadást, amelyeknek jogszerűen került a birtokába a felhasználó (*the possession of which has been lawfully obtained*). A „*possession*” szó azonban egyértelműen elkülönítendő az „*ownership*”, vagyis a tulajdonjog kifejezéstől. A *Second Circuit*nek így arra a kérdésre kellett választ adnia, hogy a pusztá birtokban tartás is megalapozza-e a jogkimerülés alkalmazását vagy sem. A kérdéses ügy tényállása szerint a *Platt & Munck* cég azzal bízta meg a *Republic* céget, hogy puzzlejátékokat és könyveket gyártson. A készterméket azonban a megbízó

⁴⁶ Uo., p. 1190–1192. A jogeset elemzését lásd: *Gary Donatello*: Killing the Secondary Market: How the Ninth Circuit Interpreted Vernor and Aftermath to Destroy the First Sale Doctrine. *Seton Hall Journal of Sports and Entertainment Law*, 2012, p. 66–67; *Andrew Degner*: Wise-ing Up about the First Sale Doctrine: a Look at the Ninth Circuit’s Approach to Vernor v. Autodesk. *Columbia Journal of Law & the Arts*, 2012, p. 585–586; *Rothnie*: i. m. (28), p. 273–274.

⁴⁷ *Scarves by Vera Inc. v. American Handbags Inc.*, 188 F.Supp. 255 (1960).

⁴⁸ *The C. M. Paula Company v. L. Gene Logan*, 355 F.Supp. 189 (1973).

⁴⁹ Az ügy tényállása szerint az *Independent News* cég azzal a feltétellel értékesítette nagykereskedők felé a kérdéses Superman-képregényeket, hogy azokat csak egy meghatározott időtartamon keresztül árulhatják vizonteladók felé. A promóciós időszak lejártát követően a nagykereskedők a megmaradt példányok címlapját kötelesek voltak a képregényekről eltávolítani, majd visszajuttatni a kiadó részére. A kötetek belső oldalait azonban a nagykereskedők hulladékpapír gyanánt jogosultak voltak eladni. A kérdéses műpéldányok ez alapján kerültek *Harry Williams*hez, aki a képregényekhez saját borítót készített, s ebben adta tovább azokat. Ezek a tények a későbbiekben – a 4.5. pontban – bemutatott „licencia kontra adásvétel” problémakör vonatkozásában bírnak kiemelkedő relevanciával. Ugyancsak érdekes kérdés, hogy a bíróság elvetette a védjegyjogsértés lehetőségét. Ez az érvelés – a borítón található regisztrált védjegyekről készített másolatok okán – erősen vitatható. A jogesetet lásd: *Independent News Co., Inc. et al. v. Harry Williams*, 293 F.2d 510 (1951). A jogeset elemzését lásd: *Rothnie*: i. m. (28), p. 268–269.

⁵⁰ *Burke & Van Heusen Inc. v. Arrow Drug Inc., et al.*, 233 F.Supp. 881 (1964). A jogeset elemzését lásd: *Rothnie*: i. m. (28), p. 271–272.

minőségi kifogásokra hivatkozással nem vette át, és nem is fizetett értük. A Republic ezt követően a megbízó engedélye nélkül értékesítette a legyártott termékeket. Mikor a Platt & Munck perre vitte az engedély nélküli terjesztést, a Republic cég a törvény szó szerinti értelmezésére alapította védekezését, hangsúlyozva, hogy a példányok jogszerűen voltak a birtokában, hiszen azokat legyártotta, azonban értük a vételárat a megrendelő nem fizette ki. Az ítéletben Friendly bíró elutasította ezt a merev megközelítést, elsődlegesen a szerzői jogi törvény teleológiai, vagyis a jogalkotó eredeti szándékára alapozott érveléssel. A „*first sale doctrine*” alkalmazását ugyanis a Kongresszus csak a jogosult általi első tulajdonátruházás esetére rendelte alkalmazni.⁵¹

A *Bobbs-Merrill*-ügyben megfogalmazott „megfelelő díjazás” követelményét az 1909-es szerzői jogi törvény alapján is megerősítette a bírói gyakorlat. A *Lantern Press*-ítélet szerint amennyiben a jogosult két eltérő díjazási kondíciót alkalmaz könyvek kemény- és puhakötéses kiadása esetén, nem hivatkozhat a jogainak megsértésére, ha a puhakötéses kiadványt annak vásárlói utóbb keménykötésben – ám az eredeti kikötésnél olcsóbban – értékesítik. A szerzői jogosult ugyanis az általa megfelelőnek tartott díjazásban részesült a puhakötéses példányok értékesítése után.⁵²

Az *Atherton*-ügyben hozott ítélet némiképp eltávolodva az imént elmondottaktól már nem a ténylegesen megtörtént díjazás kérdésére, sokkal inkább arra helyezte a hangsúlyt, hogy a jogosult maga gyakorolta-e a műpéldány forgalomba hozását, ennek híján ugyanis a megfelelő díjazás szóba sem jöhet. A jogkimerülés tételének alkalmazását tehát nem zárja ki, ha a jogosult konkrét díjazásban nem részesült a tulajdonátruházás kapcsán, mivel ez utóbbi ingyenesen is megvalósítható.⁵³

⁵¹ Platt & Munck Co., Inc. v. Republic Graphics Inc., et al., 315 F.2d 847 (1963). A bíróság érvelése szerint: „If lawful possession by another sufficed to deprive the copyright proprietor of his right to control the transfer of the copyright objects, any bailee of such objects could sell them without infringing the copyright, whatever his liability for conversion might be in view of the necessary role played by manufacturers, shippers and others in producing and distributing copies of copyrighted works, the result in many cases would be that a copyright proprietor could not present his work to the public without risking the loss of part of his copyright protection.” Lásd: Uo., p. 851. A jogeset elemzését lásd: *Nimmer, Nimmer*: i. m. (23), §8.12[B][3][b]; *Rothnie*: i. m. (28), p. 269–271.

⁵² *Lantern Press Inc. v. American Publishers Co.*, 419 F.Supp. 1267 (1976). A jogeset elemzését lásd: *Rothnie*: i. m. (28), p. 273. A konkrét ügyben alkalmazott árstratégia szerint a keménykötéses kiadvány minimumára 4,08 dollár, a puhakötéses példányoké pedig 50 dollárcent volt. Valószínű, hogy részben a fentihez hasonló ítéletek fényében módosult napjainkra az árképzés a kétféle kiadás vonatkozásában. Ma már egyáltalán nem bevett nyolcszoros áron adni egy keménykötéses kiadványt.

⁵³ *United States v. Raymond Joseph Atherton*, 561 F.2d 747 (1977). A jogeset elemzését lásd: *Rothnie*: i. m. (28), p. 274–275.

3. A jogkimerülés hatályos törvényi klauzulájának tartalma, jogpolitikai alapjai és alkalmazásának feltételei

3.1. Terminológiai bizonytalanságok

A 2. pontban foglalt pontosítások és lépcsőzetes fejlesztés ellenére a jogkimerülés tartalma – elsődlegesen a viszonylag statikus tartalomfogyasztási módszerek miatt – csekély változáson ment keresztül az 1909-es szerzői jogi törvény élete során. Ennek köszönhetően az elv mögött meghúzódó jogpolitikai indokok, másrészt a rendelkezés alkalmazásának feltételei rögzültek a bírói gyakorlatban. E megbízhatóságra is tekintettel az 1976-as új törvény alkotói minimális módosítások mellett átemelték a korábbi definíciót. Így a védett művek körének bővülése (lásd: hangfelvételek védelme) folytán szükséges pontosításon túl a Kongresszus megfogadta a joggyakorlat tanácsát, és birtoklás helyett kifejezetten a műpéldány tulajdonosa általi továbbértékesítésre utalt.

A jelenleg hatályos §109(a) első mondata szerint „a 106(3) szakaszban foglaltak ellenére a jelen jogszabály alapján jogszerűen előállított, meghatározott másolat vagy hangfelvétel tulajdonosa vagy az általa feljogosított személy a szerzői jogosult engedélye nélkül eladhatja vagy átruházhatja ennek a másolatnak vagy hangfelvételnek a tulajdonjogát”.⁵⁴

A jogelv mögött meghúzódó jogpolitikai elvek ismertetését megelőzően indokoltnak tűnik megemlíteni, hogy a fenti rendelkezés magyar fordítása nem képes tükrözni az eredeti szöveg egyik elemében lappangó értelmezési problémákat. Az imént idézett szabály eredeti nyelven a „*lawfully made under this title*” fordulatot tartalmazza.

Bár a „*make*” hagyományosan „csinálni”, „tenni”, „előállítani” értelemmel bír, nehéz volna egyszerűen megválaszolni, hogy pontosan mit takar e helyütt e szó. Egyrészt e kifejezés nem bír speciális értelemmel a szerzői jogi törvény vonatkozásában, mivel az USCA §101 nem tartalmaz ez irányú fogalommagyarázatot. Másrészt az USCA §109(a) soron következő mondata maga tartalmazza a „*manufacture*” szót,⁵⁵ amely kifejezetten „előállít”, „legyárt” jelentéssel bír. Ez utóbbi körülmény arra enged következtetni, hogy e két szó eltérő tartalommal rendelkezik.

Harmadrészt az imént idézett ötszavas fordulat a törvénynek összesen nyolc különböző pontján jelenik meg,⁵⁶ egymástól jelentős távolságot mutató szabályok részeként. Emiatt szükséges, hogy e fordulatot a jogszabály egésze szempontjából értékeljük. Nem mindegy,

⁵⁴ USCA §109(a): „Notwithstanding the provisions of section 106(3), the owner of a particular copy or phonorecord lawfully made under this title, or any person authorized by such owner, is entitled, without the authority of the copyright owner, to sell or otherwise dispose of the possession of that copy or phonorecord.”

⁵⁵ A kérdéses mondat releváns része szerint: „Notwithstanding the preceding sentence, copies or phonorecords of works subject to restored copyright under section 104A that are manufactured before the date of restoration of copyright ...”.

⁵⁶ *Maureen B. Collins*: Crossing Parallel Lines: the State of the First Sale Doctrine after *Costco v. Omega*. *Buffalo Intellectual Property Law Journal*, 2012, p. 45–46.

hogy csak az Egyesült Államok területén előállított műpéldányok tekintendők jogszerűnek, vagy esetleg a külföldön létrehozott másolatok is. Ha az első értelmezési mód győzelmeskedne (s mint alább rögtön látni fogjuk, nem egy ilyen – szigorúan a jogkimerülés témájához kapcsolódó – bírói értelmezés létezik), akkor annak komoly következményei lehetnek a jogkimerüléstől eltérő egyéb szabályokra. Elképzelhető lenne, hogy a tanároknak vagy diákoknak biztosított oktatási célú szabad felhasználás kizárólag az amerikai gyártású hangfelvételeket és audiovizuális tartalmakat ölelje fel, megnehezítve ezzel például (de nem kizárólag) a nyelvtanítást.⁵⁷ Ugyancsak a földrajzi értelmezés ellen szól, hogy miközben az USCA §1006 a „*lawfully made under this title*” fordulatot a hangfelvételek után járó jogdíj kifizetésének előfeltételeként jelöli, addig a §1004 kifejezetten rögzíti, hogy az említett jogdíj az importált hangfelvételek után is jár.

A „*made*” szó körüli terminológiai bizonytalanságok nem csak nyelvtani értelemben okoznak problémákat. A releváns amerikai bírósági ítéletek komoly véleménykülönbséget tükröznek. Egyes ítéletek a „*manufactured and sold*”, vagyis „előállították és értékesítették” szófordulattal állítják párhuzamba e szót.⁵⁸ Más bíróságok – köztük egy helyütt a Legfelsőbb Bíróság és a *Second Circuit* – ítéletei a „*made*” szót kizárólag a „*manufactured*” szó szinonimájaként kezelték.⁵⁹ Érdekes, hogy a Legfelsőbb Bíróság imént említett döntése egy másik helyen az alábbi világos mondattal – szinte definíciószerűen – határozta meg a jogkimerülés lényegét: „a jogkimerülés lényege, hogy ha a szerzői jogosult egyszer a kereskedelem tárgyává tette a műpéldányt, akkor kimerítette a terjesztés kontrollálásához fűződő kizárólagos törvényi jogát”.⁶⁰ Ez a meghatározás azonban nem az előállításra helyezi a hangsúlyt a jogelv értelmezésekor.

⁵⁷ „Notwithstanding the provisions of section 106, the following are not infringements of copyright: (1) performance or display of a work by instructors or pupils in the course of face-to-face teaching activities of a nonprofit educational institution, in a classroom or similar place devoted to instruction, unless, in the case of a motion picture or other audiovisual work, the performance, or the display of individual images, is given by means of a copy that was not lawfully made under this title, and that the person responsible for the performance knew or had reason to believe was not lawfully made”. Lásd: USCA §110(1).

⁵⁸ *Columbia Broadcasting System Inc. v. Scorpio Music Distributors Inc.*, 569 F.Supp. 47 (1983), p. 49. Hasonló érvelést alkalmazott később a Ninth Circuit. Lásd: *BMG Music, et al., v. Edmundo Perez, et al.*, 952 F.2d 318 (1991), p. 319.

⁵⁹ „After the first sale of a copyrighted item 'lawfully made under this title', any subsequent purchaser, whether from a domestic or from a foreign reseller, is obviously an 'owner' of that item. ... The owner of goods lawfully made under the Act is entitled to the protection of the first sale doctrine in an action in a United States court even if the first sale occurred abroad.” Lásd: *Quality King Distributors, Inc. v. Lanza Research International, Inc.*, 523 U.S. 135 (1998), p. 145., illetve 14. lábjegyzet. A *Second Circuit* a *Kirtsaeng*-ügyben hasonló álláspontra helyezkedett. Lásd: *John Wiley & Sons, Inc. v. Kirtsaeng*, 654 F.3d 210 (2011), p. 221.

⁶⁰ „The whole point of the first sale doctrine is that once the copyright owner places a copyrighted item in the stream of commerce by selling it, he has exhausted his exclusive statutory right to control its distribution.” Lásd: *Quality King v. Lanza*: i. m. (59), p. 152.

A „made” szó körüli bizonytalanságokat csak tetézi, ha hozzáillesztjük a „lawfully”, illetve az „under this title” elemet. Az előbbi indokoltsága könnyen magyarázható: jogellenes példányok nem szolgálhatnak jogszerű felhasználás forrásaként. Ennél nehezebben oldható fel a második elem által generált problémák. E fordulatot ugyanis egyes bíróságok úgy értelmezik, mint ami az Egyesült Államok határain belüli előállítás feltételezi.⁶¹ A *Ninth Circuit* szerint – egyfajta vegyes értelmezést megalapozva – nem csupán az Egyesült Államok területén előállított másolatok esetén merülhet fel a jogkimerülés alkalmazása, hanem akkor is, ha a műpéldány külföldről származik ugyan, azonban az Egyesült Államokban egyaránt forgalomba hozták.⁶² Ismert olyan felsőbbbírósági vélemény is, amely elvetette az említett fordulat földrajzi értelmezését. A *Third Circuit* szerint amennyiben a Kongresszus ilyen tartalommal kívánta volna felruházni az *USCA* kérdéses szakaszát, akkor azt könnyen megtehetette volna.⁶³ Ez utóbbi vélemény pártjára állva több bíróság is megerősítette, hogy nem az előállítás helye, hanem az amerikai jogosult általi engedélyezés (és a részére juttatott díjazás) ténye a döntő a jogszerűség megállapításakor.⁶⁴

A vizsgált szófordulat vonatkozásában a jelenleg legaktuálisabb és legmagasabb szintű forrást jelentő *Kirtsaeng*-döntés az utóbbiként említett, nem földrajzi értelmezés mellett tette le a voksát. A Legfelsőbb Bíróság többségi véleménye szerint az „under this title” nem az Egyesült Államok területén történő előállítást takarja, hanem az *USCA* szabályainak való megfelelést hangsúlyozza. A „lawfully made” pedig az amerikai szerzői jogosult engedélyével – bármely földrajzi területen – történő előállításra utal.⁶⁵

Végül említést érdemel, hogy a *Quality King*-ügy legfelsőbb bírósági lezárását követően a 105. Kongresszusban egy képviselőházi törvényjavaslat a §109(a) vonatkozó részének a módosítását javasolta. Az előterjesztés releváns része a következők szerint hangzott: „egy meghatározott, jogszerűen előállított másolat vagy hangfelvétel tulajdonosa, amelyet a szerzői jogosult engedélyével terjesztettek az Egyesült Államok területén.”⁶⁶ A képviselőházi tervezet a jogszabályi környezetet tehát oly módon változtatta volna meg, hogy a jogkimerülés

⁶¹ Lásd például: *John Wiley & Sons v. Kirtsaeng* (59), p. 221–222.

⁶² „§109 applies to copies made abroad only if the copies have been sold in the United States by the copyright owner or with its authority”. Lásd: *Denbicare U.S.A., Inc., et al., v. Toys „R” Us, Inc.*, 84 F.3d 1143 (1996), p. 1150. A bíróság szerint a San Franciscó-i szabadkereskedelmi övezetben gazdát cserélt áru az Egyesült Államokban értékesítettnek tekintendő. Vö.: *uo.*, p. 1145. Hasonló érvelést alkalmazott a *Ninth Circuit* is. Lásd: *Parfums Givenchy, Inc. v. Drug Emporium, Inc.*, 38 F.3d 477 (1994), p. 480–481.

⁶³ „We confess some uneasiness with this construction of ‘lawfully made’ because it does not fit comfortably within the scheme of the Copyright Act. When Congress considered the place of manufacture to be important, as it did in the manufacturing requirement of section 601(a), the statutory language clearly expresses that concern”. Lásd: *Sebastian International Inc. v. Consumer Contacts (PTY) Ltd., et al.*, 847 F.2d 1093 (1987), p. 1098., 1. lábjegyzet.

⁶⁴ A *Second Circuit* *Kirtsaeng*-ügyben hozott másodfokú döntésének különvéleménye szerint: „[R]egardless of place of manufacture, a copy authorized by the U.S. rightsholder is lawful under U.S. copyright law.” Lásd: *John Wiley & Sons v. Kirtsaeng*: i. m. (59), p. 226.

⁶⁵ *Kirtsaeng v. John Wiley & Sons*: i. m. (18), p. 1358–1360.

⁶⁶ „... [T]he owner of a particular lawfully made copy or phonorecord that has been distributed in the United States by the authority of the copyright owner ...”. Idézi: *Roa*: i. m. (40), p. 233.

előfeltételének földrajzi specifikáció nélkül a jogszerű előállítást, illetve a földrajzi specifikációval ellátott (az Egyesült Államok területén történő) terjesztést tette. Ez a megközelítés egyértelműen elejét vehette volna mindenféle értelmezési dilemmának és számtalan jogvitának. A törvényjavaslatot azonban a Szenátus nem támogatta.⁶⁷

Mindent egybevetve – a legaktuálisabb joggyakorlatot is alapul véve, valamint élve a fordítói szabadsággal – az említett ötszavas angol kifejezést „a jelen jogszabály alapján jogszerűen előállított” fordulattal írjuk körül.

3.2. A „first sale doctrine” jogpolitikai indokai és alkalmazásának feltételei

A „first sale doctrine” létét – az amerikai társadalom oldaláról nézve – több jogpolitikai elv is magyarázza. Ezek közül kiemelkedik a műpéldányok feletti tulajdonjog biztosításának igénye, vagyis az, hogy a művet jogszerűen megszerző személy a fizikai hordozó felett korlátok nélküli kontrollt gyakoroljon. Ugyancsak domináns körülmény, hogy a jogkimerülés elvén keresztül az antikváriumok, bolhapiacok, online aukciós portálok és egyéb viszonteladók szolgáltatása képes biztosítani a jogvédett művekhez való tartós hozzáférést. Egy kutatás szerint az Egyesült Államokban 1927 és 1946 között publikált 187 280 könyvből mindössze 4267 mű volt még a kereskedelem hagyományos csatornáin keresztül forgalomban 2002-ben.⁶⁸ Egy másik statisztika szerint a Turner Classic Movies adatbázis által tartalmazott 157 068 filmből alig 4 százalék volt elérhető az Egyesült Államokban otthoni megtekintés céljából 2009-ben.⁶⁹ A fenti szolgáltatások nélkül ezek a tartalmak elvesznének a társadalom számára.

Az Egyesült Államokban – az Európai Unióval ellentétben, ahol valamennyi szolgáltatás esetén kizárt a jogkimerülésre való hivatkozás – csupán a hanglemezek és a szoftverek egyes típusainak bérlete, kölcsönzése és haszonkölcsönzése esetén korlátozza a törvény a §109(a) alkalmazását.⁷⁰ Más műtípusok esetén a jogelv az olcsó beszerzést és a társadalom szegényebb tagjai által történő elérést biztosítja. Sőt, hangfelvételek nonprofit könyvtárak és oktatási intézmények által bárki részére, illetve szoftverek nonprofit oktatási intézmények, más intézmények, oktatók, hallgatók és egyéb alkalmazottak részére történő haszonköl-

⁶⁷ Uo. A „lawfully made under this title” fordulattal kapcsolatos jogirodalmi elemzéseket lásd: *Daniela Alvarado*: Seamaster-ing the First Sale Doctrine: a Tripartite Framework for Navigating the Applicability of Section 109(a) to Gray Market Goods. *Fordham Intellectual Property, Media and Entertainment Law Journal*, 2012, p. 912–921; *Melissa Goldberg*: A Textbook Dilemma: Should the First Sale Doctrine Provide a Valid Defense for Foreign-Made Goods? *Fordham Law Review*, 2012, p. 3068–3077.

⁶⁸ *Deirdre K. Mulligan, Jason M. Schultz*: Neglecting the National Memory: How Copyright Term Extensions Compromise the Development of Digital Archives. *Journal of Appellate Practice and Process*, 2002, p. 472.

⁶⁹ *Anthony Kaufman*: The Vanishing: The Demise of VHS, and the Movies Disappearing Along With It. *Museum Moving Image*, 26 February 2009 (<http://www.movingimagesource.us/articles/the-vanishing-20090226>).

⁷⁰ Vö.: a 4.1. és 4.2. ponttal.

csönzése esetén a jogalkotó a „kivétel kivételeként” engedi a jogkimerülés érvényesülését.⁷¹ Jogirodalmi álláspont szerint a jogelv további mögöttes célja, hogy biztosítsa a tranzakciók átláthatóságának garantálását.⁷²

A fentiekben jelzett, több dimenzióban is jelentkező versenyhelyzet arra is alkalmas, hogy a piacot és a jogosultakat innovációra készítse. Ez végső soron a minőség növekedését és az árak csökkenését, valamint a technológiai „röghöz kötés” mérséklését eredményezheti. Az utóbbi alatt az egyes gyártók, terjesztők, aggregátorok egyedi, esetleg DRM-mel védett formátum- és hordozótípusaihoz igazodó, korlátozott műélvezetet eredményező felhasználásokat értjük.⁷³ E jogpolitikai célok követése tökéletesen összhangban áll a szerzői jogi klauzula alkotmányos célkitűzésével.

Hasonló okokból vált kardinális kérdéssé a párhuzamos import szabályozása. Az amerikai cégek az Egyesült Államokban rendre magasabb összegeket költenek reklámozásra, mint a külföldi piacokon. Ennek azonban az a következménye, hogy a külföldön értékesített műpéldányok ára jóval – esetenként 30-40 százalékkal – alatta marad az Egyesült Államokban eladott termékekének. Ez a körülmény szükségképpen azt eredményezi, hogy egyesek a külföldön olcsóbban beszerezhető példányokat importálják az Egyesült Államokba. Fontos jogpolitikai kérdés, hogy a Kongresszus kinek a pártjára helyezkedik ebben a situációban. A fogyasztók oldalára, akik érdekeltek abban, hogy az olcsóbb termékeket vásárolják meg? Vagy a jogosultak oldalára, akik számára lényeges, hogy ne kelljen a külföldről behozott saját termékeikkel versenyezniük?⁷⁴

A jogkimerülés a fenti megalapozott érvek ellenére sem korlátlan. Alkalmazhatósága több feltétel együttes fennállásához kötött. Kizárólag

1. a szerzői jogok jogosultja vagy az ő engedélyével más által,
2. a szerzői jogi törvényben foglaltak szerint (jogszerűen) és a tulajdonjog átruházását eredményezően forgalomba hozott

⁷¹ „Nothing in the preceding sentence shall apply to the rental, lease, or lending of a phonorecord for nonprofit purposes by a nonprofit library or nonprofit educational institution. The transfer of possession of a lawfully made copy of a computer program by a nonprofit educational institution to another nonprofit educational institution or to faculty, staff, and students does not constitute rental, lease, or lending for direct or indirect commercial purposes under this subsection.” Lásd: USCA §109(b)(1)(A), 2–3. mondat. Ezzel összefüggésben lásd továbbá: *Donatello*: i. m. (46), p. 83–84.

⁷² *Hess*: i. m. (19), p. 1971–1978.

⁷³ Ilyen klasszikus „röghöz kötés” a DVD-lemezeken alkalmazott régiókód, amely – mint hatásos műszaki intézkedés – a jogrendszer védelmét élvez, vagyis ennek kijátszása jogsértést eredményez. A régiókódos DRM kialakulásával, illetve a pró és kontra érvekkel összefüggésben lásd: *Peter K. Yu*: Region Codes and the Territorial Mess. *Cardozo Arts and Entertainment Law Journal*, 2012, p. 187–264. Egy másik példával élve azt megelőzően, hogy az Apple 2009 januárjában felszámolta a DRM alkalmazását az iTunes platformon keresztül vásárolt zenék, filmek, szoftverek vonatkozásában, e tartalmak csakis Apple készülékeken keresztül voltak meghallgathatók, megtekinthetők és alkalmazhatók. Lásd: *Changes Coming to the iTunes Store*, 2009. január 6. (<http://www.apple.com/pr/library/2009/01/06Changes-Coming-to-the-iTunes-Store.html>).

⁷⁴ A párhuzamos import tilalmának szabályozásával kapcsolatos további érveket lásd: 5.1. alfejezet.

3. konkrét műpéldányt annak jogszerű tulajdonosa

4. értékesítheti vagy hozhatja más módon forgalomba engedély nélkül.⁷⁵

E pontoknak megfelelően az első forgalomba hozatalt a szerzői jogok eredeti vagy bármely származékos jogosultjának, illetve az ő engedélyével bármely harmadik személynek (például ügynöknek) kell kezdeményeznie. A jogkimerülés elve kizárólag a szerzői jogi törvényben foglaltakkal összhangban álló módon, vagyis jogszerűen forgalomba hozott példányok vonatkozásában jöhet szóba. A jogsértés eredményeként létrejött *hamisított termékek, illetve jogellenesen forgalomba hozott* (pl. lopás útján eltulajdonított, majd piacra dobott) *példányok vonatkozásában a §109(a) alkalmazása kizárt.*⁷⁶

Arra a fentiekben már utalás történt, hogy kizárólag a tulajdonjog átruházásával járó értékesítés szolgálhat alapul a „*first sale doctrine*” segítségül hívásához. Ezt már csak azért is érdemes ismételt hangsúlyozni, mivel eddig e jogelvet a terjesztés jogának korlátjaként azonosítottuk. E kizárólagos jog azonban a szerzői jogi törvény szerint nemcsak a tulajdon átruházása útján, hanem bérlet, kölcsön és haszonkölcsön útján is gyakorolható.⁷⁷ Mivel azonban a §109(a) – a könyvtári és oktatási intézmények általi haszonkölcsönzés apró kivételétől eltekintve – kizárólag az első esetkörüre vonatkozik, *a jogvédett tartalmak további módokon történő terjesztése, lévén ezek hagyományosan szolgáltatásként értékelhetők, kívül esik a tétel hatókörén.*⁷⁸ Ezt az egyszerűség kedvéért a jogalkotó a hatályos jogszabályban *expressis verbis* rögzítette.⁷⁹

A harmadikként említett feltétel a „*korlát korlátjaként*” azt garantálja, hogy a jogszerű tulajdonos ne élhessen vissza a helyzetével. Ennek megfelelően a jogkimerülés csak abban az esetben megalapozott, ha az eredeti vásárló eredeti műpéldány feletti tulajdonjoga a továbbértékesítés útján megszűnik. Ezzel kizárható a §109(a) alkalmazása olyankor, amikor a viszonteladást többszörözés előzi meg (vagyis az eredeti tulajdonos a továbbértékesítés esetén továbbra is rendelkezik egy másolattal a műből). E logika további garanciája, hogy az Egyesült Államok szerzői joga – meghatározott kivételektől eltekintve, így például szoftverek esetén – nem ismeri a magáncélú többszörözés esetét.⁸⁰

⁷⁵ *Nimmer, Nimmer*: i. m. (23), §8.12[B][1][a].

⁷⁶ Ennek bírósági megerősítését lásd: *United States v. Belmont et al.*, 715 F.2d 459 (1983), cert. denied, 465 U.S. 1022 (1984); *Dowling v. United States*, 472 U.S. 207 (1985); *Microsoft Corp. v. Software Wholesale Club, Inc.*, 129 F.Supp.2d 995 (2000). Ugyanakkor *Nimmer* utalt arra, hogy a bíróságok között nincs teljes egyetértés a tekintetben, hogy a szoftverek értékesítése esetén a műpéldányok felett történik-e tulajdonjog-átruházás, vagy szükségképpen licenccíáról van szó a terjesztés során. Lásd: *Nimmer, Nimmer*: i. m. (23), §8.12[B][1][d][i][I]. E kérdéstről az alábbiakban még szólni fogunk. Vö.: 4.5. ponttal.

⁷⁷ USCA §106(3): „Subject to sections 107 through 122, the owner of copyright under this title has the exclusive rights to do and to authorize any of the following: ... to distribute copies or phonorecords of the copyrighted work to the public by sale or other transfer of ownership, or by rental, lease, or lending”.

⁷⁸ *Nimmer, Nimmer*: i. m. (23), §8.12[B][1][a].

⁷⁹ USCA §109(d): „The privileges prescribed by subsections (a) and (c) do not, unless authorized by the copyright owner, extend to any person who has acquired possession of the copy or phonorecord from the copyright owner, by rental, lease, loan, or otherwise, without acquiring ownership of it.”

⁸⁰ *Mezei*: i. m. (2), p. 165–167.

Végül érdemes jelezni, hogy a „*first sale doctrine*” – a *fair use-teszthez* hasonlóan – ún. „*affirmative defense*”, vagyis a jogsértéssel vádolt alperes által, kimentő körülményként hívható segítségül. Az ezzel kapcsolatos tények bizonyítása (jogszerű tulajdonos, az eredetivel megegyező konkrét műpéldány értékesítése) az alperesre hárul. A felperes szerzői jogosult természetesen alapjaiban rombolhatja le az alperes védekezését, ha hitelt érdemlően igazolja a műpéldány jogsértő (hamis) voltát. Egyebekben a felperesnek mindössze azt kell bizonyítania, hogy a mű vonatkozásában ő rendelkezik a szerzői jogokkal,⁸¹ illetve hogy az alperes nem rendelkezett az ő engedélyével a felhasználás megvalósításakor.⁸²

4. A jogkimerülés elvét érő kihívások és változások az 1976-os USCA hatálya alatt

Az előbbiekben bemutatott fogalmi kelléktár alkalmazását az 1976-os szerzői jogi törvény elfogadásának időszakában a jogterület fejlődésére hatást gyakorló tényezők egyre inkább megnehezítették.

E külső tényezők egyike a *technológiai fejlesztések felgyorsulása* volt. Már a 19–20. századból is számtalan, a szerzői jogot közvetlenül érintő fejlesztésre hozható példa.⁸³ Az elmúlt évszázad második fele az Egyesült Államokban azonban a rádiózás és televíziózás forradalmasításától volt hangos. A zenei és filmes tartalmak otthoni fogyasztása iránti igény robbanásszerűen megnőtt, továbbá például a „diszkóláz” fokozódásával a közösségi zenei szórakozás is megerősödött. E két területen a legnagyobb hatást minden bizonnyal a japán Sony cég két forradalmi készülékének, a hordozható walkmannek és a multifunkciós Betamax

⁸¹ A szerzői jogi törvény alapján ez praktikusán a szerzői jogok regisztrációját feltételezi az Egyesült Államok Szerzői Jogi Hivatalánál. A regisztráció ugyanis az előfeltétele a szövetségi szerzői jog alkalmazásához, illetve szövetségi bíróságok segítségül hívásához. Lásd: USCA § 412.

⁸² Az „*affirmative defense*” eljárásjogi vonatkozásairól lásd: Mezei Péter: Digitális sampling és fájlcsere. Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 2010, p. 60.

⁸³ Mezei Péter: A technológia és a szerzői jog szimbiózisa. Jogtudományi Közlöny, 2012. 5. sz., p. 197–208.

videomagnóknak a piacra dobása jelentette.⁸⁴ A nyomtatott tartalmak fotomechanikus többszörözése ugyancsak tömeges jelleget öltött. A számítógépes forradalom és a digitális technológiák standardizálása [például: Compact Disc (1983) és mp3 formátum (1995)] pedig már csak „hab volt a tortán”. E fejlődésre reagálva az amerikai jogalkotó folyamatosan szélesítette a szerzők jogait, s igyekezett részükre a lehető legszélesebb kontrolleszközöket biztosítani. Ennek – a „szerzői jogi klauzula” szellemiségében – bizonyos mértékig gátját szabta a vagyoni jogok korlátozásainak és kivételeinek szükségszerű szélesítése.

Egy másik tényező, mely a szerzői jog modernizációját determinálta, a *globalizáció felgyorsulása*, illetve a szerzői jog kontextusából nézve a felhasználások határokon átívelő jellege, „*el nemzetköziesedése*” volt. Az internet elterjedésének is köszönhetően a szerzői jogi kihívásokra globális válasz adása szükséges.⁸⁵ Ennek ugyanakkor reálisan csupán a keretei határozhatók meg hatékonyan, e keretek alkalmazása – a szerzői jog territorialis jellegéből következően – mindenkor a nemzetállamok feladata. Az olyan fejlett gazdaságok, mint az Egyesült Államoké vagy az Európai Unióé, ugyanakkor folyamatosan igyekeznek az alapul szolgáló kereteket a saját igényeikhez igazítani, a lehető legmagasabb szintű jogvédelmet kiszélesíteni. Ez napjainkban leginkább a jogérvényesítés vonatkozásában figyelhető meg.⁸⁶

Mindkét tényező alapjaiban vezethető vissza arra, illetve *vice versa* tovább erősíti azt, hogy a szerzői alkotómunka „*elüzletiesedett*”. Ennek logikája már az angolszász utilitarista gondolkodásból levezethető, ám az Egyesült Államok vonatkozásában a legfontosabb moz-

⁸⁴ A walkman kapcsán lásd: *David H. Horowitz*: The Record Rental Amendment of 1984, A Case Study in the Effort To Adapt Copyright Law to New Technology. *Columbia-VLA Journal of Law & Arts*, 1987, p. 42-43. A videomagnók kapcsán lásd: 50 Years of the Video Cassette Recorder. *WIPO Magazine*, November 2006, p. 8-9. A Betamax videomagnók a méltán híres *Sony v. Universal*-ügyben kerültek a figyelem középpontjába. A Legfelsőbb Bíróság 1984-es ítéletében megerősítette, hogy a japán cég nem felel közvetve sem a felhasználók által elkövetett szerzői jogi jogsértésekért, mivel azokról nincs aktuális ismerete, azt nem tudja kontrollálni, s mert készüléke alkalmas jelentős nem jogsértő felhasználásokra egyaránt („*staple article of commerce*”). Lásd: *Sony Corporation of America, et al. v. Universal City Studios, Inc., et al.*, 464 U.S. 417 (1984). Az ítélet ismertetését magyar nyelven lásd: *Mezei Péter*: A fair use doktrína az amerikai szerzői jogban. *Acta Juridica et Politica*, Tomus LXVII., Fasc. 13., Szeged, 2005, p. 27-32. Az angol jogirodalomból lásd különösen: *Richard F. Reiner*: Home Videorecording: Fair Use or Infringement? *Southern California Law Review*, 1978-1979, p. 573-634; *Charles R. Clark*: *Universal City Studios, Inc. v. Sony Corporation of America*: Application of the Fair Use Doctrine under the United States Copyright Acts of 1909 and 1976. *New England Law Review*, 1979-1980, p. 661-681; *William Patry*: In Praise of the Betamax Decision: An Examination of *Universal City Studios, Inc. v. Sony Corp. of America*. *South Texas Law Journal*, 1982, p. 211-248; *Kim Ikeler*: *Sony v. Universal City Studios*: Can the Marketplace Relationship between Creator and Consumer Be Preserved? *Denver University Law Review*, 1985, p. 873-897; *Nimmer, Nimmer*: i. m. (22), 13.05. §[F][5][b][i].

⁸⁵ *Doris Estelle Long*: Globalization: A Future Trend or a Satisfying Mirage. *Journal of Copyright Society*, 2001, p. 313-343.

⁸⁶ *Peter K. Yu*: The Global Intellectual Property Order and its Undetermined Future. *Occasional Papers in Intellectual Property Law*, 2009, p. 1-16; *Doris Estelle Long*: Deviant Globalization: The Next Step in the Multilateral Protection of Intellectual Property. In: *Katja Weckström* (szerk.): *Governing Innovation and Expression: New Regimes, Strategies and Techniques*, Private Law Series A:132, University of Turku Faculty of Law, Turku, 2013, p. 49-84; *Peter K. Yu*: The Alphabet Soup of Transborder Intellectual Property Enforcement. In: *Weckström, uo.*, p. 239-257.

gatórugója mégis az volt, hogy az ország a kezdetektől fogva piacvezetőként volt jelen a zene-, film- és szoftveripar területén. Az egyre nagyobb bevételekkel kecsegtető „*copyright industry*” az egyik legfontosabb lobbierővé lépett elő. Mindez a joganyag kongresszusi fazonírozásán is kiválóan tetten érhető.⁸⁷

E körülmények a „*first sale doctrine*” addig oly „nyugalmas” életét sem hagyták érintetlenül. A szolgáltatók és a fogyasztók egybecsengő akarata a tartalmakhoz való fokozott hozzáférés iránt, valamint az erre ráépülő, sokasodó üzleti modellek, s a mindezek mellett, illetve mindezekkel szemben körvonalazódó tartalomipari akarat a jogkimerülés alkalmazását megnehezítette a bíróságok számára. Nem egy esetben a §109(a) eredeti kereteinek újragondolása is indokoltta vált. Az alábbiakban néhány olyan gyakorlati kérdést veszünk szemügyre, melyek a technológia folyamatos fejlődésére, illetve a szerzői jog elnemzeköziesedésére és elüzetiesedésére szolgálnak példaként. Az alábbi példák ráadásul rendre a „*first sale doctrine*” módosításához vezettek.

4.1. A hanglemezkölcsönzés és a *Record Rental Amendment Act*

A terjesztés kizárólagos vagyoni joga tehát (röviden és tömören) csak a jogszerűen, tulajdonátruházással járó forgalomba hozatallal megszerzett műpéldányok vonatkozásában merül ki. Az 1976-os szerzői jogi törvény eredeti szövegezése szerint a szükséges feltételek teljesítése esetén a jogszerű tulajdonos a másolatot belátása szerint, korlátok nélkül továbbadhatta, ideértve nem csupán az adásvételt, de a bérletet, a kölcsönzést és a haszonkölcsönzést is. Ennek a logikának az indokoltságát tesztelték azok a társadalmi és üzleti változások, amelyek a nyolcvanas évek során alapjaiban forgatták fel a zene-, a szoftver- és bizonyos mértékig a filmipart.

A hanglemezkölcsönzők az 1980-as évek első felében robbanásszerűen elterjedtek Japánban. Számuk 1983-ban 1600-ra rúgott. Felmérések szerint a japánok 97 százaléka készített másolatot az otthonában a kölcsönzött hanglemezről. E gyakorlat hozzájárult ahhoz, hogy ekkortájt a lemezek eladásából származó bevételek harminc százalékkal visszaestek a távol-keleti országban.⁸⁸ Az „új hullám” pillanatok alatt elérte az Egyesült Államokat. 1981 szeptemberében nyílt meg a Rent-A-Record első üzlete Providence-ben, Rhode Island államban. 1983 áprilisára már 250 bolttal rendelkezett a cég.⁸⁹ Ha mindezt egybevetjük a CD-lemez megjelenésének dátumával (1983), teljességgel érthetővé válik, hogy a hangfelvétel-előállítók miért aktiválták lobbistáikat a hanglemezkölcsönzés visszaszorítása érdekében.

⁸⁷ Az amerikai tartalomipar és a jogalkotó összefonódásának több mint egy évszázados történetéről lásd részletesen *Jessica Litman: Digital Copyright*. Prometheus Books, Amherst, 2006.

⁸⁸ A japán modell fejlődéséről lásd: *Horowitz: i. m. (84)*, p. 32.

⁸⁹ *Hess: i. m. (19)*, p. 1987.

Az utóbbiak érvelésükben a zeneipar bukását vizionálták arra az esetre, ha a Kongresszus nem tenne lépéseket a kialakult helyzetben.⁹⁰

A jogalkotó – meglepő gyorsasággal – napirendre tűzte a kérdést, és 1983 során meghallgatást tartott a hanglezmezkölcsönzés gyakorlatáról.⁹¹ Megállapításra került, hogy a cégek egytől három napig tartó időszakra 0,99 és 2,50 dollár közötti áron kölcsönözték a lemezeket a beiratkozott klubtagok részére.⁹² Mindezt ráadásul úgy, hogy egyes üzletekben üres magnókazettákat is árusítottak, illetve közvetlen utalásokat tettek a lemezvásárlásnál lényegesen olcsóbb kölcsönzés célszerűségére.⁹³ A szenátusi jelentés szerint a hangfelvételek kölcsönzése egyértelműen ütközik a jogosultak terjesztési jogával, arra ösztönzi ugyanis a felhasználókat, hogy a műpéldányok vásárlása helyett alacsonyabb áron csupán kölcsönözzék azokat, esetlegesen otthon készítsenek másolatot róluk.⁹⁴ Ezek a tények meggyőzték a jogalkotót, hogy beiktassa az USCA §109(b)(1) passzust.⁹⁵

A „korlátozás korlátozása” kizárta a műpéldányok jogszerű tulajdonosai számára, hogy a hanglezmezeket közvetlen vagy közvetett haszonszerzési célból kölcsönözzék.⁹⁶ Mint arra a fentiekben azonban utaltunk, e főszabályt is tovább korlátozta a Kongresszus, megőrizve a közkönyvtárak és a nonprofit oktatási intézmények haszonkölcsönzési lehetőségét.

Két évtizeddel az RRA elfogadását követően a *Brilliance Audio*-ügyben világított rá a *Sixth Circuit* a fenti rendelkezés pontatlanságaira. A tényállás szerint az alperes a Brilliance Audio által előállított hangoskönyveket vásárolta meg, majd újracímkezés és újracsomagolás után ügyfelei részére kölcsönözte azokat. A bíróságnak arra kellett választ találnia, hogy az RRA rendelkezései hangoskönyvekre is vonatkoznak-e, vagy kizárólag a zeneműveket rögzítő hangfelvételekre. A *Sixth Circuit* a jogalkotó szándéka szerinti értelmezést alkalmazva

⁹⁰ *Vacca*: i. m. (40), p. 612–613.

⁹¹ House Report No. 98-987 (1984).

⁹² *Sage Vanden Heuvel*: Fighting the First Sale Doctrine: Strategies for a Struggling Film Industry. Michigan Telecommunications and Technology Law Review, 2012, p. 665.

⁹³ *Vacca*: i. m. (40), p. 613.

⁹⁴ „[T]he purpose and result of record rentals is to enable and encourage customers to tape their rented albums at home. ... This, a record rental and a blank tape purchase is now an alternative way of obtaining a record without having to buy one. The rental is a direct replacement of a sale.” Lásd: Senate Report No. 98-162, 98th Cong., 1st Sess. (1983), p. 2.

⁹⁵ Az eredeti szövegezés szerint: „Notwithstanding the provisions of subsection (a) [the first sale doctrine], unless authorized by the owners of copyright in the sound recording and in the musical works embodied therein, the owner of a particular phonorecord may not, for purposes of direct or indirect commercial advantage dispose of, or authorize the disposal of, the possession of that phonorecord by rental, lease, or lending, or by any other act or practice in the nature of rental, lease, or lending.” Lásd: Record Rental Amendment Act of 1984, Pub. L. No. 98-450, 98 Stat. 1727. (A továbbiakban: RRA.) Utóbb (1990-ben) e rendelkezés kiegészítésre és újraszámzásra került [USCA §109(b)(1)(A)].

⁹⁶ Az RRA tartalmának vázlatos elemzéséhez lásd: *Nimmer*, *Nimmer*: i. m. (23), §8.12[B][7]; *Vacca*: i. m. (40), p. 615–616. Az elfogadással kapcsolatos érdekelletétek ismertetését lásd: *Judith Klerman Smith*: The Computer Software Rental Act: Amending the 'First Sale Doctrine' to Protect Computer Software Copyright, *Loyola of Los Angeles Law Review*, 1987, p. 1636–1638; *I. Neel Chatterjee*: Imperishable Intellectual Creations: The Limits of the First Sale Doctrine. *Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal*, 1994, p. 394–398.

(a törvényhozási dokumentumokra hagyatkozva), ez utóbbi érvelésre szavazott.⁹⁷ A döntés egyben arra is rávilágított, hogy az eseti jellegű és tartalmú jogalkotás milyen bizonytalanságokat eredményez a szolgáltatások világában.

4.2. A szoftverköölcsönzés és a *Computer Software Rental Amendment Act*

A kölcsönzés iránti társadalmi fogékonyság a nyolcvanas évek közepétől – könnyen lehet, hogy épp az RRA által érintetlenül hagyott „kiskapu” hatására – az egyre jobban prosperáló szoftveripar érdekeit is komolyan fenyegette. A szoftverek, különösen a játékprogramok, a kölcsönzésére szakosodott cégeken keresztül napi kölcsönzési díj (1-20 USD) mellett váltak elérhetővé. A kölcsönző személynek arra is lehetősége nyílt, hogy a „kipróbálást” követően – a kölcsönzési díj beszámítása mellett – megvásárolja a szoftvert. A nyolcvanas évek közepén a fent említett gyakorlat (kölcsönzés és/vagy vásárlás) nem állt ellentétben a szerzői jogi törvénnyel mindaddig, amíg a kölcsönző személyek a használat mellett nem készítettek egy másolatot is a programról. Ez utóbbi esetben azonban a jogsértés már igazolható lett volna, hiszen a törvény sosem biztosított a felhasználók számára magáncélú többszörözési lehetőséget.⁹⁸ Ugyanezt erősíti a tény, hogy a szoftverek többszörözése (mint a digitális tartalmak archetípusa) rendkívül egyszerűen kivitelezhető volt. A nyolcvanas években hatásos műszaki intézkedések még nem léteztek, a digitális másolatok pedig természetüknél fogva az eredetivel megegyező minőséget képviseltek.⁹⁹ Nem szabad ugyanakkor elfelejteni, hogy amennyiben a kölcsönzést végző cég tudomásával került sor a másolat elkészítésére, akkor semmi akadálya nem volt az Egyesült Államok jogrendszerében hosszú múltra visszatekintő „közreműködői felelősség” (*contributory infringement*) megállapításának.¹⁰⁰

⁹⁷ *Brilliance Audio, Inc. v. Haight Cross Communications, Inc.*, 474 F.3d 365 (2007). A jogeset elemzését lásd: *Sean M. Kass*: Misinterpreting the Record Rental Amendment: *Brilliance Audio v. Haight Cross Communications*. *Harvard Journal of Law & Technology*, 2007, p. 297–319; *Vacca*: i. m. (40), p. 617–620.

⁹⁸ A szoftverek részére az 1980-as törvénymódosítás teremtette meg a védelem alapjait. A hagyományosan ismert biztonsági másolat készítésének esetköre azonban csak a jogszerűen megvásárolt példányok vonatkozásában alkalmazható, tehát a kölcsönzött példányokról eredendően sem lehetett jogszerű másolatot készíteni. Lásd: USCA §117(1).

⁹⁹ *Kenneth R. Corsello*: The Computer Software Rental Amendments Act of 1990: Another Bend in the First Sale Doctrine. *Catholic University Law Review*, 1991, p. 193.

¹⁰⁰ *Smith*: i. m. (96), p. 1626–1628. Smith érvelésével ellentétben utalni szükséges a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság Betamax-ügyben hozott döntésére, amely szerint – többek között – arra tekintettel mentesült a Sony cég a közreműködői felelősség alól, hogy a Betamax videomagnók gyártása alkalmas jelentős, nem jogsértő felhasználások kivitelezésére. Vö.: 84. lábjegyzet. Ugyanakkor valószínűsíthető – habár bizonyítékokkal nehezen alátámasztható –, hogy a fogyasztók nem kizárólag jogellenes többszörözés, hanem egyéb, ám jogszerű célokra is használják a kölcsönzött szoftvereket. Ennek megfelelően elképzelhető, hogy a szoftverköölcsönző cégek sikerrel hivatkozhattak volna a „staple article of commerce”-tesztre egy esetleges jogvitában. Erre nézve sokkal kiegyensúlyozottabb érvelést alkalmaz *Corsello*. Lásd: *Corsello*: i. m. (99), p. 194–195.

A szoftveripart a kölcsönzések folytán érő hátrányok¹⁰¹ okán már 1986-ban törvénytervezetet nyújtottak be a gyakorlat visszaszorítására. A törvény elfogadására azonban egészen 1990-ig várni kellett.¹⁰² Ekkor az újraszámozott §109(a)(1)(A) az RRA tartalmával meg-egyező módon (vagyis a hangfelvételekre és a szoftverekre vonatkozó korlátozást egységes szerkezetbe foglalva) zárta ki a szoftverbérlés, -kölcsönzés és -használat kölcsönzés gyakorlatát a jogkimerülés elvének hatálya alól. Ugyanakkor – némiképp viccesen – a „korlátozás korlátozását is korlátozta” az amerikai jogalkotó. Néhány kivételt ugyanis beiktattak annak garantálása érdekében, hogy egyes, társadalmilag indokolható (vagy annak vélt) felhasználások továbbra is könnyen gyakorolhatók legyenek.¹⁰³

Így a hatályos jogszabály alapján a fenti korlátozás nem vonatkozik a hardware-rel együtt értékesített és a hardware rendeltetészerű alkalmazása során nem másolható szoftverekre;¹⁰⁴ a videojátékok (esetleg más alkalmazások) használatára tervezett, meghatározott célú, számítógépekbe foglalt vagy ahhoz kapcsolt programokra;¹⁰⁵ valamint a nonprofit könyvtárak által végzett használati kölcsönzésre, feltéve, hogy a szoftverek csomagolásán a szerzői jogokra vonatkozó utalás található.¹⁰⁶

4.3. A filmkölcsönzés és a törvénymódosítás hiánya

A kölcsönzés gyakorlata a filmipart is közvetlenül érintette a nyolcvanas évek elejétől. Ismert olyan időszak, amikor a kölcsönzés és a vásárlás megoszlása megközelítette a kilenc az egyhez arányt.¹⁰⁷ Egyes szellemes megfogalmazások szerint a nyolcvanas évekre a mozi az otthonokba költözött.¹⁰⁸ Kiválóan igazolja az ebből fakadó problémákat, hogy 1983-ban benyújtásra került egy törvényjavaslat a videokazetták kölcsönzésének – a fentiekhez hason-

¹⁰¹ Egyes becslések szerint 1981 és 1984 között 1,3 milliárd dolláros kár érte a szoftveripart az engedély nélküli kölcsönzés folytán. Lásd: *Smith*: i. m. (96), p. 1627. Mások arra figyelmeztetnek, hogy a kölcsönzés gazdasági hatásairól rendelkezésre álló bizonyítékok elég szűkösek voltak a jogalkotást megelőzően. Lásd: *Corsello*: i. m. (99), p. 198–201.

¹⁰² Computer Software Rental Amendments Act of 1990, title VIII of the Judicial Improvements Act of 1990, Pub. L. No. 101-650, 104 Stat 5089. (A továbbiakban: CSRA.)

¹⁰³ Az eredeti kivételek vonatkozásában lásd: *Corsello*: i. m. (99), p. 201–204.

¹⁰⁴ USCA §109(b)(1)(B)(i).

¹⁰⁵ USCA §109(b)(1)(B)(ii).

¹⁰⁶ USCA §109(b)(2)(A). A Computer Software Rental Amendments Act tartalmával és valamennyi kivétellel összefüggésben lásd: *Nimmer, Nimmer*: i. m. (23), §8.12[B][8][b]; *Chatterjee*: i. m. (96), p. 401–406.

¹⁰⁷ *Debra A. Opre*: Video Rentals and the First Sale Doctrine: the Deficiency of Proposed Legislation, *Whittier Law Review*, 1986: p. 331.

¹⁰⁸ Uo.

lón – a „*first sale doctrine*” hatálya alól történő kivonásáról.¹⁰⁹ Hogy végül ebből mégsem lett semmi, több okkal is magyarázható.

Egyrészt a törvényjavaslat benyújtását követő évben, vagyis 1984-ben született meg a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság egyik legjelentősebb, precedenserőre emelkedő döntése a *Betamax*-ügyben.¹¹⁰ Tagadhatatlan, hogy a *Betamax*-ügy nem a jogkimerülés tételével foglalkozott, azonban egyes vélemények szerint a fogyasztóknak kedvező döntés vezethette arra a jogalkotót, hogy kihagyja a filmalkotásokat az 1984-es RRA hatóköréből.¹¹¹

Másrészt a kölcsönzők robbanásszerű megjelenésének korában a videomagnók és a videokazetták ára is igencsak magas volt.¹¹² Így egy „videokönyvtár” létesítése komoly költségekkel járt, amire nem minden amerikai polgárnak futotta.

A harmadik – s hatását tekintve legfontosabb – ok, hogy a hollywoodi jogosultak törvényi rendelkezés híján – egyedi szerződések megkötésével – a gyakorlat szintjére emelték, hogy a videotékák kizárólag a közvetlenül tőlük vásárolt műpéldányokat kölcsönözzék a beiratkozott tagoknak.¹¹³ E közvetlen értékesítésekből a stúdiók a videokölcsönzés hőskorában gyakran a mozis bevételeknél is nagyobb haszonra tettek szert.¹¹⁴

E bevételek 2003-ban tetőztek az Egyesült Államokban, éves szinten közel 11,9 milliárd dollárra rúgva.¹¹⁵ Ugyanebben az évben piacra lépett a Coinstar és a McDonald’s által alapított Redbox cég, amely jellegzetes piros automatáiból kínálta – napi egyszáz dolláros áron – kölcsönzésre a filmek jogszerűen vásárolt példányait (egy automata egyszerre 200 DVD-lemezt tartalmazott). 2006-ra már kétezernél is több ilyen kioszkot üzemeltetett a cég, 2011-ben pedig harmincnégyezerre tették ezek számát.¹¹⁶ A Redbox, majd később a Netflix üzletpolitikája, illetve a tény, hogy a DVD-lemezek jóval tartósabbak, következképp többször kölcsönbe adhatók, mint a VHS kazetták, aláásta a hollywoodi cégeknek a legtöbb bevételt hozó videotékák működését (például a napjainkra csődbe jutott Blockbustert). Így a videokölcsönzés 2011-ben már „csak” 6,6 milliárd dollárt fialt a jogosultaknak.¹¹⁷

¹⁰⁹ Consumer Video Sales-Rental Amendment. House Report 1029, 98th Cong. (1983). A javaslat a következő normaszöveg beiktatását javasolta: „Unless authorized by the copyright owner, the owner of a particular copy of a motion picture or other audiovisual work may not, for purposes of direct or indirect commercial advantage, dispose of the possession of that copy by rental, lease, or lending, or by any other activity or practice in the nature of rental, lease, or lending.” A tervezettel kapcsolatos jogosulti és fogyasztói érveket, illetve ellenérveket lásd részletesen: *Opri*: i. m. (107), p. 340–347.

¹¹⁰ Vö.: 84. lábjegyzet.

¹¹¹ *Hess*: i. m. (19), p. 1990; *Chatterjee*: i. m. (96), p. 399.

¹¹² Az 1970-es évek végén egy videomagnó akár 1000 dollárba is kerülhetett.

¹¹³ A felek közötti szerződések jogkimerülésre gyakorolt hatásával kapcsolatban lásd: *Opri*: i. m. (107), p. 348–349.

¹¹⁴ *Corsello*: i. m. (99), p. 192; *Vanden Heuvel*: i. m. (92), p. 665.

¹¹⁵ *Agata Kaczanowska*: IBISWorld Industry Report 53223: DVD, Game & Video Rental in the US, May 2011, p. 28 (https://www.aba.com/aba/documents/CommercialInsights/IBISWorld_DVD.pdf).

¹¹⁶ *Vanden Heuvel*: i. m. (92), p. 667–668.

¹¹⁷ *Kaczanowska*: i. m. (115), p. 28.

Nem véletlen, hogy a hangfelvételek és a szoftverek kölcsönzésével kapcsolatos korlátozásokhoz hasonló rendelkezések beiktatásával összefüggő hangok ismét erősödőben vannak az Egyesült Államokban.¹¹⁸ A módosítás pártján állókat támogatja többek között a *TRIPS-megállapodás* 11. cikke is. Ez előírja a szerződő feleknek, hogy a filmalkotások vonatkozásában a jogosultak részére kizárólagos jogot biztosítsanak a haszonszerzési célú kölcsönzés vonatkozásában. Ez alól azonban a szerződő felek mindaddig mentesülnek, amíg a kölcsönzés nem válik olyan gyakori jelenséggé, hogy az a jogosultak többszörözési jogát érdemben veszélyeztesse. A fent említett gazdasági változások fényében nem tűnik indokolatlannak annak végiggondolása, hogy a filmalkotások kölcsönzése – az otthoni másolatkészítés leegyszerűsödése, illetve az üres adathordozók csekély ára folytán – veszélyezteti-e (már) a jogosultak többszörözési jogát.

4.4. A promóciós lemezek terjesztése és a jogkimerülés

A jogkimerülés határait azonban nem csak a kölcsönzésre épített gyakorlat népszerűsége feszegette az elmúlt évtizedekben. Az *UMG v. Augusto*-ügy például egy másfajta, izgalmas zenei kérdésre fókuszált, amely ráadásul kötelmi és postajogi részletkérdések helyes elemzését is igényelte. A Universal Music Group promóciós jelleggel éveken keresztül hanglemezeket postázott a zeneipar bennfentesének, hogy a lemezeken található tartalmakat népszerűsítse.¹¹⁹ A lemezek csekély mértékben eltértek a kereskedelmi forgalomban kapható példányoktól. Ezen eltérések legszembetűnőbbike a borítón elhelyezett figyelmeztetés volt, mely a CD-lemez célhoz kötött, korlátozott használatba adását, a kiadó műpéldány feletti rendelkezési jogát hangsúlyozta.¹²⁰

Az ügy alperese, Troy Augusto, aki maga is zenei „bennfentes” volt, ezekből a promóciós CD-kből vásárolt „használt” példányokat lemezboltokban, majd azokat az eBay online aukciós portálon továbbértékesítette. Az UMG rossz szemmel nézte Augusto magatartását, s részére több figyelmeztető („*cease-and-desist*”) levelet küldött, melyekben a vélt jogsértéstől való tartózkodásra szólította fel. Mivel azonban e próbálkozások nem jártak sikerrel, több ízben is az *USCA 512.* szakaszában található „*notice-and-take-down*” eljárást alkalmazta az

¹¹⁸ A lehetséges jogi megoldásokat lásd: *Vanden Heuvel*: i. m. (92), p. 670–688.

¹¹⁹ A CD-lemezek promóciós célú terjesztésének gyakorlatáról lásd: *Keith Harris*: For Promotional Use Only: is the Resale of a Promotional CD Protected by the First Sale Doctrine? *Cardozo Law Review*, 2009, p. 1745–1747.

¹²⁰ „FBI Anti-Piracy Warning: Unauthorized copying is punishable under Federal law. This CD is the property of the record company and is licensed to the intended recipient for personal use only. Acceptance of this CD shall constitute an agreement to comply with the terms of the license. Resale or transfer of possession is not allowed and may be punishable under federal and state laws. This CD may be watermarked to identify the intended recipient. After the promotional CDs are used for publicity and advertising purposes, they often end up in used record stores and on online auctions, where the general public can purchase them.” A figyelmeztetést lásd: *Maureen Steimer*: Restoring the Balance: Bringing Back Consumers Rights in *UMG Recordings v. Augusto* by Reaffirming the First Sale Doctrine in Copyright Law. *Villanova Sports and Entertainment Law Journal*, 2009, p. 317–318.

eBay-es hirdetések eltávolítása érdekében. Az Egyesült Államok jogrendszere ugyanakkor lehetőséget teremt az értesítéssel szemben kifogással élni.¹²¹ Augusto valamennyi blokkolt hirdetése esetén előterjesztette a kifogását, s így az eBay feloldotta az aukciók korlátozását. Az UMG végül – Augusto harmadik sikeres kifogását követően – perbe fogta a viszonteladót arra hivatkozással, hogy az utóbbi olyan műpéldányok engedély nélküli terjesztését végzi, melyeket a kiadó promóciós jelleggel, meghatározott személyek részére, személyes használatra licencelt.¹²² Licenc esetében azonban – érvelt az UMG – szóba sem jöhet a tulajdonjog átruházása, következésképp a promóciós CD-lemezek jogszerű tulajdonosa a kiadó maradt.¹²³

A *Ninth Circuit* – helybenhagyva az elsőfokú bíróság döntését¹²⁴ – elutasította az UMG keresetét. Érdemi vizsgálatot az igényelt, hogy az UMG tulajdonjog átruházásával járó módon továbbította-e a lemezeket a küldemények címzettjeihez, vagy – ahogy az a borítókon olvasható volt – licencszerződés jött létre. A *Ninth Circuit* az előbbi lehetőség mellett tette le a voksát. Hangsúlyozta, hogy a küldeményeket előzetes értesítés és egyeztetés nélkül postázta a cég a címzetteknek,¹²⁵ azokat nem számozta, a nyomon követést, esetleg a példányok visszajuttatását semmilyen módon nem tette lehetővé, valamint a használat megkezdését nem előzte meg érvényes licencszerződés kötése. Az utóbbi különösen annak köszönhető, hogy a címzettek érdemben semmi lehetősége nem nyílt a küldemény tartalmát megismerni, valamint dönteni a lemezek, valamint a végfelhasználói szerződésnek az elfogadásáról.¹²⁶ Ennek megfelelően a címzettek – ajándékozásnak minősülő jogügylet keretében – a tulajdonjog átszállásával korlátlan rendelkezési jogot szereztek a hanglemezek felett. Következésképp a címzettek – így Augusto is – továbbadhatták a CD-lemezeket.¹²⁷

4.5. Licencia kontra adásvétel

Az alábbiakban összefoglalóan licencia kontra adásvétel megjelöléssel körülírt probléma napjainkra a jogkimerülés témakörének egyik legfontosabb kérdésévé vált. Ráadásul – mint

¹²¹ USCA §512(g)(3).

¹²² A materiális műpéldányok, tehát nem az immateriális szerzői jog, használatára irányuló licencszerződések népszerűsége az Egyesült Államokban elsősorban a szoftverjog területéről eredeztethető még a hetvenes évekből, amikor a számítógépi programalkotások nem részesültek expressis verbis szövetségi szerzői jogi védelemben. A vonatkozó szerzői jogi környezet kiszámíthatatlanságai miatt fordultak a szoftvergyártók a szerződési jogi eszköztárhoz. Lásd: *Steimer*: i. m. (120), p. 328.

¹²³ *Harris*: i. m. (119), p. 1750.

¹²⁴ *UMG Recordings, Inc. v. Troy Augusto*, 558 F.Supp.2d 1055 (2008). Ennek elemzését lásd részletesen: *Steimer*: i. m. (120), p. 313–342.

¹²⁵ Az Egyesült Államok postatörvénye (Postal Reorganization Act) szerint a „kéretlen levelek” tartalma ajándéknak tekintendő, s mint ilyen, felette a címzett tulajdonjogot szerez. Lásd: 39 U.S.C. §3009(b).

¹²⁶ A licencszerződés érvénytelensége kapcsán lásd részletesen: *Harris*: i. m. (119), p. 1766–1772; *Steimer*: i. m. (120), p. 330–334.

¹²⁷ *UMG Recordings, Inc. v. Troy Augusto*, 628 F.3d 1175 (2011). A jogeset elemzését lásd részletesen: *Nimmer, Nimmer*: i. m. (23), §8.12[B][1][c][iii].

rögtön látni fogjuk – a dilemma feloldása a szellemi alkotások széles spektruma vonatkozásában bír jelentőséggel. Valamennyi, a jelen tanulmányban említett neuralgikus pont közül e terület tűnik a leginkább rendezetlennek. Erre tekintettel a problémakör alapos ismertetése indokolt, melynek gyökerei a szoftveriparig, illetve az 1970-es évekig nyúlnak vissza. A szoftveripar „önvédelmi” okoktól vezérelve már a szövetségi szintű jogvédelem kialakulását megelőzően alkalmazni kezdte a licenciaszerződéseket. A számítógépi programalkotás vásárlói ennek megfelelően hagyományosan csupán használati jogot szereztek a jogosulttól, ami többek között a jogkimerülés alkalmazhatóságát is megkérdőjelezte. Egészen pontosan az vált kétségessé, hogy a jogelv 3.2. alfejezetben említett második és harmadik fogalmi eleme segítségül hívható-e a szoftverek továbbértékesítése esetén. Licenciaszerződés esetén ugyanis nem kerül sor a tulajdonjog átruházására, a szoftver „vásárlója” pedig nem tulajdonjogot, csupán használati jogot szerez a műpéldány vonatkozásában.

Mindezek fényében teljességgel érthető, hogy a használt szoftverek, filmek vagy más alkotások viszonteladásának gyakorlata vonatkozásában a központi kérdést már a hetvenes évek óta annak eldöntése jelentette, hogy a jogosult és a felhasználó között létrejött kontraktus – nevével összhangban – valóban licenciaszerződés-e, avagy tartalmára tekintettel inkább adásvétel. Más szavakkal a műpéldányt megszerző személy csak használó-e, vagy tulajdonosa is egyben a programnak. A kérdés megválaszolása szinte kizárólag egy szövetségi fellebbviteli bírósághoz köthető. A *Ninth Circuit*¹²⁸ hat, egymással nem teljesen összhangban álló, és semmi esetre sem világos irányvonalat (*bright line rule*) kijelölő ítéletben járta körbe a licencia kontra adásvétel problematikáját. Ami biztosan állítható: a bírák hagyományosan a szerzői jogosultaknak kedvező ítéleteket hoztak.

Az első, e helyütt releváns – a *Hampton*- és a *Wise*-ügyben hozott ítéletek, melyek még az 1909-es szerzői jogi törvény hatálya alatt születtek, a 2. fejezetben már bemutatásra kerültek. Ezek teljes megisméltése indokolatlan volna e helyütt. Elengedhetetlen ugyanakkor a *Wise*-ügy rációját megisméltetni, miszerint a licencia kontra adásvétel kérdését az egyes szerződések pontos rendelkezései fényében, de sosem egy tényezőt kiemelve kell eldönteni. E megállapítás fényében szükséges ugyanis a következő jogesetekre pillantanunk.

Az amerikai jogirodalomban hagyományosan *MAI trió* néven emlegetett három jogesettel a *Ninth Circuit* erősen más irányba tolta el a kérdéskör megválaszolását. A trojka első két elemét az 1993-as *MAI Systems*- és az 1995-ös *Triad Systems*-ügy jelenti. Ezekről annak ellenére is érdemes röviden szót ejteni, hogy a két ügy alapkérdése vonatkozásában a Kongresszus – a bírósági logika és a szoftverek életszerű használata között feszülő ellentétet feloldva – felülszabályozta a döntésekben foglaltakat.

¹²⁸ Ha megvizsgáljuk az említett bíróság illetékességét, hamar érthetővé válik, hogy miért is válhatott a kérdéskör „specialistájává”. Alaszka, Arizona, Hawaii, Idaho, Kalifornia, Montana, Nevada, Oregon és Washington tagállamban első fokon elbírált ügyek tartoznak a fórumhoz. Kalifornia híres „földrajzi egysége” a Szilícium-völgy, amely a szoftveripar szíveként funkcionál, Washington állam pedig otthont ad a Redmondban székelő Microsoft vállalatóriásnak.

Az elsőként említett eset felperese, a MAI Systems, azt kifogásolta, hogy a MAI szoftve-
rekkel működő számítógépek javítását végző Peak Computing a programokat a javítandó
PC-k RAM memóriájába mentette. A MAI értelmezése szerint erre azonban nem volt joga,
mivel a szoftver felett a MAI vásárlói nem szereztek tulajdonjogot, azokat csupán a szer-
ződésnek megfelelő tartalommal használni voltak jogosultak. Az USCA 117(a) szakasza
továbbá (az ügy elbírálásakor) csakis a műpéldány tulajdonosai számára tette lehetővé a
szoftver többszörözését.¹²⁹

Az előbbiekhöz rendkívül hasonló módon a *Triad Systems*-ügy alperese is számítógépek
javítása céljából másolta fel a felperes szoftvereit meghatározott PC-k RAM memóriájába.
A Triad Systems által alkalmazott szerződéses gyakorlat 1985 óta expressis verbis haszná-
lati jogot biztosított a szoftvert megvásárlók részére,¹³⁰ és minden egyéb felhasználást (így
a többszörözést is) kifejezetten megtiltotta. Az általános szerződési feltételek 1991-es mó-
dosítását követően a kontraktus bármiféle, az eredetitől eltérő felhasználás esetére külön
jogdíjfizetést írt elő a Triad Systems felé.¹³¹

A *Ninth Circuit* mindkét esetben a kifejezett szóhasználatra és a szerződés restriktív ren-
delkezéseire építve, azonban bármely további „mély” elemzést mellőzve nyilvánította a szó-
ban forgó szerződést licenciának.¹³²

A szoftver jogszerű használója általi üzemben tartási vagy javítási célú többszörözés kor-
látozása azonban annyira irreálisnak tűnt, hogy a Kongresszus 1998-ban a szerzői jogi tör-
vényt a digitális korhoz idomító *Digital Millennium Copyright Act* (DMCA) III. fejezetében
elhelyezett *Computer Maintenance Competition Assurance Act* keretében részben felülírta a
Ninth Circuit érvelését. A 117. szakaszt módosító norma a számítógépi programalkotások

¹²⁹ MAI Systems Corp. v. Peak Computer, Inc., 991 F.2d 511 (1993). A jogeset elemzését lásd: *Donatello*: i. m. (46), p. 67–68; *Degner*: i. m. (46), p. 587–588.

¹³⁰ Azt megelőzően, az eredetileg alkalmazott üzletpolitika szerint a Triad elismerten „eladta” a szoftvereket a vásárlók felé, így e műpéldányok megszerzőinek minden lehetőségük adott volt a másolatok további értékesítésére. Lásd: *Triad Systems Corp. v. Southeastern Express Company*, 64 F.3d 1330 (1995), p. 1333.

¹³¹ A jogeset elemzését lásd: *Donatello*: i. m. (46), p. 68–69; *Degner*: i. m. (46), p. 588.

¹³² MAI v. Peak (129), p. 519; *Triad v. Southeastern Express* (130), p. 1335–1337.

javitási és üzemben tartási célú többszörözését immáron nemcsak a tulajdonos, de a szoftvert licencelő használó részére is garantálta.¹³³

A MAI trió harmadik, közel egy évtizeddel később született eleme a *Wall Data*-ítélet. Ebben az ügyben az alperes, a Los Angeles Megyei Sheriff Hivatala 3663 számítógépre telepíthető volumenlicencet vásárolt a felperes cégtől a RUMBA szoftver használatára. A hivatal túlzottan időigényesnek találta az egyedi elérési pontonként történő installálást. Ezért az a döntés született, hogy egy központi szerverről teszik elérhetővé a telepítéshez szükséges adatokat. Ennek eredményeként ugyan – a szerződés szigorú rendelkezése ellenére – 6007 készüléken került sor az installálásra, azonban úgy, hogy e gépekről egyszerre, egy időben csakis a szerződésben megállapított 3663 személy futtathatta a szoftvert. A *Ninth Circuit* úgy látta, hogy a szerződéses klauzulák szigorúsága és a jogosult egyértelmű szóhasználata folytán szóba sem jöhetett az adásvétel, vagyis a felek csupán felhasználási szerződést kötöttek.¹³⁴ Ez esetben a szerződéses volumenlimitet meghaladó számú telepítés (összesen 2344 tétel) a licenccel ellentétes felhasználást eredményezett, ami megalapozta a jogsértést.¹³⁵

A *MAI trió* konklúziója – a Wise-bíróság által alkalmazott, kiegyensúlyozott, és egy szerződéses klauzulát vagy egyéb faktort sem a középpontba állító érveléssel szemben – nem más, mint hogy *ha a jogosult az általa kínált szerződést licenciának nyilvánítja, és a használatot jelentős korlátok közé szorítja, a vásárló csak felhasználási jogot szerez a szoftverre nézve, de tulajdonjogot nem.*

Végül egy héttel az alább ismertetendő *Vernor*-ítélet megszületése előtt látott napvilágot a *Ninth Circuit* véleménye az iTuneson vásárolt hangfelvételek viszonteladásáról és ezzel összefüggésben a licencia kontra adásvétel problematikáról. Az ügy központi kérdését az adta, hogy a Marshall B. Mathers III. (művésznevén Eminem) hangfelvételét eredetileg kiadó

¹³³ USCA §117(c): „Notwithstanding the provisions of section 106, it is not an infringement for the owner or lessee of a machine to make or authorize the making of a copy of a computer program if such copy is made solely by virtue of the activation of a machine that lawfully contains an authorized copy of the computer program, for purposes only of maintenance or repair of that machine, if

(1) such new copy is used in no other manner and is destroyed immediately after the maintenance or repair is completed; and

(2) with respect to any computer program or part thereof that is not necessary for that machine to be activated, such program or part thereof is not accessed or used other than to make such new copy by virtue of the activation of the machine.”

USCA §117(d): „For purposes of this section

(1) the ‘maintenance’ of a machine is the servicing of the machine in order to make it work in accordance with its original specifications and any changes to those specifications authorized for that machine; and

(2) the ‘repair’ of a machine is the restoring of the machine to the state of working in accordance with its original specifications and any changes to those specifications authorized for that machine.”

¹³⁴ „Generally, if the copyright owner names it clear that she or he is granting only a license to the copy or software and imposes significant restrictions on the purchaser’s ability to redistribute or transfer that copy, the purchaser is considered a licensee, not an owner, of the software”. Lásd: *Wall Data, Inc. v. Los Angeles County Sheriff’s Department*, 447 F.3d 769 (2006), p. 785.

¹³⁵ A jogeset elemzését lásd: *Donatello*: i. m. (46), p. 69; *Degner*: i. m. (46), p. 589.

F.B.T. Records milyen mértékű jogdíjra jogosult az Aftermath Recordstól. Az utóbbi cég a hangfelvételek online zeneáruházakon keresztül és csengőhang formájában történő terjesztésének jogait éveken korábban vásárolta meg az F.B.T. Recordstól. A felek között létrejött szerződés 4(a)(i) pontja szerint az Aftermath minden „eladott” példány¹³⁶ után 12-20% közötti jogdíjat volt köteles fizetni. A szerződés 4(c)(v) pontja alapján viszont minden – többszörözés, terjesztés vagy egyéb felhasználás alapjául szolgáló – „licencelt mesterpéldány”¹³⁷ és az erre tekintettel befolyó bevételek után 50% jogdíj jár az F.B.T. Records-nak.

Az Aftermath többek között az iTuneset üzemeltető Apple céggel állapotott meg Eminem kérdéses hangfelvételeinek a terjesztéséről. S bár ez a felperes számára szükségképpen jó hír, hisz bevételhez juttatja, ennek mértékéről a peres felek között már véleménykülönbség alakult ki. A per tárgya nem más volt, mint hogy az iTunesról, illetve más csatornákon keresztül csengőhangként történő értékesítés az „eladott hangfelvétel” vagy a „licencelt mesterpéldányról készített másolat” kategóriájába illeszthető-e. Vagyis 12-20% jogdíj jár-e az F.B.T. Records-nak avagy a bevételek fele.

Az első fokon megszületett ítélet az alperesnek kedvezve a csekélyebb részesedés mellett tette le a voksát.¹³⁸ A *Ninth Circuit* ezzel ellentétben úgy találta, hogy az Aftermath csak egyetlen példányt bocsátott a vele szerződő partnerek rendelkezésére, melyről meghatározatlan számú másolat értékesítése volt lehetséges.¹³⁹ Vagyis például az iTunes nem rendelkezett tartós jelleggel a digitális fájl felett.¹⁴⁰ Végül a forrásfájl digitális hangfájlok formájában letöltésre felkínálás céljából került átadásra, ami megfelelt az eredeti szerződés mesterpéldány licencelésére vonatkozó klauzulájának (mely „bármely egyéb felhasználásról” írt).¹⁴¹ A bíróság konklúziója egyben azt is jelentette, hogy sem az Apple, sem a végfelhasználók nem szereztek tulajdonjogot a zenefájlok felett, mert már maga a forrásfájl is csak egy licencelt¹⁴² példány volt.¹⁴³

Az *Aftermath*-ítélet precedensértéke egyelőre megkérdőjelezhető. Hasonló ügyben ugyanis mindmáig nem született másik jogerős döntés. Ez nem azt jelenti, hogy ne indultak volna

¹³⁶ A szerződés 16(e) pontja értelmében „[r]ecords [are] all forms of reproductions, whether embodying sound alone or sound together with visual images, manufactured or distributed primarily for home use.” Lásd: *F.B.T. Records, LLC, et al. v. Aftermath Records, et al.*, No. CV 07-3314 PSG (MANx), 2009 WL 137021, p. 1.

¹³⁷ A szerződés 16(d) pontja alapján „master [is defined as] a recording of a sound, without or with visual images, which is used or useful in the recording, production or manufacture of records.” Lásd: *Uo.*, p. 1–8.

¹³⁸ *Uo.*, p. 1–8.

¹³⁹ *F.B.T. Records, LLC, et al. v. Aftermath Records, et al.*, 621 F.3d 958 (2010), p. 964.

¹⁴⁰ *Uo.*, p. 965.

¹⁴¹ *Uo.*, p. 966.

¹⁴² A bíróság megfogalmazása szerint „a licencia a szerzői jogosult másik személynek – a jogok átruházása nélkül – adott engedélye arra, hogy az utóbbi olyan magatartást tanúsítson, mely egyebekben a szerzői jogosult kizárólagos joga volna.” Lásd: *Uo.*, p. 965.

¹⁴³ *Uo.*, p. 965–966. A jogeset elemzését lásd: *Donatello*: i. m. (46), p. 76–80. A döntés felülvizsgálata céljából benyújtott writ of certiorarit a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság elutasította, így az ítélet jogerőre emelkedett. Lásd: *Aftermath Records, et al. v. F.B.T. Records, LLC, et al.*, 131 S.Ct. 1677 (2011).

egyéb perek is. Ezek egyik legismertebbikében az amerikai parodista, „Weird Al” Yankovic, azért perelte be a Sony Music céget, mert az – egyebek mellett – a digitális értékesítésekből származó bevételekből nem megfelelő arányban részesítette. A felek a jogvitát végül egyezséggel zárták le.¹⁴⁴ Hasonlóképp sikerült egyezséget kicsikarniuk olyan előadóknak, mint az Allman Brothers vagy a Cheap Trick, illetve jelenleg is jóváhagyás alatt áll a Warner Music Group és a Kathy Sledge-Lightfoot, Gary Wright és Ronee Blakely közötti megállapodás.¹⁴⁵ Mások viszont – jelenleg legalábbis úgy fest – bíróság elé viszik a magasabb összegű jogdíjak kifizetésének kötelezettségét.¹⁴⁶

A fentiekben bemutatott joggyakorlat hangsúlyozása azért is indokolt, mivel a rajta keresztül kikristályosodó elveket a *Ninth Circuit* utóbb teljességgel összekuszálta a használt szoftverek továbbértékesítésével kapcsolatos jogviták elbírálásakor. Ennek következtében a licencia kontra adásvétel téren továbbra sem láthatunk tisztán.

A *Vernor v. Autodesk*-ügy tényállása szerint Timothy Vernor 2005-ben bolhapiacra vásárolt egy, majd 2007-ben a Cardwell/Thomas & Associates (CTA) cégtől tíz darab, építészeti, mérnökök és egyéb szakemberek részére fejlesztett, bontatlan csomagolású „AutoCAD Release 14” szoftvert. Később Vernor a szoftverek egy részét az eBay segítségével továbbadta.¹⁴⁷ A csomagoláson jól olvasható betűkkel állt a figyelmeztetés, miszerint a használók csak licencre kapják a programot, s e megállapodás a felek között a telepítéssel jön létre. Amennyiben valaki a szerződés feltételeivel nem ért egyet, az Autodesk ígérete szerint a vételár teljes visszatérítése mellett visszajuttathatta a műpéldányt a jogosultnak. A tényállás szempontjából fontos információ, hogy Vernor sosem bontott fel egy csomagolást sem, sosem telepített egy szoftvert sem a saját számítógépére, következésképp sosem fogadta el az Autodesk által felkínált szerződési feltételeket.¹⁴⁸ Hasonlóképp releváns, hogy

¹⁴⁴ *Eriq Gardner: Weird Al Yankovic Settles \$5 Million Lawsuit Against Sony Music.* The Hollywood Reporter, 18 December 2013 (<http://www.hollywoodreporter.com/thr-esq/weird-al-yankovic-settles-5-666550>).

¹⁴⁵ Warner Music moves to settle digital royalties class action. The 1709 Blog, 9 January 2014 (<http://the1709blog.blogspot.hu/2014/01/warner-music-moves-to-settle-digital.html>).

¹⁴⁶ Az 1709Blog felsorolása szerint ez olyan előadókat/zenekarokat, illetve örököseiket érint, mint Toto, Kenny Rogers, Peggy Lee, Louis Armstrong, Billie Holiday, Patsy Cline, Ella Fitzgerald, Bill Haley, Mary Martin, Rick James, Rob Zombie, Pearl Bailey, Chuck D., Peter Frampton, Public Enemy, Sister Sledge, Ras Kass, Dixie Chicks és Whitesnake. Lásd: Uo.

¹⁴⁷ Mindezt annak ellenére, hogy a jogosult 2005-ben az eBay-nél az aukció törlését kezdeményezte. Mivel azonban Vernor a DMCA rendelkezéseinek megfelelő kifogással élt az eltávolítás iránti kérelemmel szemben, az eBay visszaállította az aukciót. A 2007-ben megszerzett példányok eBay-es értékesítése alkalmával is előterjesztette az Autodesk a megfelelő kérelmét az eBay-nek. Mivel ez már nem az első ilyen figyelmeztetés volt, az aukciós portál blokkolta egy hónapra Vernor felhasználói fiókját. A kérelemmel szemben benyújtott kifogás hatására azonban az eBay nemcsak Vernor fiókját állította vissza, de a kifogásolt hirdetések is. Összesen négy alkalommal értékesített AutoCad szoftvereket Vernor a fenti huzavona mellett. Lásd: Timothy S. Vernor v. Autodesk, Inc., 621 F.3d 1102 (2010), p. 1106.

¹⁴⁸ Különösen annak fényében releváns a telepítés hiánya, hogy egy ugyancsak a Ninth Circuit illetékességi területén működő elsőfokú körzeti bíróság egy jogesetben rögzítette: a szoftver telepítésének elmaradása esetén a műpéldány vásárlóját nem kötik a licenciaszerződés feltételei. Lásd: SoftMan Products Co. v. Adobe Sys. Inc., 171 F.Supp.2d 1075 (2001).

az Autodesk céggel az eredeti szerződést megkötő CTA annak ellenére értékesítette a tíz szoftvert Vernornak, hogy azok megsemmisítését vállalva kapott kedvezményt a Release 14 frissített verziójára.¹⁴⁹

Az általános szerződési feltételek több, rendkívül szigorú pontban korlátozták a szoftver használójának a jogait. Ezek szerint az Autodesk a szoftver valamennyi példánya vonatkozásában fenntartotta tulajdonjogát. A használó nem kizárólagos és nem átruházható használati jogot szerzett, s a műpéldányt nem adhatta bérletbe, haszonkölcsönbe, és nem kölcsönözhetette azt. A végfelhasználói szerződés azt is megtiltotta, hogy a felhasználó a – mi fülünknek igencsak idegenül csengő – „nyugati féltéken” kívülre továbbítsa akár elektronikusan, akár fizikai eszközökkel a szoftvert. Arra az esetre, ha a felhasználó egy újabb verzióra frissítené az AutoCAD-et, a szerződés előírta a korábbi példány fizikai megsemmisítését, illetve a számítógép merevlemezéről történő törlését. Végül a szerződés a feltételekkel ellentétes bárminemű magatartás esetére a licenc azonnali hatályú megszűnését helyezte kilátásba.¹⁵⁰

A pert meglepő módon Vernor kezdeményezte az Autodeskkel szemben, annak megálapítását kérve, hogy a fenti magatartása nem ellentétes a jogosult szerzői jogaival, és beilleszthető a „*first sale doctrine*” keretei közé. Az ügyben eljáró körzeti bíróság véleménye szerint a *Wise*-ítélet és a *MAI trió* között ellentét feszül. Az utóbbiak csekély mértékben mélyedtek el a vizsgált szerződések tartalmában, és általánosságban rögzítették: ha a jogosultak licenciának minősítik a szoftver vásárlójával kötött megállapodást, s abban jelentős, a használatot érintő korlátozásokat helyeznek el, a kontraktus csakis felhasználási szerződés lehet. Ezzel ellentétben a *Wise*-döntés rendkívül körültekintően vizsgálta meg valamennyi érintett szerződést, s azokat mérlegelve emelt ki több vizsgálandó faktort a licencia kontra adásvétel problematika eldöntése végett. Jones körzeti bíró ezért ez utóbbi, szofisztikált precedenst alapul véve, annak eseti mérlegelést előíró „holdingjára”¹⁵¹ támaszkodva Vernornak adott igazat. A bíróság úgy látta, hogy a *Wise*-ítélet konklúzióját a következő tényezők predesztinálták:

1. a szerződés licenciként való megjelölése;
2. a műpéldány feletti tulajdonjog fenntartását tartalmazó klauzula;
3. egyszeri díjfizetés egy meghatározott példányért;
4. előírás a műpéldányok megsemmisítésére;

¹⁴⁹ A tényállás vonatkozásában lásd: *Vernor v. Autodesk*: i. m. (147), p. 1105–1106.

¹⁵⁰ Az AutoCAD Release 14 szoftver felhasználói szerződésének rendelkezései vonatkozásában lásd: *Uo.*, p. 1104–1105.

¹⁵¹ Az angol jogban a bírói ítélet lényegének, központi elemének tartott „ratio” kifejezést az Egyesült Államokban a „holding” szóval jelölik. Ennek a kifejezésbeli különbségnek többek között az az oka, hogy az amerikai precedensjogban – ellentétben az angollal – nem létezik a korábbi döntés követésének a kényszere. Ily módon az igény sem jelent meg arra, hogy a precedens magját a későbbi ügyben eljáró bírónak ki kelljen fejtenie. Lásd: *Badó Attila, Bóka János: Az Egyesült Államok jogrendszere*. In: *Badó Attila, Bencze Máttyás, Bóka János, Mezei Péter (szerk.): A jogrendszerek világa*, Pro Talentis Universitatis Alapítvány, 2013, p. 97.

5. a használat terjedelmének jelentős korlátozása;
6. határozatlan idejű birtoklás (a szerzői jogosult nem szerzi vissza a műpéldány feletti birtoklás jogát).¹⁵²

A körzeti bíróság szerint a *Vernor*-ügy tényállására tekintettel az 1., 2. és 5. pont a licenciaszerződés, a 3., 4. és 6. pont pedig az adásvétel mellett szólt. Ezek közül egyik elemet sem emelte ki döntő tényezőként a fórum, azonban úgy találta, hogy a határozatlan idejű birtoklás ténye érdemben kizárta a műpéldány feletti tulajdonjog fenntartását. Így végső soron a körzeti bíróság szerint számszerűleg több érv szólt a kontraktus adásvételnek nyilvánítása és a jogkimerülés alkalmazhatósága mellett.¹⁵³

A *Ninth Circuit* nem értett egyet az elsőfokú bírósággal az előbbi elemzést illetően. A fellebbviteli bírák szerint az 1977-es ítéletben a bíróság – hat helyett – csupán az alábbi öt tényező vizsgálatára fókuszált:

1. a szerződés licencialekért való megjelölése;
2. a műpéldány feletti tulajdonjog fenntartása;
3. a műpéldányok visszajuttatása vagy megsemmisítése;
4. a műpéldányok többszörözésének tilalma;
5. a műpéldányok feletti birtoklás fenntartása a szerződéses időtartamra.¹⁵⁴

A fentiekből jól kivehető, hogy a döntést megszővegező Callahan bíró két olyan körülményt mellőzött a releváns faktorok köréből, amelyek a körzeti bíróság szerint az adásvétel tényét erősítették meg: az egyszeri díjfizetést és a határozatlan idejű birtoklás tényét. A *Ninth Circuit* úgy vélte, hogy Jones bíró indokolatlanul emelte ki ítéletében az utóbbi tényezőt, s ezzel a *Wise*-ítélet holdingjával szembehelyezkedett.¹⁵⁵ Ez az érvelés azonban kifejezetten téves. Épp ellenkezőleg: a körzeti bíró érvelése kiváló balanszírozását adta a lehetséges tényeknek. A *Ninth Circuit* a *Wise*-döntés és a *MAI trió* ellentmondásával kapcsolatos észrevételeket is elutasította. Sőt, úgy találta, hogy a négy ügy indokolásából három olyan általános érvényű faktor vezethető le, amelyek mentén a jelen pontban vizsgált probléma feloldható. Ez a három tényező pedig a következő volt:

1. a szerződés licencialekért való megjelölése;
2. a használó műpéldányok terjesztésével kapcsolatos képességének jelentős mértékű korlátozása;
3. a használat terjedelmének jelentős korlátozása.¹⁵⁶

¹⁵² *Degner*: i. m. (46), p. 596.

¹⁵³ *Timothy S. Vernor v. Autodesk, Inc.*, 555 F.Supp.2d 1164 (2008). Az elsőfokú bíróság ítéletének elemzését lásd: *Donatello*: i. m. (46), p. 72–74; *Degner*: i. m. (46), p. 592–594.

¹⁵⁴ *Vernor v. Autodesk*: i. m. (147), p. 1108.

¹⁵⁵ *Uo.*, p. 1113.

¹⁵⁶ „We read *Wise* and the *MAI* trio to prescribe three considerations that we may use to determine whether a software user is a licensee, rather than an owner of a copy. First, we consider whether the copyright owner specifies that a user is granted a license. Second, we consider whether the copyright owner significantly restricts the user’s ability to transfer the software. Finally, we consider whether the copyright owner imposes notable use restrictions.” Lásd: *Uo.*, p. 1110–1111.

E három tényező mentén Callahan bíró az Autodesk által kidolgozott általános szerződési feltételek vizsgálata után úgy találta, hogy a Release 14 szoftvereket csak licencelte a szoftvergyártó, s azokat nem adta el. Következésképp a Vernor általi továbbértékesítés jogsértést eredményezett.¹⁵⁷

Annak ellenére, hogy a Legfelsőbb Bíróság elutasította a *Ninth Circuit* döntésével szembeni fellebbezés befogadását,¹⁵⁸ következésképp közvetve egyetértett azzal, az amerikai jogirodalom heves kritikával illette Callahan bíró érvelését. Ennek egyik oka, amint az a fentiekben már említésre került, hogy a *Vernor*-döntést megelőző öt másik ügy tényállása egyaránt más élethelyzetre vonatkozott. Ennyiben tehát azok segítségül hívása nem szükségképpen megalapozott, különösen nem annak a *MAI triónak* a favorizálása, amely a legkevesebb tettet szentelte a licencia kontra adásvétel és a jogkimerülés elemzésének. Ugyancsak komoly veszélyeket rejt magában a fentiekben bemutatott „jogászkodás”. Hiszen míg a *Ninth Circuit* virtuóz jogszabály-értelmezésről igyekezett tanúbizonyságot tenni, addig már a kiinduló pontnál hibázhat az érvelése. *Az olyan élethelyzetekben, ahol a vevő egyszeri díjfizetésért korlátlan idejű birtoklási jogot vásárol, a licenciának keresztelt megállapodás adásvételként való minősítése megalapozott lehet.* Ellenkező esetben a jogi terminus technicusokat nem ismerő fogyasztók komoly veszélyekkel nézhetnének szembe a szoftverek vásárlása és a nehezen érthető előírások mechanikus (gyakran csak egy gombnyomással történő) elfogadása esetén.¹⁵⁹

Jól látható az is, hogy Callahan bíró imént említett háromrészes tesztje több olyan kardinalis körülmény figyelembevételét is mellőzte, melyeknek a – valamennyi közül a legkifinomultabb – *Wise*-döntés fontos szerepet szánt. A leginkább feltűnő azon körülmények figyelmen kívül hagyása, melyek hagyományosan az adásvétel jogi konstrukciója mellett szóltak. Callahan bíró konklúziója – a *MAI trió* szellemiségét követve, ám azoknál valamivel kidolgozottabb módon – nem más, mint hogy *ha a jogosult licenciaként jelöli meg a felkínált szerződést, és jelentős korlátokat állít a felhasználó elé a műpéldány használata kapcsán, akkor szóba sem jöhet az adásvétel.* Ez a gyakorlatban viszont azt jelenti, hogy ha a jogszerű használó ráunna a szoftverre, azt vagy megsemmisíti, vagy a továbbiakban nem használja, de semmi esetre sem adhatja el. Jogirodalmi álláspont szerint a hármas teszt ezért nem képes hatékony választ adni a releváns szerződéses gyakorlatra. Három helyett inkább öt tényezőt kellene alapul venni annak érdekében, hogy kiforrott, a *Wise*-ügy bírósága által hangsúlyozott „egyensúlyi” döntés születhessen. Degner szerint a licenciaszerződés megálapíthatóságának az alábbiak volnának a feltételei:

¹⁵⁷ Uo., p. 1111–1112. A *Ninth Circuit* ítéletének kritikai elemzését lásd: *Marcelo Halpern, Yury Kapgan, Kathy Yu: Vernor v. Autodesk: Software and the First Sale Doctrine under Copyright Law. Intellectual Property and Technology Law Journal*, 2011, p. 7–10; *Nimmer, Nimmer: i. m. (23), §8.12[B][1][d][i][III]*; *Donatello: i. m. (46), p. 74–76; Degner: i. m. (46), p. 598–606.*

¹⁵⁸ *Timothy S. Vernor v. Autodesk, Inc., 132 S.Ct. 105 (2011).*

¹⁵⁹ *Degner: i. m. (46), p. 602–603.*

1. a szerződés licencaként való megjelölése;
2. a műpéldány feletti tulajdonjog fenntartását tartalmazó klauzula;
3. a használat terjedelmének és átruházás lehetőségének jelentős korlátozása;
4. nem egyszeri díjfizetés egy meghatározott példányért;
5. előírás a műpéldányok megsemmisítésére vagy visszajuttatására (vagyis nem határozatlan idejű a birtoklás).¹⁶⁰

Hasonlóképp hozható olyan bírósági érvelés, amely a Callahan által kifejtettekkel szemben kiegyensúlyozottan vizsgálja a felek között kötött szerződés tartalmát. A *Softman v. Adobe*-ügyben született ítélet a következőket hangsúlyozza: „a bíróság úgy találja, hogy a tranzakció körülményei erőteljesen azt sugallják, hogy a jogügylet ténylegesen adásvétel, semmint licencia. Így például a vásárló hagyományosan a szoftver egy példányát és a kapcsolódó dokumentációt összegű díj ellenében szerzi meg, mely díjat a vásárló a szerződéskötés pillanatában fizeti meg, és amely a 'licenc' teljes ellenértékéül szolgál. Az engedély határozatlan időre szól, s nem tartalmaz a megújítással kapcsolatos rendelkezést. Ezen jelek fényében sok bíróság és jogirodalmár azt a következtetést vonja le, hogy a 'shrinkwrap licencia' jogügylet áruk adásvétele, semmint licencia.”¹⁶¹

5. A párhuzamos import tilalma és a jogkimerülés ütközése

Az előző pontokban a jogkimerülés tételét érintő amerikai belső piaci kihívásokat ismertettük. A „*first sale doctrine*” nemzetközi, határokon átvivő érvényesülésének kérdése azonban legalább ennyi figyelmet érdemel.

Az Egyesült Államokról bátran kijelenthető, hogy hosszú időn keresztül „külön utas” politikát folytatott a nemzetközi szerzői jog világában. A legelső releváns multilaterális egyezményt, a Berni Unió Egyezményt egészen 1988-ig nem írta alá.¹⁶² Helyette 1952-ben aktívan segédkezett az alacsonyabb szintű minimumkövetelményeket támaztó Egyetemes

¹⁶⁰ Uo., p. 600.

¹⁶¹ „The court finds that the circumstances surrounding the transaction strongly suggests that the transaction is in fact a sale rather than a license. For example, the purchaser commonly obtains a single copy of the software, with documentation, for a single price, which the purchaser pays at the time of the transaction, and which constitutes the entire payment for the 'license'. The license runs for an indefinite term without provisions for renewal. In light of these indicia, many courts and commentators conclude that a 'shrinkwrap license' transaction is a sale of goods rather than a license.” Lásd: *Softman v. Adobe* (148), p. 1085.

¹⁶² Berne Convention Implementation Act of 1988, Pub. L. No. 100–568, 102 Stat. 2853.

Szerzői Jogi Egyezmény (UCC) megalkotásában. E jogforrások egyike sem tesz említést azonban a jogkimerülés kérdéséről.¹⁶³

Az 1994-ben elfogadott *TRIPS-megállapodás* előkészítésekor a szerződő felek – habár kísérletet tettek a szabályozásra – képtelenek voltak közös nevezőre jutni egy egységes megfogalmazást illetően.¹⁶⁴ A fejlett, nagy piaccal és erős belföldi gazdasági potenciállal rendelkező országok többsége ugyanis a parallel import tilalmában volt érdekelt, ellentétben a kisebb piaccal rendelkező országokkal, amelyek számára az importálás sok esetben a tartalmakhoz jutás legfőbb forrása.¹⁶⁵ Az ily módon megszületett 6. cikk – mely valamennyi szellemi tulajdon-védelmi formára, s nem csupán a szerzői jogra, irányadó – mondhatni „kifejezetten hallgat” a nemzetközi jogkimerülés kérdéséről.¹⁶⁶ Mivel a *TRIPS-megállapodás* kizárólag a „kalóz” – jogellenesen előállított¹⁶⁷ – termékek határokon átvitelő

¹⁶³ A Berni Uniós Egyezmény a terjesztés jogát is csupán érintőlegesen tartalmazza. A 14. cikk (1) bekezdésének (i) pontja irodalmi és művészeti művek szerzőinek biztosít kizárólagos jogot arra, hogy engedélyezzék műveik filmművészeti alkotás formájában történő többszörözését és átdolgozását, valamint az ilyen módon létrehozott mű forgalomba hozatalát. Ugyan az eredeti angol szöveg az iménti mondat végén szereplő forgalomba hozatalra nézve a „distribution”, vagyis terjesztés kifejezést használta, a francia – és kétség esetén irányadó – megszövegezés a „mise en circulation” fordulatot alkalmazta. A Berni Uniós Egyezmény 1971-es párizsi változatát a magyar jogba átültető 1975. évi IV. törvényerejű rendeletben olvasható fordítás tehát helyesen a francia megszövegezést követte. A BUE azonban az iméntieknél szélesebb körben nem tartalmaz a terjesztés jogára vonatkozó utalást. Ismertek ugyan olyan vélemények, melyek a többszörözés jogába bennefoglalt jelleggel látják a terjesztés jogát a BUE-ba beilleszhetőnek, e nézőpont azonban nem tekinthető általánosan elfogadottnak. Az „implied right of (first) distribution” elmélete kapcsán lásd: *Mihály J. Ficsor: Current Issues of Exhaustion of Rights* (Kirtsaeng & Quality King, *ReDigi v. UsedSoft*. Copyright See-Saw, 2014. január 28., p. 5–7, lásd különösen az 5. lábjegyzetet (http://www.copyrightseesaw.net/archive/?sw_10_item=55).

¹⁶⁴ Az említett rendelkezés megszületésének és értelmezésének kérdésében lásd részletesen: UNCTAD-ICTSD Project on IPRs and Sustainable Development: Resource Book on TRIPS and Development. Cambridge University Press, New York, 2005, p. 94–109.

¹⁶⁵ *Yü: i. m.* (73), p. 225–226.

¹⁶⁶ „A jelen Megállapodás szerinti vitarendezés céljára, a fenti 3. és 4. Cikkben foglaltak fenntartásával, a jelen Megállapodásban foglaltak a szellemi tulajdonjogok kimerülésének kérdését nem érintik.” Lásd: *TRIPS-megállapodás*, 6. cikk. Chiappetta egy tanulmányában úgy jellemezte a *TRIPS-megállapodás*ban foglalt végeredményt, hogy a szerződő felek „megállapodtak, hogy nem állapodnak meg” („agreed to disagree”) a jogkimerülés tartalmáról. Lásd: *Vincent Chiappetta: The Desirability of Agreeing to Disagree: the WTO, TRIPS, International IPR Exhaustion and a Few Other Things*. Michigan Journal of International Law, 2000, p. 333–392.

¹⁶⁷ „A jelen Megállapodás alkalmazásában: hamisított védjeggyel ellátott áru (termék) minden olyan áru – a csomagolást is beleértve –, amely engedély nélkül visel olyan védjegyet, amely azonos az ilyen termékekre érvényesen bejegyzett védjeggyel, illetőleg amely lényeges vonásaiban nem különböztethető meg az utóbbtól, s ami ennek folytán sérti a védjegy birtokosának jogait az importáló állam joga szerint; szerzői jogot bitoló ‘kalóz’ termék az olyan másolat, amely a jogtulajdonos, illetőleg az előállítás országában általa feljogosított személy engedélye nélkül készült, s amelyet közvetlenül vagy közvetve olyan termékből állítottak elő, amelynek sokszorosítása az importáló ország joga szerint szerzői, illetve a kapcsolódó jogok megsértésének minősül.” Lásd: a *TRIPS-megállapodás* 51. cikkéhez fűzött 14. számú lábjegyzet.

terjesztését korlátozza,¹⁶⁸ a jogszerűen előállított és forgalomba helyezett műpéldányok vonatkozásában a jogkimerülés nemzetközi vonatkozásainak, illetve a párhuzamos importálásból eredő problémáknak a rendezését e jogforrás a tagországok kezében hagyta, egyúttal – mint arra a szöveg kifejezetten utal – a WTO nemzetközi vitarendezési gyakorlata alól is kiemelte. A 6. cikk ugyanakkor utal arra, hogy a nemzeti elbánás, illetve a legnagyobb kedvezményes elbánás elvének a nemzeti szabályozás megalkotásakor érvényesülnie kell. Vagyis a TRIPS-megállapodás aláíróinak nemzeti joganyagában nem tehető érdemi különbség belföldi és külföldi jogosultak között.

A WIPO 1996-ra datálható internetszerződése sem jutottak előrébb a probléma megoldásában.¹⁶⁹ A WCT 6. cikk (2) bekezdése, illetve a WPPT 8. cikk (2) bekezdése hasonlóképp szabad kezet ad a részes országoknak. A WCT szerint „[e] Szerződés nem érinti a Szerződő Felek szabadságát olyan feltételek esetleges meghatározására, amelyek alapján az (1) bekezdésben említett jog kimerülése a mű eredeti példányának, illetve többszörözött példányainak a szerző hozzájárulása alapján történt első adásvételét vagy a tulajdonjog egyéb első átruházását követően bekövetkezik.” A WPPT említett cikke az iméntivel érdemben megegyező rendelkezést tartalmaz.¹⁷⁰ A WCT és a WPPT egyetlen fontos feltételt tűnik csupán támasztani a szerződő felek számára. A terjesztés jogával kapcsolatos cikkek vonatkozásá-

¹⁶⁸ „A Tagok – az alább részletezett rendelkezésekkel összhangban – hozzanak létre olyan eljárásokat, amelyek segítségével a jogtulajdonos az illetékes szervhez írásos kérelmet nyújthat be, amennyiben alapos indoka van feltételezni, hogy hamis védjeggyel ellátott vagy szerzői jogot bitorló 'kalóz' termékek behozatalára kerül sor: az illetékes – közigazgatási vagy bírói – szervhez intézett említett kérelem arra irányul, hogy a vámhatóság függessze fel a termékek szabad forgalomba bocsátásának engedélyezését. A Tagok ilyen kérelem előterjesztését megengedhetik olyan áruk vonatkozásában is, amelyek a szellemi tulajdonjog másfajta megsértését valószínűsítik meg, feltéve, ha eleget tesznek e fejezet követelményeinek. A Tagok a fentieknek megfelelő eljárást bevezetik a területükről kivitt jogsértő termékek exportjának felfüggesztése tárgyában is.” Lásd: TRIPS-megállapodás, 51. cikk.

¹⁶⁹ Mihály Ficsor: Guide to the Copyright and Related Rights Treaties Administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms, World Intellectual Property Organization, Publication No. 891(E), Geneva, 2003, p. 202–203. Az internetszerződések megszületését megelőző évek előkészítő egyeztetései során ugyanakkor a delegációk képviselői heves vitákat folytattak az importálás jogának a szerződésekbe illesztése tárgyában. Ficsor Mihály hangsúlyozza, hogy ennek keretében olyan dokumentumok is születtek, melyek a nemzeti vagy regionális jogkimerülést elismerő országokban lehetővé teszik az importálás jogának a deklarálását, és vice versa, ahol az importálási jogot a szerzői jogosultak számára tartja fent a nemzeti jogszabály, ott legfeljebb csak nemzeti vagy regionális jogkimerülés érvényesülhet. Azon országokban viszont, melyek a nemzetközi jogkimerülés mellett teszik le voksukat, értelemszerűen nem biztosítható az importálási jog a jogosultaknak. Lásd: Ficsor: i. m. (163), p. 9–14. A Ficsor által bemutatott vélemény azonban nem érvényesült az internetszerződések végső megszövegezésekor. Sőt, az említett szillogizmusnak tisztán ellentmond, hogy például a nemzetközi jogkimerülést propagáló Új-Zéland és Ausztrália szerzői jogi törvényei kifejezetten rendelkeznek a szerzői jogok engedély nélküli importálásának a szankcionálásáról. Új-Zéland vonatkozásában lásd: Copyright Act 1994, 1994 No. 143, 15 December 1994, Art. 35; Ausztrália kapcsán pedig lásd: Copyright Act 1968 – An Act relating to copyright and the protection of certain performances, and for other purposes, Art. 37.

¹⁷⁰ „E Szerződés nem érinti a Szerződő Felek szabadságát olyan esetleges feltételek meghatározására, amelyek alapján az (1) bekezdésben említett jog kimerülése a rögzített előadás eredeti rögzítésének vagy a rögzítés másolatainak az előadóművész engedélye alapján történt első adásvételét vagy a tulajdonjog egyéb első átruházását követően bekövetkezik.” Lásd: WPPT 8. cikk (2) bekezdés.

ban ugyanis a felek közös nyilatkozatot tettek. A WCT-ben foglalt nyilatkozat szerint „a terjesztési és többszörözési joggal kapcsolatban az e cikkeken alkalmazott 'többszörözött példányok' és 'eredeti és többszörözött példányok' kifejezések kizárólag azokra a többszörözött példányokra vonatkoznak, amelyeket tárgyi formában lehet forgalomba hozni.”¹⁷¹ A jogkimerülést ennek megfelelően a WCT az analóg világban, a fizikai, kézzelfogható példányok terjesztése esetére látja elképzelhetőnek. A WPPT ezúttal is gyakorlatilag azonos tartalmú közös nyilatkozatot tartalmaz.¹⁷²

Végző soron azt mondhatjuk, hogy az egyes országok legkevesebb háromféle módszert követhetnek a nemzetközi jogkimerülés tárgyában. Ezek egyike, hogy kizárólag a belföldön értékesített műpéldányok vonatkozásában ismerik el a terjesztés jogának korlátozását, ami gyakorlatilag a nemzetközi jogkimerülés teljes tagadását jelenti. Egy másik lehetséges út, hogy bármely országban végbement tulajdonátruházás esetén megengedik a jogelv érvényesülését, ami pedig a nemzetközi jogkimerülés elismerésével egyenlő. Amint azt alább látni fogjuk, az Egyesült Államok bíróságai, különösen a Legfelsőbb Bíróság, konstruktív bírói jogfejlesztés eredményeként közel harminc év alatt (2013-ra) – ugyanakkor máig nem egyhangú támogatottság mellett – a „*first sale doctrine*”-t az első opciótól a második lehetőség felé mozdította el.¹⁷³ Mindennek az is látványos velejárója tehát, hogy a nemzetközi jogkimerülést törvényi szinten máig nem deklarálták.

Ugyancsak ismert egy harmadik szabályozási lehetőség. Ennek legkiválóbb példáját az Európai Unió szolgáltatja, mely „regionális jogkimerülés” keretében bármely uniós (és EGT) tagország területén történő adásvétel esetén előírja a terjesztés jogának kimerülését. Ugyanezen szabályok azonban az említett országokon kívüli bármilyen terjesztés esetén már nem alkalmazhatók. Az Egyesült Államok vonatkozásában is ismert egy hasonló szabályozási keret, melynek gyakorlati alkalmazása mégis jóval szolidabb, mint az uniós joganyagé.¹⁷⁴

Az Egyesült Államok 1992-ben Kanadával és Mexikóval megkötötte az Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezményt (*North American Free Trade Agreement, NAFTA*). A NAFTA elsődleges célja, hogy a három ország közötti kereskedelmet felgyorsítsa és megerősít-

¹⁷¹ WCT, Közös nyilatkozat a 6. és 7. cikkhez.

¹⁷² „A terjesztési és többszörözési joggal kapcsolatban az e cikkeken alkalmazott 'többszörözött példányok' és 'eredeti és többszörözött példányok' kifejezések kizárólag azokra a többszörözött példányokra vonatkoznak, amelyek tárgyi formában forgalomba hozhatók.” Lásd: WPPT, Közös nyilatkozat a 2. cikk e) pontjához és a 8., 9., 12. és 13. cikkhez.

¹⁷³ Ez különösen annak fényében érdekes, hogy a Quality King-ügy Legfelsőbb Bíróság általi mérlegelése során (1997-ben) az Egyesült Államok Szövetségi Kormánya „amicus curiae” beadványban – a Lanza érdekében konstruktív véleményt formálva – hangsúlyozta, hogy a nemzetközi jogkimerülés az ország gazdasági érdekeivel ellentétben áll. Lásd: *Kirtsaeng v. John Wiley & Sons*, i. m. (18), p. 1384.

¹⁷⁴ A három lehetséges szabályozási kategóriát lásd: *Carlos M. Correa: Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights. Oxford Commentaries on the GATT/WTO Agreements*. Oxford University Press, Oxford, 2007, p. 79; *Frederick M. Abbott: Parallel Importation: Economic and social welfare dimensions*, 2007: p. 5. (http://www.iisd.org/pdf/2007/parallel_importation.pdf); UNCTAD-ICTSD Project: i. m. (163), p. 93–94.

se a védővámok, illetve a kereskedelmi és beruházási akadályok lebontása révén. Az áruk és szolgáltatások kölcsönös exportjára és importjára épülő szabadkereskedelmi övezet az Egyesült Államok kormányának tájékoztatása szerint a világ legnagyobb ilyen övezete, mely 450 millió embert érint, akik éves gazdasági termelése 17 trillió dollár. 2010-re az Egyesült Államok a két másik országgal 918 milliárd dolláros áruforgalmat bonyolított le, melyből 412 milliárd dollár export, 506 milliárd dollár import volt. A szolgáltatások terén az Egyesült Államok exportmutatója volt magasabb, 63,8 milliárd dollárra rúgott. Az importált szolgáltatások értéke ugyanezen időszakban 35,5 milliárd dollárt ért el.¹⁷⁵

A NAFTA 102(1)(a) cikke világosan rögzíti, hogy a szerződő felek célja, hogy lebontsák a kereskedelem korlátait, és biztosítsák az áruk és szolgáltatások határokon átvitelő áramlását.¹⁷⁶ Az egyezmény ugyanakkor kifejezett rendelkezéseket tartalmaz a szellemi tulajdon-védelem vonatkozásában.¹⁷⁷ A szerzői művekkel,¹⁷⁸ illetve a hangfelvételekkel kapcsolatos jogokat az 1705–1706. szakasz írja körül. Ennek értelmében a szerződő felek kötelesek a szerzőknek és jogutódainak biztosítani, hogy érvényesíthessék vagyoni jogaikat. Ezek között konkrétan nevesítésre került a külföldön, a jogosult engedélye nélkül előállított műpéldányok importálásának tilalma, a műpéldányok első forgalomba hozatalának (terjesztésének) joga adásvétel, bérlet vagy bármely más módon, avagy a szoftverek kereskedelmi célú kölcsönzése.¹⁷⁹ Hasonló rendelkezéseket olvashatunk a hangfelvételek vonatkozásában is.¹⁸⁰

Ha alaposan szemügyre vesszük a fentieket, több érdekes következtetést is levonhatunk. Egyrészt a szerződő felek kizárólag a külföldön engedély nélkül előállított másolatok importálása vonatkozásában biztosítanak igényérvényesítési lehetőséget a szerzői jogosultnak és a hangfelvétel-előállítónak. Ennek megfelelően az engedély mellett megalkotott műpéldányok kereskedelmét a jogosultaknak nincs lehetőségük kontrollálni. Ezzel együtt a jogosult az ily módon az országba behozott termékek további sorsáról szabadon rendelkezhet.

¹⁷⁵ Valamennyi statisztikai adatot lásd: Office of the United States Trade Representative: North American Free Trade Agreement (NAFTA) (<http://www.ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/north-american-free-trade-agreement-nafta>).

¹⁷⁶ „The objectives of this Agreement ... are to: ... (a) eliminate barriers to trade in, and facilitate the cross-border movement of, goods and services between territories of the Parties”. Lásd: NAFTA §102(1)(a).

¹⁷⁷ NAFTA §§1701–1721.

¹⁷⁸ A NAFTA §1705(1) értelmében szerzői művek alatt a Berni Unió Egyezményben foglalt műtípusokat, valamint a számítógépi programalkotásokat és az adatbázisokat kell érteni.

¹⁷⁹ „Each Party shall provide to authors and their successors in interest those rights enumerated in the Berne Convention in respect of works covered by paragraph 1, including the right to authorize or prohibit: (a) the importation into the Party’s territory of copies of the work made without the right holder’s authorization; (b) the first public distribution of the original and each copy of the work by sale, rental or otherwise; (c) the communication of a work to the public; and (d) the commercial rental of the original or a copy of a computer program.

Subparagraph (d) shall not apply where the copy of the computer program is not itself an essential object of the rental. Each Party shall provide that putting the original or a copy of a computer program on the market with the right holder’s consent shall not exhaust the rental right.” Lásd: NAFTA §1705(2).

¹⁸⁰ NAFTA §1706(b)–(d).

Így adásvétel, bérbeadás vagy a terjesztés más formái esetén szükség van az ő engedélyére. Az amerikai jogalkotó által nem sokkal korábban eszközölt nemzeti törvénymódosítások (RRA és CSRA) logikája ugyancsak kiválóan tükröződik a NAFTA-ban. A hangfelvételek és a szoftverek kereskedelmi célú bérbeadásának kizárólagos jogként való elismerése, illetve annak deklarálása, hogy az első értékesítés nem meríti ki a jogosult bérbeadáshoz fűződő jogát, érdemben az amerikai szerzői jogi törvényből került áttemelésre.

Valamennyi, fent említett rendelkezés tehát arra enged következtetni, hogy az Egyesült Államok a két másik észak-amerikai országgal együttműködve egy „korlátozott regionális jogkimerülést” kodifikált, melyben az engedéllyel létrehozott műpéldányok importálása megengedett ugyan, ám azoknak a célországban való bárminemű további terjesztése már engedélyhez kötött. A NAFTA jelentőségét érdemben csorbítja, hogy – mint azt elemzők hangsúlyozzák – az előírásokkal ellentétes gyakorlat folytatása esetén nem áll rendelkezésre olyan jogérvényesítési szankció, mellyel az egyezménynek megfelelő magatartás folytatása kikényszeríthető volna.¹⁸¹ Ugyancsak árulkodó, hogy nem ismert olyan bírósági ítélet, amely Kanada vagy Mexikó területéről történő párhuzamos importálással volna kapcsolatban hozható. Erre is tekintettel az alábbiakban az Egyesült Államoknak kizárólag a NAFTA hatókörén kívül eső kereskedelmi viszonyait érintő jogvitáival kívánunk foglalkozni.

5.1. A parallel import tilalmának jogszabályi háttere és filozófiája

A parallel/párhuzamos import témaköre – melyet az amerikai jogirodalom a „szürkepiac” (*gray market*) kifejezéssel is illet – arra a helyzetre vonatkozik, amikor a jogosult, illetve az ő engedélyével más által – eredetileg akár belföldön, akár külföldön – jogszerűen forgalomba hozott termékek a jogosult kifejezett engedélye nélkül lépnek be az Egyesült Államok területére.¹⁸² A hagyományosan e kérdéskörrel egy kalap alá vett „szürkepiac” fordulat pedig arra utal, hogy a kérdéses műpéldányok – akár az Egyesült Államok, akár más ország területén – jogszerűen kerültek előállításra (vagyis nem a feketepiac részei), azonban az importálásuk engedély nélkül történik (tehát nem is teljesen fehérek).

Az e területet érintő jogszabályi rendelkezések jogpolitikai háttere azok gazdasági jelentőségében keresendő. A párhuzamos import tilalma ugyanis lehetőséget teremt – legalább elvben – arra, hogy a jogosult az általa megcélzott különböző piacokon eltérő árstratégiát vagy – az amerikai jogirodalom terminológiája szerint – árdiszkriminációt (*price*

¹⁸¹ *Esti Miller*: NAFTA: Protector of National Intellectual Property Rights or Blueprint for Globalization? The Effect of NAFTA on the First Sale Doctrine in Copyright Law. *Loyola of Los Angeles Entertainment Law Journal*, 1995, p. 501.

¹⁸² Belföldi előállítás esetén előbb exportálásra, majd ezt követően importálásra kerül sor. A kifejezések fogalmi magyarázatát lásd: *Julie S. Congdon*: Copyright Law – Gray Marketing – The First Sale Doctrine of Copyright Law Closes Another Avenue of Redress. *Villanova Law Review*, 1989, p. 597; *Roa*: i. m. (40), p. 228–229; *Alvarado*: i. m. (67), p. 891–892; *Goldberg*: i. m. (67), p. 3066–3088; *Miller*: i. m. (181), p. 479–480.

discrimination) kövessen.¹⁸³ A változatos árstratégiát több tényező is magyarázhatja. Ilyen például az eltérő reklámozási hajlandóság. Például van, ahol nem éri meg reklámra fordítani, van ahol a márka ismertségéből kifolyólag nem is szükséges. Hasonló jelentősége lehet a terjesztéshez használt üzleti modellek eltérő költségeinek (például közvetlen, disztribútori vagy franchiserendszer keretében történő értékesítés esetén). Ugyancsak gyakori az eltérő minőségű nyersanyagok használata. Így például tankönyvek esetén az amerikai példányok minősége messze meghaladja a külföldön előállított másolatokét. Az országok adóztatási és járulékfizetési politikája is relevanciával bírhat. Az Egyesült Államokban például nincs egységes szövetségi általános forgalmi adó, míg az áfa mértéke az Európai Unióban is neuralgikus pont, jelentős (10-20 százalékos) eltéréseket mutatva. A munkabérek nagysága és az ezekre telepedő járulékok összességében ugyancsak meghatározzák a másolatok fajlagos költségét. Az eltérő árképzés azt is eredményezheti, hogy a jogosultak magasabb profitra tesznek szert, ami további befektetések forrásául szolgálhat. Sőt, egyesek logikai csűrés-csavarása szerint amennyiben a fejlődő országokban alacsonyabb áron értékesített műpéldányok szabadon forgalmazhatók fejlett országokba, akkor a szerzői jogosultak, piaci pozícióikat féltve, a jövőben többé nem lesznek hajlandóak a fejlődő országokban olcsón értékesíteni a termékeiket.¹⁸⁴ Mindezeket egybevetve gond nélkül elképzelhető – ahogy arra alább példákat is látni fogunk –, hogy az amerikai és a világpiacon 30-40 százalékos eltérést mutatnak egymástól.

Az árdiszkrimináció előnyei a jogosult számára egyértelműek, amit a szürkepiac világosan veszélyeztet. Ezenfelül is rejt azonban veszélyeket a párhuzamos import a jogosultak számára. Előfordulhat, hogy a gyengébb minőségű vagy az amerikai szabványoknak nem megfelelő termékek, esetleg a külföldön előállított példányokra nézve hiányzó garancia ténye a fogyasztókat megtéveszti, ami az adott cég számára egyértelmű presztízs- – sőt gazdasági – veszteséggel járhat.¹⁸⁵ Értelemszerűen ugyanígy vannak, akik a verseny növekedése vagy a fogyasztók számára előnyös kedvezőbb árak okán nem vetik el a szürkepiac indokoltságát.¹⁸⁶ A párhuzamos importnak hasonló haszonélvezői az Egyesült Államokban a könyvtárak, akik számára az alacsonyabb árak a nagyobb példányszámban történő vásárlást, következképp a szélesebb körben történő terjesztést garantálják.¹⁸⁷

¹⁸³ Goldstein, Hugenholtz: i. m. (7), p. 305; Collins: i. m. (56), p. 30–32; Yu: i. m. (73), p. 206–207.

¹⁸⁴ Az iménti érvet említi és kritizálja: UNCTAD-ICTSD Project: i. m. (164), p. 117.

¹⁸⁵ Michael B. Weicher: K Mart Corp. v. Cartier, Inc.: a Black Decision for the Gray Market. American University Law Review, 1989, p. 475–477.

¹⁸⁶ A szürkepiac és az árdiszkrimináció gazdasági jelentősége kapcsán lásd: John C. Cozine: Fade to Black? The Fate of the Gray Market After L'Anza Research International, Inc. v. Quality King Distributors, Inc. University of Cincinnati Law Review, 1998, p. 778–779; William Richelieu: Gray Days Ahead? The Impact of Quality King Distributors, Inc. v. L'Anza Research International, Inc. Pepperdine Law Review, 2000, p. 828; Lindsay R. Aldridge: Costco v. Omega and the First Sale Doctrine. North Carolina Journal of Law & Technology, 2011, p. 327–334.

¹⁸⁷ Aldridge: i. m. (186), p. 339–340.

A parallel import problematikája tehát két nagyon fontos dimenzió mentén vizsgálendő. Egyrészt – az USCA szövegének merev vizsgálata esetén – arra a kérdésre szükséges választ keresni, hogy a jogszerűen előállított és értékesített példányok ugyancsak jogszerűen importálhatók-e az Egyesült Államokba a jogosult kifejezett engedélye nélkül. Ennek kiindulópontja, hogy az importálás és – 2008-tól¹⁸⁸ – az exportálás joga az Egyesült Államok szerzői jogi rendszerében nevesített vagyoni jogként került megjelölésre.¹⁸⁹ E jog azonban megfogalmazásából kifolyólag az USCA §106(3) bekezdése által lefektetett kizárólagos terjesztési jognak van alárendelve. Ugyanakkor e vagyoni jog elé az USCA 107–122. szakasza állít korlátokat. Így – második dimenzióként – arra a kérdésre is választ kell adni, hogy a „*first sale doctrine*” köti-e a jogosultat a jogszerűen forgalomba hozott műpéldányok importálása esetén. A tét pedig nem csekély: amennyiben a válasz nemleges, olyan racionális gazdasági igény jelenhet meg az amerikai cégek oldalán, miszerint a külföldön előállított, majd onnan az Egyesült Államokba importált másolatok felett gyakorolt kontroll nagyobb a belföldön létrehozott példányokhoz képest. Ennek pedig a termelés külföldre helyezése (*outsourcing*) lehet a következménye. Ez utóbbi – immáron negatív spirált gerjesztve – az amerikai gazdaság egészére nézve lehet veszélyes.¹⁹⁰

A gyakorlati életben a párhuzamos importálás háromféleképpen történhet (e három példa történeti fejlődést is mutat). Az első esetkör szerint a műpéldányok a jogosult vagy az ő kifejezett engedélyével más által eleve külföldön kerültek előállításra, e piacokon (vagy más, de semmiképp sem az Egyesült Államokban) történő értékesítés céljából. E rendelkezés ellenére a műpéldányok ezen országokból kerültek exportálásra az Egyesült Államokba (lásd alább a *Scorpio*-, a *Stark*-, a *Harms*-, a *Red Baron*-, a *BMG v. Gonzalez*-, az *Omega v. Costco*- és a *Kirtsang*-ítéletet). A második esetben a műpéldányokat a jogosult egyaránt az Egyesült Államok területén állítja elő és értékesíti, e példányok exportálásra kerülnek ugyan a jogszerű vásárló által, utóbb mégis visszakerülnek a származási országba (lásd alább a *Cosmair*- és a *Neutrogena*-döntést). Végül a harmadik esetkör szerint a jogosult az Egyesült Államok területén előállított, ám eredetileg nem ott forgalomba hozott, hanem kifejezetten külföldi piacokra szánt termékeket/műpéldányokat exportálja, majd e példányok

¹⁸⁸ The Prioritizing Resources and Organization for Intellectual Property Act of 2008. Pub. L. No. 110–403, 122 Stat. 4259.

¹⁸⁹ USCA §602. A szabályozás gyökerei az első, 1790-es szerzői jogi törvényig nyúlnak vissza. Lásd: *Roa*: i. m. (40), p. 215–216.

¹⁹⁰ *Benjamin Hamborg*: John Wiley & Sons, Inc. v. Kirtsang: the Uncertain Future of the First-Sale Doctrine. *Minnesota Journal of Law, Science and Technology*, 2012, p. 905–906, 921–924; *Aldridge*: i. m. (186), p. 340–341. Ezt a problémát bírósági ítéletek is észlelték. Lásd: *John Wiley & Sons v. Kirtsang*: i. m. (59), p. 222, 44. lábjegyzet; *Parfums Givenchy v. Drug Emporium* (62), p. 481.

utóbb visszajutnak az Egyesült Államokba (vesd össze alább a *Sebastian-* és a *Quality King v. Lanza*-esettel).¹⁹¹

A szerzői jogosultak importálási jogát az Egyesült Államok szerzői jogi törvényének 6. fejezete rögzíti. Az 1976-os jogalkotás eredetileg három szakaszba foglalta a kapcsolódó joganyagot, e rendelkezések azonban az idők folyamán több jelentős változáson mentek keresztül.

Röviden indokolt megemlíteni a 601. szakaszt, amely eredetileg megtiltotta az 1982-t megelőzően az Egyesült Államok vagy Kanada területén kívül előállított, jogvédett, nem dramatikus, angol nyelvű irodalmi alkotások importálását az Egyesült Államok területén belülre, illetve azok nyilvános terjesztését az ország határain belül.¹⁹² Ezen általános importálási tilalom nemcsak a jogosultakon kívüli személyeket kötötte, de magukat a jogosultakat is. A rendelkezés rációja nem más volt, mint annak biztosítása, hogy az irodalmi művek előállítására az Egyesült Államok vagy Kanada nyomdáiban kerüljön sor.

E szabályt hét kivétel is megtörte. Ezek közül kiemelhető, hogy a szerzői jogosult, illetve megbízottja kérésére az Egyesült Államok Szerzői Jogi Hivatala „importnyilatkozat” kibocsátásával jóváhagyhatta nem több mint kétezer példány behozatalát.¹⁹³ Hasonlóképp megengedett volt, hogy nem oktatási célokból a szövetségi vagy bármely tagállami kormány, illetve ezek bármely szerve rendelje el az importálást.¹⁹⁴ A magán- és nem haszon-szerzési célú behozatal egy példány erejéig, illetve az Egyesült Államokba érkező bármely (akár külföldi, akár belföldi) személy „személyi poggyászában” történő importálás, továbbá a könyvtárak általi beszerzés ugyancsak mentesült az általános tilalom alól.¹⁹⁵ Ugyancsak említést érdemel az alábbi összetett szabály. Amennyiben a magánszemély szerző kifejezetten engedélyezte művének belföldi terjesztését, vagy erre vonatkozóan jogait másra átruházta, és ezért díjazásban részesült, továbbá művének első kiadására, majd a többszörözött példányok előállítására egy külföldi állampolgár vagy külföldi székhelyű cég részére adott licencia, vagy a részére történő jogátruházás eredményeként külföldön került sor, és az érintett művet nem nyomtatták és hozták forgalomba egy másik kiadás keretében az Egyesült

¹⁹¹ Miller tanulmányában a szerző által második és harmadik helyen említett kategóriát – illetve az azok alá illeszthető jogeseteket – egy csoportba rendezte, és azokat az Egyesült Államok területén történő előállítás ténye mentén különböztette meg az első esekörtől. Ez a csoportosítás azonban nem helyez kellő hangsúlyt a tényre, hogy a *Cosmair*, illetve a *Sebastian* és *Quality King*-ügy esetében az első forgalomba hozatal helye eltért. Vö.: *Miller*: i. m. (181), p. 482.

¹⁹² „Prior to July 1, 1982, and except as provided by subsection (b), the importation into or public distribution in the United States of copies of a work consisting preponderantly of nondramatic literary material that is in the English language and is protected under this title is prohibited unless the portions consisting of such material have been manufactured in the United States or Canada.” Lásd: USCA §601(a). Az eredeti, 1976-ban megfogalmazott rendelkezést utóbb – 1982-ben – a jogalkotó oly módon változtatta meg, hogy a rendelkezés az 1986. július 1-e előtti importálási magatartásokra vonatkozott. Lásd: Pub. L. No. 97–215, 96 Stat. 178.

¹⁹³ USCA §601(b)(2).

¹⁹⁴ USCA §601(b)(3).

¹⁹⁵ USCA §601(b)(4)(A)–(C).

Államokban, akkor az ily módon előállított műpéldányok importálását a jogszabály nem tiltotta.¹⁹⁶ A §601 rendelkezéseit végül annak „történeti jellege”, valamint a mögöttes jogpolitikai indokok megszűnése okán a Kongresszus 2010-ben hatályon kívül helyezte.¹⁹⁷

A jelen tanulmány szempontjából központi jelentőségű rendelkezés a jogszabály 602. szakaszában található. Ez eredeti formájában a terjesztés jogával ellentétesnek nyilvánította a műpéldányoknak és hangfelvételeknek a szerzői jogosult engedélye nélkül történő importálását az Egyesült Államok területére, amennyiben a kérdéses hordozók az Egyesült Államok területén kívül kerültek *beszerzésre*.¹⁹⁸ A jogszabály e rendelkezés alól három kivételt engedett, amelyek hasonlóságot mutatnak az imént, az USCA §601 vonatkozásában ismertetett korlátozásokkal.¹⁹⁹

Az eredeti szabályozás – mely érdemben azóta sem változott – egy vámjogi klauzulában ugyancsak rögzítette, hogy amennyiben az amerikai jog alkalmazható volna a külföldön előállított másolatokra, és eszerint e felhasználás jogsértést eredményezne, akkor a műpéldányok importálása tiltott, következésképp az Egyesült Államok vámhivatala – az USCA §603 rendelkezéseinek megfelelően – lefoglalhatja és elkobozhatja azokat.²⁰⁰ Amennyiben azonban a műpéldányok előállítása jogszerűen történt a forrás országban, akkor azok importálását a hatóságok nem akadályozhatják meg.²⁰¹ Ez utóbbi rendelkezés fényében Nimmer erőtlennek nyilvánította a vámhivatalt a jogszerűen előállított, ám engedély nélkül importált műpéldányokkal szembeni küzdelemben.²⁰² Értelemszerűen a tény, hogy e hordozók nem foglalhatók le és nem kobozhatók el a határon, nem jelenti azt, hogy a szerzői jogosult elveszítené a jogát arra, hogy érvényesítse az őt a §602(a) alapján megillető szerzői jogokat. Ezt azonban nem vámjogi, hanem kizárólag szerzői jogi normák alapján teheti meg.

Az USCA 2008-as módosítása során a 602(a) szakasz egy új bekezdéssel egészült ki. Eszerint bármely külföldi jogszabály, illetve amennyiben az USCA alkalmazható volna, akkor ez alapján jogellenesen előállított műpéldányok engedély nélküli importálása és exportálása is jogellenes cselekménynek bizonyul, mellyel szemben nem csupán a szerzői jog, de a bünte-

¹⁹⁶ USCA §601(b)(7)(A)–(D).

¹⁹⁷ The Copyright Cleanup, Clarification, and Corrections Act of 2010, Pub. L. No. 111-295, 124 Stat. 3180.

¹⁹⁸ „Importation into the United States, without the authority of the owner of copyright under this title, of copies or phonorecords of a work that have been acquired outside the United States is an infringement of the exclusive right to distribute copies or phonorecords under section 106, actionable under section 501.” Lásd: USCA §602(a). 2008-ban e rendelkezés számozása a következőkre módosult: USCA §602(a)(1). Lásd: Pub. L. No. 110-403, 122 Stat. 4259–4260.

¹⁹⁹ USCA §602(a)(1)–(3). 2008-ban e rendelkezések számozása ugyancsak módosult, a következők szerint: USCA §602(a)(3)(A)–(C). Lásd: Uo.

²⁰⁰ USCA §602(b) első mondata.

²⁰¹ A jelenleg – 2008 óta – hatályos szabályozás mindössze az eljárni hivatott szerv nevét illetően mutat eltérést az eredeti megfogalmazástól. Eszerint: „[i]n a case where the copies or phonorecords were lawfully made, the United States Customs and Border Protection Service has no authority to prevent their importation.” Lásd: USCA §602(b) második mondata.

²⁰² *Nimmer, Nimmer*: i. m. (23), §8.12[B][6].

tőjog eszközeivel is lehetőség nyílik fellépni.²⁰³ E rendelkezés tehát már az eljárás alá vont személy általi *előállítás* és *importálást/exportálást* is szankciókkal fenyegeti. E szabályozás tehát az „ipari méretű”, haszonszerzési célok által motivált felhasználókkal szembeni jogérvényesítés lehetőségét teremti meg.

A párhuzamos import jogszabályi rendelkezéseinek ilyen mély ismertetése legalább két okból tűnt indokoltnak. Egyrészt e szabályok rendkívül változatos fejlődésen mentek keresztül épp egy olyan időszakban, amikor a globalizáció erősödése és az internetes értékesítési csatornák megnövekedése révén a szerzői jogi jogsértések elszaporodtak. Másrészt a törvény a részletes rendelkezések ellenére sem ad megnyugtató választ arra, hogy a „*first sale doctrine*” alkalmazható-e a külföldön jogszerűen előállított és forgalomba hozott, avagy belföldön előállított, majd exportált, s ily módon külföldön beszerzett, s mindezek után az Egyesült Államok területére behozott műpéldányok vonatkozásában. Az USCA §602(a)(1) ugyanis általános jelleggel nyilvánítja a terjesztés jogába ütközőnek a külföldön *beszerzett* műpéldányok importálását, anélkül azonban, hogy megvizsgálná, irányadó-e e ponton az utóbbit korlátozó §109(a). Amennyiben a válasz pozitív volna, felmerülhet annak a veszélye, hogy a parallel import tilalma kiüresedik. A dilemma tehát nem más, mint hogy a jogosult engedélyével jogszerűen előállított/forgalomba hozott, illetve külföldön beszerzett műpéldányok tekintetében a jogkimerülés felülírhatja-e a párhuzamos import tilalmát vagy sem.

5.2. A joggyakorlat kezdeti fejlődése (1983–1998)

Nem véletlen, hogy a fenti – fejlődő – jogszabályi háttérre egy folyamatosan változó, több fordulóban is felülírt joggyakorlat épül rá. Elképzelhető volna, hogy e ponton segítségül hívjuk Rothnie kategorizálását, aki a gyakorlati példákat tekintve három „generáció” között tett különbséget. Az esetek első csoportja érdemben attól tette függővé a „*first sale doctrine*” alkalmazhatóságát parallel import esetén, hogy az importált műpéldányok eredetileg az Egyesült Államok területén belül kerültek-e előállításra és értékesítésre, vagy sem (*Scorpio-* és *Cosmair*-ítélet). Rothnie szerint az ügyek egy másik csoportjában a bírák kategorikusan elzárkóztak a jogkimerülés tételének alkalmazásától arra hivatkozással, hogy a jogosultaknak kizárólagos joguk dönteni az amerikai piacokon kapható műpéldányok számáról (*Stark*-döntés). Végül Rothnie úgy érvelt, hogy az ítéletek harmadik köre általános jelleggel alkalmazhatónak látta az USCA 109(a) szakaszát a párhuzamos import esetében is (*Sebastian*-ügy).²⁰⁴

Rothnie elmélete legkevesebb két okból nem alkalmazható. Mindkét ok szorosan összefügg azzal a ténnyel, hogy a párhuzamos import témakörében íródott alapműve 1993-ban került kiadásra. Egyrészt 1993 óta legkevesebb három olyan ítélet született, amely jelentős

²⁰³ USCA §602(a)(2).

²⁰⁴ Rothnie: i. m. (28), p. 279.

mértékben módosítja a fenti kategorizálást. Másrészt e háromból kettő is a Legfelsőbb Bírósághoz köthető, amely 1993-at megelőzően hallgatott e témakört illetően.

Erre is tekintettel az alábbiakban kronologikus sorrendben indokolt a releváns példákat szemrevételezni. Már e ponton indokolt utalni arra, hogy a „*first sale doctrine*” és a párhuzamos import rendelkezéseinek „paralel fejlődése” az egymással szembehelyezkedő szövetségi fellebbviteli bíróságok gyakorlatának, és az ezen ellentéteket – lassan, de biztosan – feloldani igyekvő Legfelsőbb Bíróság értelmező tevékenységének köszönhető.

A *Scorpio*-ügy tényállása szerint a fülöp-szigeteki székhelyű Vicor Music Corporation, az amerikai CBS cég japán leányvállalata, a CBS-Sony engedélyével (melyet a CBS is közvetlenül jóváhagyott) hanglemezeket állított elő, melyeken olyan hangfelvételek is szerepeltek, melyek szerzői jogait az amerikai cég gyakorolta. A Vicor és a CBS-Sony szerződésének megszűnésekor a fülöp-szigeteki cégnek hatvan nap állt rendelkezésére a készleten lévő lemezek kiadására. Ennek folyományaként a Fülöp-szigeteken előállított hanglemezek a Rainbow Music Inc., illetve az International Traders Inc. közbejöttével, már az Egyesült Államok területén kerültek a *Scorpio* birtokába.

A körzeti bíróság elvetette a „*first sale doctrine*” alkalmazhatóságát. Az indokolás szerint a jogkimerülés elve csak az e jogszabály alapján jogszerűen előállított és értékesített műpéldányokra vonatkozik, azonban a lemezek előállítása és első forgalomba hozatala külföldön történt. Ellenkező esetben a §602(a) tartalma virtuálisan céltalanná válna, illetve a jogosult elvesztené annak lehetőségét, hogy kontrollálja a piacra az engedélye nélkül és az engedélyével áramló példányok közötti versenyt.²⁰⁵

Az ítélet különösebb elemzés nélkül helyezkedett arra az álláspontra, hogy amennyiben a műpéldány előállítására és forgalomba hozatalára külföldön került sor, akkor az *USCA* §109(a) helyett a §602(a) az irányadó szabályozás. Az indokolás azonban nem tette vizsgálat tárgyává, hogy a „*lawfully made under this title*” valóban földrajzilag determinált kifejezés-e. Az ítélettel szembeni kritikák részben azért is jogosak, mert bár a perben érintett

²⁰⁵ „Defendants contentions would be more persuasive were it not for the phrase – ‘lawfully made under this title’ – in §109(a). I conclude that the section grants first sale protection to the third party buyer of copies which have been legally manufactured and sold within the United States and not to purchasers of imports such as are involved here. The protection afforded by the United States Code does not extend beyond the borders of this country unless the Code expressly states. Absent clearly expressed legislative intent to the contrary, statutory language must be recognized as conclusive. ... Construing §109(a) as superseding the prohibition on importation set forth in the more recently enacted §602 would render §602 virtually meaningless. Third party purchasers who import phonorecords could thereby circumvent the statute, in every instance, by simply buying records indirectly. Moreover, declaring legal the act of purchasing from a U.S. importer who does not deal directly with a foreign manufacturer, but who buys recordings which have been liquidated overseas, would undermine the purpose of the statute. The copyright owner would be unable to exercise control over copies of the work which entered the American market in competition with copies lawfully manufactured and distributed under this title. The court cannot construe the statute so as to alter the intent of Congress, which has set the restrictions on the importation of phonorecords in order that the rights of United States copyright owners can be preserved.” Lásd: *CBS v. Scorpio*, i. m. (58), p. 49–50.

hanglemezeket az Egyesült Államokon kívül gyártották, azonban nem a Scorpio importálta őket, hanem egy másik fülöp-szigeteki vállalat, a Rainbow Music Inc. Ennyiben tehát nem is biztos, hogy a perben azt kellett volna vizsgálni, hogy a Scorpio megsértette-e az USCA §602(a)-ban foglaltakat, sokkal inkább azt, hogy a magatartása ütközött-e terjesztés jogával (melyre értelemszerűen a jogkimerülés tétele alkalmazandó lett volna).²⁰⁶

E logika mentén – azonban épp ellentétes előjellel – született döntés a *Cosmair*-ügyben. Ennek tényállása szerint a felperes Cosmair rendelkezett a „*The Polo Player*” védjegy eredeti rajzának szerzői jogaival. A cég e logóval ellátott ruhaneműket állított elő az Egyesült Államok területén, majd értékesítette azokat a Dynamite cég részére. Az utóbbi a ruhaneműket előbb exportálta,²⁰⁷ majd később visszaszállította az Egyesült Államokba. A Cosmair ezt a magatartást az USCA §602(a)-ba ütközőnek tartotta. A bíróság azonban elutasította a keresetet, tekintettel arra, hogy a ruhák előállítására és első forgalomba hozatalára az Egyesült Államokban került sor. A bíróság ugyancsak igyekezett elhatárolni az USCA 109(a) és 602(a) szakaszát. Hoeveler bíró ez utóbbit olyan esetekben látta alkalmazhatónak, ahol az eredeti jogosult egy külföldi országban történő előállításra és *csak abban az országban történő terjesztésre* adott engedélyt, majd e jogszerűen előállított műpéldányok Egyesült Államokba történő behozatalára került sor a jogosult ez irányú engedélye nélkül.²⁰⁸

Gyakorlatilag az előbbiekkal azonos tartalmú döntés született a *Neutrogena*-ügyben. Az ápolási termékeket gyártó cég az Egyesült Államok vámhivatalával szemben indított pert annak megakadályozása céljából, hogy utóbbi engedélyezze egy szállítmány beengedését az országba. Az eredetileg az Egyesült Államok területén előállított termékeket a Neutrogena egy hongkongi disztribútor részére értékesítette, amely azokat egy harmadik félnek továbbadta. A szállítmányt végül egy további cég vásárolta fel, s végül ez a cég exportálta azt a forrásországba. Az ügyben eljáró dél-karolinai bíróság azonban – az addigi joggyakorlat alapos elemzését követően – elutasította a Neutrogena követelését tekintettel arra, hogy a cég a belföldön előállított termékek tulajdonjogát átruházta, s azt az importőr cég jogsze-

²⁰⁶ A körzeti bíróság ítéletét utóbb a Third Circuit elemzés nélkül helybenhagyta. Lásd: *Columbia Broadcasting System Inc. v. Scorpio Music Distributors Inc.*, 738 F.2d 424 (1984). A jogeset elemzését és kritikáját lásd: *Nimmer, Nimmer*: i. m. (23), §8.12[B][6][a]; *Rothnie*: i. m. (28), p. 281–285; *Roa*: i. m. (40), p. 219–220; *Hamborg*: i. m. (190), p. 903–904.

²⁰⁷ Mivel az exportálás tilalma csak a 2008-as törvénymódosítás keretében került a szerzői jogi törvénybe, ezért ez a jogeset eldöntésekor nem képezte vita tárgyát.

²⁰⁸ *Cosmair Inc., et al. v. Dnyamite Enterprises Inc., et al.*, 226 U.S.P.Q. 344 (1985). A jogeset elemzését lásd: *Roa*: i. m. (40), p. 220–221.

rúen szerezte meg. A behozatal engedélyezése ily módon nem ütközik a közérdekbe, és a felperes cég jó hírét sem csorbítja.²⁰⁹

Már e ponton érdemes előre jelezni, hogy nem ez az egyedüli olyan eset, ahol védjegyjogi problémák kvázi szerzői jogi jogsértés álcája mögé bújtatva kerültek elbírálásra. Az alábbiakban említésre kerülő *Sebastian*-, *Quality King*- és *Omega v. Costco*-ügyben is hasonló vizsgálatakre kellett a bírának szerzői jogi megközelítésű választ adniuk. Az e „vadhajtásból” származó ellentétek vizsgálatára a továbbiakban még visszatérünk.

A *Hearst v. Stark*-ügy tényállása szerint a felperes cég rendelkezett 18 irodalmi mű szerzői jogaival az Egyesült Államokban. E kötetek kiadására kifejezett engedélyt adott brit cégeknek, melyek kiadványait a J. Ben Stark által alapított cég nagy tételben importálta az Egyesült Államok területére. E tények mentén – amennyiben a *Cosmair*-ítéletet követendőként fogadjuk el – érthető, hogy a bíróság jogsértőnek találta a könyvek behozatalát. Legge bíró úgy érvelt, hogy a felperes szerzői jogosult pusztán azon jogával élt, hogy a művek felhasználását egyes területeken eltérő felhasználóknak engedélyezze. Stark cége ilyen jogokkal az Egyesült Államok vonatkozásában nem rendelkezett.²¹⁰

Legge bíró érvelése e ponton túl – miközben érdemi eltávolodást mutat a *Cosmair*-döntéstől – komoly kritikát váltott ki a jogirodalomban. Az ítélet szerint ugyanis az USCA 109(a) szakasza nem érinti a §602(a) alkalmazását, mivel az előbbi csupán az egyedi tételben terjesztett példányokra, az utóbbi pedig a nagy tételben importált hordozókra vonatkozik.²¹¹ E konklúziót Legge bíró a két törvényhelyen található szavak egyes és többes számban történő használatára alapozta. Ezt az érvelést azonban nem lehet támogatni. Az USCA ugyanis kifejezetten különbséget tesz az egyedi és a tömeges importálás között, az előbbit kivételként meghatározva.²¹² Ugyanakkor az is kizárt, hogy a „*first sale doctrine*”, melyet a Kongresszus 1909-ben a bírósági gyakorlat kodifikálása okán iktatott a szerzői jogi törvénybe, kizárólag a magáncélú felhasználásokra vonatkozzon. A jelen tanulmány korábbi fejezeteiben is bemutatásra került, hogy a bíróságok a kereskedelmi mennyiségű értékesítéssel kapcsolatos jogviták eldöntésekor is bátran nyúltak e tételhez.²¹³

²⁰⁹ „Under the facts of this case, especially the fact that the goods were manufactured in the United States and sold to the defendant by a third party, this court is of the opinion that the first sale defense may be applicable here as was in *Cosmair*. ... By no means can it be said that the sale of plaintiff's authentic goods will affect or damage plaintiff's good will or reputation. Additionally, if defendant has properly acquired title to the products, defendant's right to alienation will be stifled by a restraining order. Finally, the public interest will not be infringed upon if the injunction is not issued.” Lásd: *Neutrogena Corporation v. U.S., Secretary of the Treasury*, 7 U.S.P.Q.2d 1900 (1988), p. 1903. A jogeset elemzését lásd: *Miller*: i. m. (175), p. 483.

²¹⁰ *Hearst Corporation, et al. v. J. Ben Stark, et al.*, 639 F.Supp. 970 (1986), p. 981.

²¹¹ Uo., p. 976. Az USCA §109(a) a „particular copy or phonorecord”, a §602(a) pedig a „copies or phonorecords” kifejezést tartalmazza.

²¹² USCA §602(a)(3)(B). A jogeset elbírálásának időpontjában e kivétel az USCA §602(a)(2) szerint került számozásra.

²¹³ A jogeset kritikáját lásd: *Nimmer, Nimmer*: i. m. (23), §8.12[B][6][a]; *Rothnie*: i. m. (28), p. 287–289; *Roa*: i. m. (40), p. 221.

Ugyancsak említést érdemlő ítélet született a *T. B. Harms v. Jem Records*-ügyben. A T. B. Harms a Frank Sinatra által előadott „*Ol' Man River*” című hangfelvétel szerzői jogsultjaként perelte be a Jem Recordsot. Az utóbbi cég engedély nélkül importálta egy olyan, Új-Zélandon jogszerűen előállított és forgalmazott hanglemez számtalan példányát, amely lemez – 14 másik dal mellett – Sinatra felvételét is tartalmazta. Az új-zélandi hanglemez az említett ország mechanikai kényszerengedélyekre vonatkozó szabályai alapján a WEA Records adta ki. A Jem Records védekezését arra alapította, hogy a párhuzamos import tilalmát csak akkor sértette volna meg, ha a terjesztés kizárólagos joga is csorbult volna. Ez utóbbi jog *kizárólagosságát* azonban megtöri a mechanikai kényszerengedély. Más szóval a tény, hogy a hangfelvétel mechanikai kényszerengedély tárgya lehet, kizárja a terjesztés jogának kizárólagosságát. Végső soron az alperes azzal érvelt, hogy a kérdéses hanglemez új-zélandi jogszerű kiadása kioltotta (*extinguished*) a T. B. Harms terjesztéshez fűződő – az USCA alapján fennálló – jogát.²¹⁴

Az ügyben eljáró bíróság elutasította a Jem Records védekezését. Egyrészt hangsúlyozta, hogy a kényszerengedély nem oltja ki a terjesztés jogát, annak csak a határait, korlátjait szabja meg.²¹⁵ Ezt igazolja, hogy az USCA §115 csakis akkor hívható segítségül, ha az új hangfelvétel a törvényi előírásoknak megfelelően került előállításra. Ez utóbbi körülményből azonban egy további fontos következtetésre jutott a bíróság. A mechanikai kényszerengedélyben foglalt korlátozást csakis az a személy hívhatja segítségül, aki az abban foglaltaknak mindenben megfelel. Ezek egyik eleme az új hangfelvétel *előállítása*. Az alperes azonban csupán a hangfelvételek importőre volt, a kérdéses lemezeket – ráadásul nem is az Egyesült Államokban – a WEA Records adta ki.²¹⁶

A *Stark*-ítélettel szoros összhangot mutatott a *Sebastian*-ügyben hozott elsőfokú döntés. A Sebastian cég az általa gyártott kozmetikai szerek közül kettő – „*Shpritz Forte*” és „*Wet*” – csomagolására nézve szerzői jogokkal rendelkezett. A jogvitában érintett termékeket az Egyesült Államokban állította elő a felperes, s a Consumer Contacts cég részére azzal a feltétellel értékesítette őket, hogy a kozmetikai termékek forgalmazása kizárólag Dél-Afrikában lehetséges. Miután a szállítmány megérkezett Dél-Afrikába, az alperes haladéktalanul viz-

²¹⁴ A fenti érvelés tehát nem a hagyományos jogkimerülés érvkészletére alapoz, hanem azt némiképp átalakítja. A felperes nem az USCA §109(a), hanem a mechanikai kényszerengedélyre vonatkozó 115. szakaszban foglaltakkal indokolta álláspontját. A hasonló tényeket felvonultató Scorpio-döntésre egyebekben csak az ítéletet megfogalmazó Bissell bíró hivatkozott. Lásd: *T.B. Harms Company v. Jem Records, Inc.*, 655 F.Supp. 1575 (1987), p. 1578, 1582–1583.

²¹⁵ „§115 on compulsory licensing is entitled 'Scope of Exclusive Rights in Nondramatic Musical Works.' Thus, in no way does the plain language of these provisions seem to imply that a copyright holder's exclusive rights are extinguished once the compulsory licensing or other provisions addressing limitations on these exclusive rights are invoked.” Lásd: Uo., p. 1580.

²¹⁶ „From the facts of the instant case, it is clear that Jem was only a distributor of the Sinatra phonorecord containing the composition 'Ol' Man River.' Thus, the compulsory licensing provision of the Copyright Act could not be applicable to defendant because, as with the defendant in *Gallant*, Jem was only the middleman distributor of the phonorecord.” Lásd: Uo., p. 1582. A jogeset elemzését lásd: *Rothnie*: i. m. (28), p. 289–290; *Roa*: i. m. (40), p. 222.

szaszállította azt a Fabric cég részére az Egyesült Államokba. Az utóbbi cég outletek részére adta tovább a termékeket.

E tények mentén a körzeti bíróság úgy döntött, hogy az importálás joga a terjesztés jogától függetlenül illeti meg a szerzői jogosultat, következésképp az USCA §109(a) nem korlátozza a §602(a) alkalmazhatóságát. Ennek megfelelően a jogosult kizárólagosan jogosult azt kontrollálni, hogy mely termékek legyenek jelen az amerikai piacon. A bíróság ugyancsak hangsúlyozta, hogy a „*first sale doctrine*” extraterritoriális érvényesülését a jogszabály kardinális formulája (*lawfully made under this title*) semmivel sem támasztja alá.²¹⁷

Az ítéletet Nimmer éles kritikával illette. Egyrészt a körzeti bíróság kifejezetten tévúton járt a tényállás helyes értelmezésekor. A termékek eredendően az Egyesült Államokban kerültek előállításra és értékesítésre. Vagyis helyesen a kozmetikai szerek terjesztésére a §106(3) értelmében elsőként az Egyesült Államok területén került sor, ami szükségképpen indokoltta teszi a jogkimerülés alkalmazását. Ezzel együtt a körzeti bíróság annak ellenére alkalmazhatónak (és alkalmazandónak) találta a párhuzamos import tilalmát, hogy a §602(a) csak a „külföldön megszerzett” műpéldányokra vonatkozik, ami – mint jeleztük – a jelen ügy tényállása szempontjából nem helytálló. Mindezek mellett Barry körzeti bíró amellett érvelt, hogy a §109(a) és a §602(a) egyaránt a „*lawfully made under this title*” klauzulára épül. Nimmer jelezte, hogy ez utóbbi törvényhely e kifejezést egyáltalán nem tartalmazza.²¹⁸

Az USCA §109(a) és §602(a) ütközésével kapcsolatos perek közül elsőként a *Sebastian*-ügyben született érdemi szövetségi fellebbviteli bírósági döntés. A *Third Circuit* – a fent említett tévedések fényében nem meglepő módon – megsemmisítette az elsőfokú ítéletet. Weis bíró kihangsúlyozta, hogy a párhuzamos import tilalma a terjesztés jogának „alárendelt” jogosultság, következésképp a „*first sale doctrine*” mindkét rendelkezés korlátjaként működik.²¹⁹

Weis bíró ítéletében egy további kardinális kérdésre is utalt, mely a továbbiakban központi diskurzus tárgyává vált. Eszerint a szerzőket semmi sem jogosítja fel arra, hogy abban az esetben, amennyiben egyszer már megfelelő díjazásban részesültek, utóbb további („megfelelőbb”, „adekvátabb”) díjazásra volnának jogosultak azért, mert az általuk jogszerűen for-

²¹⁷ „[T]he 1976 Act creates two types of distribution rights: one involving the act of vending, which is limited by the first sale doctrine, and one involving the act of importation, which is not.” Lásd: *Sebastian International Inc. v. Consumer Contacts (PTY) Ltd., et al.*, 664 F.Supp. 909 (1987), p. 919–920.

²¹⁸ *Nimmer, Nimmer*: i. m. (23), §8.12[B][6][b]. A körzeti bíró döntésének kritikáját lásd továbbá: *Rothnie*: i. m. (28), p. 290–293.

²¹⁹ „Section 602(a) does not purport to create a right in addition to those conferred by section 106(3), but states that unauthorized importation is an infringement of the ‘exclusive [section 106(3)] right to distribute copies.’ Because that exclusive right is specifically limited by the first sale provisions of section §109(a), it necessarily follows that once transfer of ownership has cancelled the distribution right to a copy, the right does not survive so as to be infringed by importation.” Lásd: *Sebastian v. Consumer Contacts* (63), p. 1099. A jogeset elemzését lásd: *Hamborg*: i. m. (190), p. 904.

galomba hozott terméket más személy (vagy cég) az engedélyük nélkül hozza be az Egyesült Államok területére.²²⁰

Indokolt ugyanakkor hangsúlyozni, hogy a *Sebastian*-ügy az *Egyesült Államok területén* előállított és forgalomba hozott műpéldányok vonatkozásában ad megnyugtató – és e sorok szerzőjének megítélése szerint helyes – választ. Ezzel együtt (1987-ben) továbbra is eldöntetlen maradt az a kérdés, hogy Weis bíró érvelése alkalmazható-e azokban az esetekben is, amikor az eredeti műpéldányok az *Egyesült Államok területén kívül* kerültek előállításra és/vagy forgalomba hozatalra.

Választ elsőként a *Red Baron*-ügy igyekezett adni. Ennek tényállása szerint a japán székhelyű Taito szoftvercég által Japánban előállított és kizárólag japán piacra szánt számítógépes játékok futtatásához szükséges alaplapokat a Red Baron cég felvásárolta és az Egyesült Államokba importálta. Itt beépítette az alaplapokat játékok futtatására alkalmas játékautomatákba, amelyeket nyilvános helyeken helyezett el. A jogvita indoka részben épp ebből fakadt, a Taito bevételeinek nem csekély része ugyanis abból származott, hogy az említett alaplapokat kizárólag a cég által értékesített automatákba lehetett beépíteni. A körzeti bíróság a jelen eset és a *Sebastian*-ügy tényállását érintő jelentős eltérések ellenére – a *Scorpio*-döntést elutasítva – a Red Baronnak adott ígazat. Megállapította, hogy a Japánban történt jogszerű értékesítés folytán a „*first sale doctrine*” korlátozza a Taito amerikai leányvállalatát a terjesztés és a nyilvános előadás (*public performance*)²²¹ jogának gyakorlásában.²²²

A *Fourth Circuit* megsemmisítette a fenti döntést. „Pechünkre” azonban nem amiatt, mert az elsőfokú bíróság a *Scorpio*-döntéssel ellentétben a *Sebastian*-ítéletre alapozta érvelését. Ennél sokkal egyszerűbb hibára hivatkozással. Ahogy az imént említésre került, a körzeti bíró a nyilvános előadás jogának „kimerülését” is megállapította, vagyis elképzelhetőnek

²²⁰ „Nothing in the wording of section 109(a), its history or philosophy, suggests that the owner of copies who sells them abroad does not receive a 'reward for his work'. Nor does the language of section 602(a) intimate that a copyright owner who elects to sell copies abroad should receive 'a more adequate reward' than those who sell domestically. That result would occur if the holder were to receive not only the purchase price, but a right to limit importation as well.” Lásd: *Sebastian v. Consumer Contacts* (63), p. 1099. Az ítélet elemzését lásd: *Stern*: i. m. (10), p. 120; *Rothnie*: i. m. (28), p. 293–296; *Roa*: i. m. (40), p. 222–223; Congdon: i. m. (182), p. 600–609.

²²¹ USCA §106(4). Az USCA vonatkozó definíciója szerint az előadás a következőt jelenti: „recite, render, play, dance, or act it, either directly or by means of any device or process or, in the case of a motion picture or other audiovisual work, to show its images in any sequence or to make the sounds accompanying it audible.” Az előadás nyilvánosságát a következőképp definiálja a törvény: „To perform or display a work 'publicly' means (1) to perform or display it at a place open to the public or at any place where a substantial number of persons outside of a normal circle of a family and its social acquaintances is gathered; or (2) to transmit or otherwise communicate a performance or display of the work to a place specified by clause (1) or to the public, by means of any device or process, whether the members of the public capable of receiving the performance or display receive it in the same place or in separate places and at the same time or at different times.” Mindkét fogalmat lásd: *USCA* §101.

²²² *Red Baron-Franklin Park Inc., et al., v. Taito Corp., et al.*, 883 F.2d 275 (1989). Az elsőfokú ítélet nem került nyilvánosan publikálásra, annak körülményei a *Fourth Circuit* ítéletéből ismerhetők meg. Lásd továbbá: *Stern*: i. m. (10), p. 120–122.

látta, hogy a játékautomatákat engedély nélkül lehessen üzemeltetni. Ez azonban egyértelműen téves érvelés, hiszen e vagyoni jogot egyáltalán nem köti az USCA §109(a)-ban foglalt rendelkezése.²²³

Egy másik esetben a BMG azért perelte be Edmundo Perez, mert az utóbbi engedély nélkül importált az Egyesült Államok területére olyan hanglemezeket, melyek külföldön kerültek előállításra, és forgalomba hozatalukra is ott került sor. A jogerős döntést hozó *Ninth Circuit* megkülönböztetéssel élt a *Sebastian*-ügyet illetően,²²⁴ tekintettel az előállítás és forgalomba hozatal eltérő helyszínére. Ehelyett a *Scorpio*-döntésben foglaltakat tette magáévá, megerősítve, hogy a „*first sale doctrine*” a külföldi műpéldányok esetében nem alkalmazható.²²⁵ Hasonló döntés született a *Parfums Givenchy*-ügyben is, amely Franciaországban előállított és elsőként ott forgalomba hozott – „Amirage” márkajelzésű – parfümök Egyesült Államokba engedély nélkül történő importálásával foglalkozott.²²⁶

5.3. A Legfelsőbb Bíróság „kézbe veszi” az ügyet (1998–2013)

5.3.1. *Quality King v. Lanza*: biztos, hogy minőségi válasz?

A Lanza hajápolási és egyéb kozmetikai termékek gyártásával foglalkozó cég, amely e termékek csomagolása vonatkozásában szerzői jogokkal rendelkezik az Egyesült Államokban. A konkrét jogesetben a Lanza az Egyesült Államokban előállított, azonban ott forgalomba sosem hozott, több tonna sampont értékesített egy brit disztribútor részére. Az utóbbi a

²²³ A jogeset elemzését lásd továbbá: *Nimmer, Nimmer*: i. m. (23), §8.12[B][6][b]; *Rothnie*: i. m. (28), p. 281–285.

²²⁴ Megkülönböztetés (*distinguishing*) alatt a következőket kell érteni: „[a]mennyiben két eset között 'materiális' ténybeli különbség van, akkor a bíróságot nem köti a korábbi döntés ratio-ja. Az ügyvédek ügyfeleik érdekének megfelelően vagy arról próbálják meggyőzni a bíróságot, hogy a perben idézett ügyhöz képest ténybeli eltérés van, vagy ennek ellenkezőjéről. A végső szó természetesen a bíróságé, mely egy érdekes megkülönböztetés alkalmazásával új ratio-t alkotva adhat lökést valamely jogintézmény fejlődésének”. *Badó Attila*: Az angol jog vázlata. In: *Badó, Bencze, Bóka, Mezei*: i. m. (151), p. 38.

²²⁵ „The first sale doctrine in 17 U.S.C. § 109(a) does not, however, provide a defense to infringement under 17 U.S.C. §602 for goods manufactured abroad. The words 'lawfully made under this title' in §109(a) grant first sale protection only to copies legally made and sold in the United States. ... In *Scorpio*, the defendant imported phonorecords of works manufactured in the Philippines to which the plaintiff owned copyright. The court, in finding for the plaintiff, reasoned that '[c]onstruing 109(a) as superseding the prohibition on importation set forth in ... §602 would render §602 virtually meaningless.' ... Copyright owners would no longer have an exclusive right to distribute copies or phonorecords of works manufactured abroad, an interest clearly protected by §602. *Scorpio's* concern over the possibility of rendering meaningless §602 is justified and, for that reason, so is its result.” Lásd: *BMG Music v. Perez* (58), p. 319. A jogeset bemutatását lásd: *Rothnie*: i. m. (28), p. 281–285; *Roa*: i. m. (40), p. 223–224; *Milner*: i. m. (181), p. 485–486; *Hamborg*: i. m. (190), p. 905.

²²⁶ Indokolt jelezni, hogy ebben az esetben a Legfelsőbb Bíróság még elutasította az ügy befogadását. Lásd: *Parfums Givenchy, Inc. v. Drug Emporium, Inc.*, 514 U.S. 1004 (1995). A jogeset bemutatását lásd: *Roa*: i. m. (40), p. 224–225; *Hamborg*: i. m. (190), p. 905–906.

termékeket továbbadta egy máltai cégnek, amelyiktől pedig a Quality King vásárolta meg a szállítmányt. A Quality King ezt követően importálta a termékeket az Egyesült Államokba, végül kaliforniai kiskereskedőknek adta tovább azokat. Köszönhetően annak, hogy a Lanza – ellentétben a külföldi piacokkal – az Egyesült Államokban történő eladásokat jelentős reklámkampánnyal igyekezett segíteni, az amerikai termékek ára jóval (35-40 százalékkal) magasabb volt azoknál, amelyeket külföldre értékesített. Ez magyarázza azt, hogy a perben érintett termékek ára a többlépcsős szállítás ellenére is jóval versenyképesebbek maradt, mint az eredetileg az Egyesült Államokban piacra dobott áruké.²²⁷

Az első fokon eljáró kaliforniai körzeti bíróság helyt adott a Lanza követelésének, és megállapította, hogy a Quality King megsértette a felperes terjesztéshez fűződő jogát. A bíróság hangsúlyozta, hogy mivel a felperes a hajápolási termékeket külföldön történő terjesztés céljából értékesítette a brit disztribútor felé, ezért az első eladást úgy kell értékelni, mint ami az Egyesült Államok határain kívül történt. Ez a körülmény pedig kizárta a „*first sale doctrine*” alkalmazhatóságát.²²⁸

A *Ninth Circuit* – alaposan körbejárva a körzeti bíróság ítéletét, az *USCA* §106(3), §109(a) és §602(a) megalkotásával kapcsolatos jogalkotói szándékot, valamint a *Scorpio*-ügy rációját – helybenhagyta az elsőfokú döntést. Az eljáró tanács elutasította a *Third Circuit Sebastian*-ügyben hozott érvelését – megágyazva ezzel a későbbi legfelsőbb bírósági beavatkozást megalapozó megosztottságnak (*split of the courts*) –, és ítéletét a „*lawfully made under this title*” fordulat vizsgálata helyett jogpolitikai célokra alapozta. Egészen pontosan arra, hogy a jogkimerülés tétele nem hívható segítségül abban az esetben, ha az engedély nélküli importálás alkalmas arra, hogy a szerzői jogosultat megfosssa az őt a jogszerű, országhatárokon belül történő értékesítésből származó bevételektől. A bíróság úgy találta, hogy a Quality King magatartása révén a Lanzának saját termékeivel kellett versenyeznie, aminek az engedélyezése nem lehetett a jogalkotó célja. Ellenkező esetben az *USCA* §602(a) céltalan, üres rendelkezés volna csupán.²²⁹ A *Ninth Circuit*, miután elutasította a jogkimerülés alkalmazhatóságát, megállapította, hogy a Quality King az *USCA* §602(a) szakaszban foglalt előírásoknak megfelelően külföldön szerezte meg a kérdéses termékeket, melyeket a szerzői jogosult engedélye nélkül importált az Egyesült Államokba, következésképp jogsértést követett el.²³⁰

A kilencvenes évek második felében tehát úgy tűnt, hogy a műpéldányok származási helyének függvényében kétféle irány képzelhető el a §109(a) és a §602(a) együttes alkalmazásának viszonylatában. A *Third Circuit* döntése a *Sebastian*-ügyben az Egyesült Államok területén előállított példányok, a *Ninth Circuit* ítéletei pedig a *BMG v. Perez* és a *Quality*

²²⁷ Az eset tényállását lásd: *Lanza Research International v. Quality King Distributors, Inc.*, 98 F.3d 1109 (1996), p. 1111–1112.

²²⁸ *Lanza Research International v. Quality King Distributors, Inc.*, 1995 WL 908331 (C.D. Cal.).

²²⁹ *Lanza v. Quality King* (227), p. 1114–1118.

²³⁰ *Uo.*, p. 1118. A *Ninth Circuit* döntésének elemzését lásd: *Roa*: i. m. (40), p. 212–215.

King v. Lanza-ügyben – melyek az Egyesült Államok területén kívül előállított vagy forgalomba hozott műpéldányok importálására fókuszáltak – azonban csak elvi szinten tekinthetők helyes és szükséges elhatárolásnak. Az USCA §602(a) ugyanis egyáltalán nem tesz különbséget a műpéldány származása vonatkozásában. Mindössze a külföldön „beszerzett” példányokról tesz említést. Hasonlóképp nem került megnyugtatóan bemutatásra az (a kilencvenes évek első feléig), hogy a „*lawfully made under this title*” fordulat pontosan mit takar. Mindezekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság – érthető módon – kiadta a *Quality King v. Lanza*-ügyben a *certiorarit*,²³¹ vagyis befogadta azt megvizsgálás céljából.

A Legfelsőbb Bíróság – elutasítva a *Ninth Circuit* véleményét – úgy ítélte meg, hogy az Egyesült Államok területén a jogosult által előállított termékeket egyértelműen lefedi az USCA §109(a) vitatott „*lawfully made under this title*” fordulata.²³² A bírák ugyancsak egyhangúlag kiálltak amellett, hogy az USCA §602(a) a 106(3) és a 109(a) szakasznak alárendelt szabályt tartalmaz.²³³ Ellenkező esetben ugyanis az is előfordulhatna, hogy a kizárólagos vagyoni jogokat korlátozó egyéb rendelkezések (USCA §§107-120), köztük a központi jelentőségű fair use-teszt sem volna alkalmazható a párhuzamos import tilalmára. A Legfelsőbb Bíróság azonban ezt a lehetőséget elvetette, mivel az „túl nagy ár” lenne a parallel import tilalma érdekében.²³⁴ A bírák azt az érvet is elutasították, miszerint az előbbieik

²³¹ A „certiorari” az angol mellett az amerikai jogorvoslati rendszernek is alapvető eleme. A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság általi felülvizsgálat nem jog, hanem pusztán lehetőség a pereskedők számára. Amennyiben az egyik fél szeretné, hogy a per a Legfelsőbb Bíróság elé kerüljön, erre irányuló indítványt kell tennie az ún. „writ of certiorari” kiadása érdekében. Ezzel szemben ellenfele ellenvetéssel élhet. A Legfelsőbb Bíróság csak akkor adja ki a certiorarit, ha erre nézve speciális és jelentős okot talál. Ehhez az kell, hogy a Legfelsőbb Bíróság kilenc bírája közül legalább négy az indítvány elfogadása mellett szavazzon. Ezt „rule of four”-nak nevezik. Lásd: *Frank A. Schubert*: Introduction to Law and the Legal System, Seventh Edition. Houghton Mifflin Company, Boston–New York, 2000, p. 160. Az ilyen indítványok 75-80%-a minden évben elutasításra kerül, s csak 20-25% éri meg a meghallgatás szakaszát. A beadott indítványoknak évente mindössze kb. 6%-ával foglalkozik érdemben a Legfelsőbb Bíróság. Lásd: *Stewart A. Baker*: A Practical Guide to Certiorari. Catholic University Law Review, 1983–1984, p. 621. A certiorarit illetően lásd továbbá: *Bennett Boskey*: Mechanics of the Supreme Court’s Certiorari Jurisdiction. Columbia Law Review, 1946, p. 255–265; *Scott H. Bice*: The Limited Grant of Certiorari and the Justification of Judicial Review. Wisconsin Law Review, 1975, p. 343–413; *Saul Brenner*: Granting Certiorari by the United States Supreme Court: An Overview of the Social Science Studies. Law Library Journal, 2000, p. 193–202.

²³² Vö.: az 59. lábjegyzetben idézett forrásokkal.

²³³ „Since §602(a) merely provides that unauthorized importation is an infringement of an exclusive right ‘under section 106’, and since that limited right does not encompass resales by lawful owners, the literal text of §602(a) is simply inapplicable to both domestic and foreign owners of Lanza products who decide to import them and resell them in the United States”. Lásd: *Quality King v. Lanza* (59), p. 145. Ficsor ezzel szemben a főbírák által elvetett legfőbb ügyészi érvelés pártjára áll, s hangsúlyozza, hogy a terjesztés és az importálás joga két elkülönült vagyoni jog. Ennek legékesebb bizonyítékaként Ficsor az USCA §501-ben foglalt elhatárolást tartja, mely egyaránt büntetni rendeli az USCA §106(3) és a §602 által szabályozott jogokkal ellentétes magatartást. Lásd: *Ficsor*: i. m. (163), p. 27–28.

²³⁴ *Quality King v. Lanza* (59), p. 150–151. Ennek a legfelsőbb bírósági véleménynek a kritikáját lásd: *Ficsor*: i. m. (163), p. 27–28.

következtében a parallel import tilalma értelmét vesztené. Ez utóbbi ugyanis egyértelmű védelmet biztosít olyan személyekkel szemben, akik birtokosai ugyan, de nem tulajdonosai a műpéldányoknak (például egy letéteményes, egy licenccbe vevő vagy bizományos).²³⁵

A Legfelsőbb Bíróság egy hipotetikus példán keresztül ugyancsak hangsúlyozta, hogy a külföldön létrehozott műpéldányok jogi helyzete másként értékelendő. A gyakorlat és a jogirodalom által gyakran idézett példa szerint: „ugyanazon mű amerikai kiadásának kiadója, illetve brit kiadásának kiadója egyaránt létrehozhat jogszerű másolatokat. Ha azonban a mű szerzője az Egyesült Államok területén történő kizárólagos terjesztés jogát – mely a szerzői jogi törvény alapján érvényesíthető – az amerikai kiadás kiadójának adta, és a brit terjesztés kizárólagos jogát a brit kiadás kiadójának adta, feltételezhető, hogy csak az amerikai kiadás kiadója által létrehozott műpéldányokat lehet a §109(a) értelmében 'a jelen jogszabály alapján jogszerűen előállított' másolatnak tekinteni. A jogkimerülés nem nyújtana védelmet párhuzamos importálás, illetve terjesztés esetén a brit kiadás kiadójának, ha az amerikai piacon kívánja értékesíteni a könyveit.”²³⁶ Már e ponton indokolt jelezni, hogy a fenti példa nem tekinthető a döntés rációjának. Annak csupán ún. „*dicta*” részét képezi,²³⁷ hiszen az alapügyben foglalt tényektől jelentős eltérést mutat, mindössze egy feltevés. Ugyanezt erősíti meg Ginsburg bírónak a döntéshez csatolt rövid, kétmondatos, párhuzamos véleménye is. Eszerint ugyanis „ez az ügy egy retúr utazásról, az érintett másolatok Egyesült Államokból külföldre, majd onnan ismét vissza történő szállításáról szól. Csatlakozok a bíróság vélemé-

²³⁵ „[B]ecause the protection afforded by §109(a) is available only to the 'owner' of a lawfully made copy (or someone authorized by the owner), the first sale doctrine would not provide a defense to a §602(a) action against any non-owner such as a bailee, a licensee, a consignee, or one whose possession of the copy was unlawful.” Lásd: *Quality King v. Lanza* (59), p. 146–147.

²³⁶ „[A] publisher of the U.S. edition and a publisher of the British edition of the same work, each such publisher could make lawful copies. If the author of the work gave the exclusive U.S. distribution rights – enforceable under the Act – to the publisher of the U.S. edition and the exclusive British distribution rights to the publisher of the British edition, however, presumably only those made by the publisher of the U.S. edition would be 'lawfully made under this title' within the meaning of §109(a). The first sale doctrine would not provide the publisher of the British edition who decided to sell in the American market with a defense to an action under §602(a) (or, for that matter, to an action under §106(3), if there was a distribution of the copies).” Lásd: Uo., p. 148.

²³⁷ Az Egyesült Államok jogában a *dicta/dictum*, Anglia jogában pedig az *obiter dicta* szóval jelölt fogalom jelentése a következő: „[a] mennyiben az ítéletből sikerült kihámozni a *ratio*-t, akkor az ítéletben található egyéb állítások jelentik az *obiter dicta*-t (szokásos megjegyzés), amit nem kell szigorúan követnie az ítéletet felhasználó bíróságnak. Természetesen figyelembe lehet venni, az ítélethez fel lehet használni, s ha valamely bíróság később erre alapoz egy ítéletet, akkor a korábbi *obiter dicta*-ból *ratio* is válhat.” Lásd: *Badó*: i. m. (223), p. 38.

nyéhez azzal, hogy jelzem: a mai napon nem döntöttünk olyan ügyekben is, ahol az állítólagos jogsértő import árut külföldön állították elő”.²³⁸

5.3.2. *Omega v. Costco: úr a zúrben*

A *Quality King*-ügy lezárását követően sokáig egyetlen hasonló jogesetben sem nyilvánítottak véleményt fellebbviteli bíróságok. Közel tíz év után került ismét a viták kereszttüzébe egy olyan jogeset, amellyel kapcsolatban fentebb a „vadhajtás” kifejezést használtuk. Az *Omega* és a *Costco* cég perében, akárcsak korábban a *Cosmair*-, a *Neutrogena*-, a *Sebastian*- és a *Quality King*-ügyben mindannyiszor védjegyjogi védelemre jogosult, ugyanakkor egyéni, eredeti – következképp szerzői jogi védelemre méltó – logókkal vagy csomagolással ellátott termékek importálását és kereskedelmi forgalmazását kívánták a felperesek megakadályozni. A *Sebastian*-ügyet lezáró *Third Circuit* ítélete már 1987-ben jelezte, hogy bár a jogi keretek valóban adottak lehetnek a szerzői jogi törvényre alapozott fellépésekre, ez egyértelmű anomáliát szül.²³⁹ Stern a *Quality King*-esettel összefüggésben talán a legérzékletesebben az alábbiak szerint foglalta össze a problémát: „olybá tűnhet, hogy a fark csóválja a kutyát, mikor a samponos doboz címkéjén fennálló szerzői jogot hívják segítségül az egész doboz samponnak az Egyesült Államokon kívül tartása céljából.”²⁴⁰

A szerzői jog eszköztárának alkalmazása természetesen nem jogellenes. Az USCA §602(a) többek között épp a párhuzamos importálás elszaporodása révén megnövekvő verseny megakadályozása céljából került beiktatásra. Ebből a szempontból mellékkörülmény, ha a szerzői jogilag védett alkotásokra a védjegyjogi törvény is vonatkozik. Hasonlóképp tény, hogy a védjegyjogi igényérvényesítés jóval hosszabb és költségesebb útja a jogérvé-

²³⁸ „This case involves a ‘round trip’ journey, travel of copies in question from the United States to places abroad, than back again. I join the Court’s opinion recognizing that we do not today resolve cases in which the allegedly infringing imports were manufactured abroad”. Lásd: *Quality King v. Lanza*: i.m. (59), p. 154. A Legfelsőbb Bíróság döntésének elemzését lásd: *Alexis Gonzalez: Why the Supreme Court Said Yes to the First Sale Doctrine in Quality King Distributors, Inc. v. Lanza Research International, Inc.* University of Miami Business Law Review, 1999, p. 39–44; *William R. Hansen, Suzanne M. M. Morales: John Wiles & Sons Case: Limits on the First Sale Doctrine on U.S. Copyright Law.* European Intellectual Property Review, 2012, p. 559–560; *Nimmer, Nimmer*: i. m. (22), §8.12[B][6][c]; *Roa*: i. m. (40), p. 225–233; *Collins*: i. m. (56), p. 32–34; *Alvarado*: i. m. (67), p. 897–901; *Goldberg*: i. m. (67), p. 3072–3075; *Hamborg*: i. m. (190), p. 907–908.

²³⁹ „This twist has created the anomalous situation in which the dispute at hand superficially targets a product’s label, but in reality rages over the product itself.” Lásd: *Sebastian v. Consumer Contacts* (217), p. 1099.

²⁴⁰ „[I]t may seem to be a case of the tail wagging the dog to use a copyright on a label of a bottle of shampoo to keep the whole bottle of shampoo out of the U.S.” Lásd: *Stern*: i. m. (10), p. 120.

nyesítésnek.²⁴¹ Amennyiben két út közül az egyik könnyebbnek és olcsóbbnak tűnik, akkor elvileg semmi akadályja annak, hogy azzal a jogosult éljen. Ezzel együtt igazat kell adni Weis bírónak, aki úgy érvelt, hogy a szituációból fakadó problémák feloldása elsődlegesen a Kongresszus feladata volna, semmint – a jogszabályok „értelmezgetése” útján – a bíróságoké.²⁴² Jelen tanulmány szerzője hasonlóképp osztja azok véleményét, akik a szerzői jog alapvető célja, vagyis a tudományok és hasznos művészetek védelme tükrében kritizálják e joganyag tömegtermékek védelme érdekében történő igénybevételét.²⁴³

Mindezek fényében érthető, hogy a minőségi (és drága) órákat gyártó svájci Omega beperelte a Costco nagykereskedelmi céget, amely a piaci árnál 35 százalékkal olcsóbban (1999 USD helyett 1299 USD áron) kínált fel eladásra 117 Omega „Seamaster” márkajelzésű karórát 2004-ben. Az órák hátoldalán alig félcentis, földgolyó mintázatú logó (*Omega Globe Design*) került elhelyezésre. Az Omega az Egyesült Államok Szerzői Jogi Hivatalánál regisztrált szerzői jogokkal rendelkezett a logóra 2003 óta. A jogvédelemre az Omega ki-mondottan azért tartott igényt, hogy a párhuzamos importálást megakadályozza.²⁴⁴ A jelen ügy tényállásának központi sajátossága az, hogy a „Seamaster” órákat Svájcban állították elő, illetve Paraguayban és Egyiptomban értékesítették. A termékek első forgalomba hozatala az Egyesült Államok területén az utóbbi országokból történő importálás révén valósult meg.²⁴⁵ A kérdés tehát nem más, mint hogy a *Sebastian*- és a *Quality King*-ügy tényállásától érdemben eltérő jelen esetre hasonló – kiterjesztő – értelmezést követnek-e az amerikai bíróságok, avagy az ilyen esetekben kizárják a jogkimerülés primátusát a párhuzamos import tilalma fölött.

A körzeti bíróság érdemi elemzés nélkül elutasította a felperes követelését.²⁴⁶ A *Ninth Circuit* azonban megváltoztatta az ítéletet. A fellebbviteli fórum a „*lawfully made under this title*” fordulatot úgy értelmezte, mint amely az Egyesült Államok területén történő előállítás és forgalomba hozatalt ír elő. A jelen ügy tényállása azonban ezzel pontosan ellentétes adatokat tartalmaz. A *Ninth Circuit* – korábbi esetekre hivatkozással²⁴⁷ – úgy érvelt, hogy a fenti értelmezéssel ellentétes döntés a párhuzamos import tilalmának szabályát tenné súlytalanná, illetve az *USCA*-t nemkívánatos extraterritoriális (vagyis az Egyesült Államok határain túlnyúló) hatállyal ruházná fel. A bírák egyúttal elutasították a Costco azon érve-

²⁴¹ *Rothnie*: i. m. (28), p. 294. Ismert olyan legfelsőbb bírósági ítélet, amely kizárta a védjegyjogi szabályokra való hivatkozást párhuzamos import esetében, amennyiben a védjeggyel ellátott termék belföldi és külföldi védjegyjogosultja azonos cég, vagy a jogosultak egymással kapcsolatban álló cégek. Lásd: *K Mart Corp. v. Cartier, Inc.*, 108 S.Ct. 1811 (1988). A jogeset elemzése és kritikája kapcsán lásd: *Weicher*: i. m. (185), p. 477–489.

²⁴² *Sebastian v. Consumer Contacts* (217), p. 1099.

²⁴³ *Congdon*: i. m. (182), p. 609.

²⁴⁴ *Collins*: i. m. (56), p. 35.

²⁴⁵ A jogeset tényállását lásd: *Omega S.A., et al., v. Costco Wholesale Corp.*, 541 F.3d 982 (2008), p. 983–984.

²⁴⁶ *Omega S.A., et al., v. Costco Wholesale Corp.*, 2007 WL 7029734 (C.D.Cal., 2007).

²⁴⁷ *Omega v. Costco* (245), p. 986.

lését, miszerint a Legfelsőbb Bíróság *Quality King*-ügyben hozott döntése felülírta volna a fenti értelmezést. A *Ninth Circuit* hangsúlyozta: a jelen esetben szó sincs a termékek „retúr” utaztatásáról. A Lanza által az Egyesült Államokban előállított samponokkal ellentétben az Omega karórái külföldön készültek.²⁴⁸ A *Ninth Circuit* e ponton egyrészt a Legfelsőbb Bíróság hipotetikus (amerikai és brit kiadóval kapcsolatos) példájára,²⁴⁹ másrészt Ginsburg bíró különvéleményére²⁵⁰ támaszkodva megerősítette: a külföldön előállított és forgalomba hozott termékek esetén a szerzői jogosult terjesztéshez fűződő joga nem merült ki, következésképp semmi akadályja sincs az USCA §602(a) alkalmazásának.²⁵¹

A Legfelsőbb Bíróság helyt adott a Costco *certiorari* iránti indítványának,²⁵² azonban egyenlő szavazati arányok mellett (4-4), érdemi elemzés nélkül helybenhagyta a *Ninth Circuit* döntését. Fontos tudni, hogy az eljárásban nem vett részt az akkoriban (2010 augusztusában) frissen kinevezett Elena Kagan bíró, mivel az alapügyben maga is eljár az Egyesült Államok legfőbb ügyészeként.²⁵³ A bíróság továbbá ún. „*per curiam*” döntést hozott. E kifejezés arra utal, amikor a bíróság anonim módon, előadó megjelölése nélkül, testületként közli a véleményét.²⁵⁴ A Legfelsőbb Bíróság nagyon kevés esetben hoz „*per curiam*” döntést, szellemi tulajdon-védelmi perekben pedig egyenesen ritkán.²⁵⁵

A fenti kimenetelt az Omega győzelmének is fel lehetne fogni, a jogirodalom azonban helyesen mutat rá, hogy a Legfelsőbb Bíróság nyitva hagyta annak lehetőségét, hogy az *Ome-*

²⁴⁸ Uo., p. 987.

²⁴⁹ Vö.: 236. lábjegyzet. E dicta alkalmazása erősen problematikus. Az említett hipotetikus példa szerint a brit kiadó a saját országában nyomtatott példányoknak az Egyesült Államokban történő értékesítését tervezte. A jelen esetben azonban a svájci órágyártónak esze ágában sem volt a kérdéses példányokat az Egyesült Államokba exportálni, ezt a karórákat külföldön jogszerűen megszerző cégek valósították meg. A dicta alkalmazása tehát – a tényállás tükrében – tévedésen alapul. Ennek kritikáját lásd: *Alvarado*: i. m. (67), p. 916–917.

²⁵⁰ Vö.: 238. lábjegyzet.

²⁵¹ „In summary, our general rule that § 109(a) refers 'only to copies legally made ... in the United States,' id., is not clearly irreconcilable with *Quality King*, and, therefore, remains binding precedent. Under this rule, the first sale doctrine is unavailable as a defense to the claims under §§ 106(3) and 602(a) because there is no genuine dispute that Omega manufactured the watches bearing the Omega Globe Design in Switzerland.” Lásd: *Omega v. Costco* (22), p. 990. A jogeset elemzését lásd: *Richard H. Stern*: USA: copyright – transnational exhaustion of rights. *European Intellectual Property Review*, 2009. 3. sz., p. N31-32; *Collins*: i. m. (56), p. 35; *Alvarado*: i. m. (67), p. 909–911; *Goldberg*: i. m. (67), p. 3075–3078; *Aldridge*: i. m. (186), p. 327–334; *Hamborg*: i. m. (190), p. 908–911; *Hansen, Morales*: i. m. (238), p. 560. A döntés könyvtárakra gyakorolt hatásának vizsgálata kapcsán lásd különösen: *Thomas J. Bacon*: *Caveat Bibliotheca: The First Sale Doctrine and the Future of Libraries After Omega v. Costco*. *John Marshall Review of Intellectual Property Law*, 2011, p. 427–438.

²⁵² *Costco Wholesale Corp., v. Omega S.A.*, 559 U.S. 1066 (2010).

²⁵³ *Costco Wholesale Corp., v. Omega S.A.*, 131 S.Ct. 565 (2010).

²⁵⁴ *Bryan A. Garner* (ed.): *Black's Law Dictionary*. Abridged Eighth Edition, Thomson-West, 2005, p. 922.

²⁵⁵ 2001–2011 között a Legfelsőbb Bíróságnak mindösszesen 92 „*per curiam*” döntése született, amelyből csupán öt olyan eset ismert, ahol az indokolást is mellőzték a bírák. A 92 említett ítéletből egyetlen egy irányult szerzői jogi védelemmel összefüggő kérdésre. Lásd: *Michael Eisnach*: *Omega v. Costco: An Unprecedented Decision Without Precedent*. ABA Section of International Law, *International Intellectual Property Newsletter*, Spring 2011, p. 4.

ga-ügyben hozott döntésétől eltérő állásfoglalást fogalmazzon meg. Ez pedig „megágyazott” a *Kirtsaeng*-ügy befogadásának 2012-ben. Ugyancsak fontos, hogy az anonim döntésből kifolyólag nem lehet megismerni, mely bírák szavaztak pró és kontra. Annak fényében azonban, hogy az *Omega*-döntéstől eltérő előjellel végződő *Kirtsaeng*-ügyben megfogalmazott különvéleményt három bíró írta alá, az is következik, hogy az *Omeganak* kedvező négy bíró egyike „átállt a másik oldalra”. Az ő személyét a „*per curiam*” döntés okán viszont nem lehet beazonosítani.²⁵⁶

Végül amellet sem lehet elmenni szó nélkül, hogy a Legfelsőbb Bíróság végzésének megszületését követően a kaliforniai körzeti bíróság előtt folytatódó eljárásban a Costco egy teljesen új érveléssel állt elő védekezésében. A szerzői joggal való visszaéléssel („*copyright misuse*”) vádolta a svájci céget. A körzeti bíróság felidézte a *Ninth Circuit* híres *Napster*-perben hozott ítéletének egyik passzusát, miszerint: „a joggal való visszaélésre alapított védekezés megakadályozza a szerzői jogosultat abban, hogy korlátozott monopóliumát a monopólium határain túlra is kiterjessze”.²⁵⁷ Tekintettel arra, hogy maga az *Omega* ismerte el, hogy a karórak hátoldalán annak érdekében helyezte el a földgömböt ábrázoló dizájnt, hogy ezzel kontrollálja a termékek importálását, a körzeti bíróság szerint túlterjeszkedett a számára az *USCA* által biztosított monopólium keretein.²⁵⁸ Következésképp a pert a Costco nyerte.²⁵⁹

E végső kimenetel gyakorlati jelentősége azonban óriási lehet. Amennyiben ugyanis e konklúzió utóbb megerősítésre kerül, akkor az azt jelenti, hogy a szerzői jogosultak nem támaszkodhatnak többé az addig hatékonyan működő, ám az *USCA* kereteit indokolatlanul

²⁵⁶ A másik három bíró vélhetően a *Kirtsaeng*-különvéleményt szerző Ginsburg, valamint az ahhoz csatlakozó Kennedy és Scalia lehetett. Ezzel együtt feltételezhető, hogy a véleményét megváltoztató kérdéses bíró a *Kirtsaeng*-ügy párhuzamos véleményéhez csatlakozó Alito volt. (Azért nem a párhuzamos vélemény szerző Kagan, mert – mint említésre került – ő a korábbi döntés meghozatalában nem vett részt). Hangsúlyozni szükséges, hogy az iménti találgatások egyáltalán nem tekinthetők bizonyosnak.

²⁵⁷ „[T]he misuse defense prevents copyright holders from leveraging their limited monopoly to allow them to control areas outside of their monopoly.” Lásd: *A & M Records, Inc., et al., v. Napster, Inc., et al.*, 239 F.3d 1004 (2001), p. 1026. A szerzői joggal való visszaélés tételét sehol sem tartalmazza az *USCA*, azt az amerikai bíróságok – a szabadalmi joggal való visszaélés (patent misuse) mintájára – fejlesztették ki. Az amerikai kommentárirodalom egyik eleme szerint: „[t]he defense applies in cases where a copyright owner seeks, typically through licensing, to use the copyright to gain rights beyond those granted by the Act, in a way that violates public policy. If a court finds that the copyright owner has engaged in misuse, then the copyright will be unenforceable until the effects of the misuse have dissipated.” Lásd: *Alfred C. Yen, Joseph P. Liu: Copyright Law – Essential Cases and Materials*, Second Edition. American Casebook Series, West, 2011, p. 440.

²⁵⁸ „Here, Omega concedes that a purpose of the copyrighted Omega Globe Design was to control the importation and sale of its watches containing the design, as the watches could not be copyrighted. Accordingly, Omega misused its copyright of the Omega Globe Design by leveraging its limited monopoly in being able to control the importation of that design to control the importation of its Seamaster watches.” Lásd: *Omega S.A. v. Costco Wholesale Corp.*, 2011 WL 8492716 (C.D.Cal., 2011), p. 2. Lásd továbbá: *Collins*: i. m. (56), p. 47–48; *Alvarado*: i. m. (67), p. 921–922.

²⁵⁹ Végül a Costco részére a körzeti bíróság 396 844,17 dollárt ítélt meg ügyvédi munkadíj címén 2012-ben. Lásd: *Omega S.A. v. Costco Wholesale Corp.*, 2012 WL 3150432 (C.D.Cal., 2012), p. 1–3.

kiszélesítő – esetleg más jogterületekre is kiterjesztő – praktikákra vagy szerződéses klauzulákra.

5.3.3. *John Wiley & Sons v. Kirtsaeng: a jogkimerülés nemzetközivé válása*

Az *Omega v. Costco*-ügy után maradt ürt a Legfelsőbb Bíróság végül a *John Wiley & Sons v. Kirtsaeng*-ügyben töltötte ki tartalommal. A jogeset alperese Supap Kirtsaeng, thaiföldi állampolgár volt, aki 1997-ben érkezett az Egyesült Államokba matematikatanulmányokat folytatni. Egyetemi évei alatt Kirtsaeng rendszeresen vásárolt a John Wiley & Sons kiadótól Ázsiában gyártott tankönyveket, amelyeket rokonai és barátai továbbítottak részére az Egyesült Államokba. A könyvek tartalmilag megegyeztek az amerikai kiadványokkal, azonban gyengébb minőségű papírra nyomták őket, puha kötésben jelentek meg, és nem tartalmaztak multimédiás mellékleteket. Mindent egybevetve olcsóbbak voltak az amerikai példányokhoz képest. A távol-keleti kiadások továbbá kifejezett utalás keretében tiltották a más régiókba történő exportálást, illetve importálást.²⁶⁰ Kirtsaeng a postaköltségek ellenére is képes volt az amerikai piaci árnál alacsonyabb összegért értékesíteni a tankönyveket különböző webes felületeken, amelyből egyetemi évei alatt minimum 37 000 dolláros jövedelemre tett szert. A John Wiley & Sons 2008-ban perelte be Kirtsaenget szerzői, védjegy- és versenyjogi jogsértésre hivatkozással.

A körzeti bíróság a kiadónak adott igazat. A „*lawfully made under this title*” fordulat nyelvtani értelmezését a bíróság kétségesnek érezte, s úgy látta, hogy az kétféle megoldást is lehetővé tesz.²⁶¹ Ezek közül Pogue bíró a rendelkezés kontextusára és a jogalkotási előzményekre támaszkodva sem tudott választani.²⁶² A rendelkezés mögötti jogpolitikai elvek fényében azonban a bíróság úgy látta, hogy a Kirtsaeng érvelésének helyt adó döntés csorbítaná a szerzői jogosultaknak biztosított jogok kizárólagosságát, ami azonban nem lehe-

²⁶⁰ „This book ... may not be exported. Exportation from or importation of this book to another region without the Publisher's authorization is illegal and is a violation of the Publisher's rights. The Publisher may take legal action to enforce its rights. The Publisher may recover damages and costs, including but not limited to lost profits and attorney's fees, in the event legal action is required.” Lásd: *John Wiley & Sons, Inc. v. Supap Kirtsaeng, et al.*, 2009 WL 3364037 (S.D.N.Y., 2009), p. 1.

²⁶¹ „The dictionary definition of 'made' is relatively straight-forward: '[p]roduced or manufactured by constructing, shaping, or forming'. The court notes the dictionary definitions of 'under': '[s]ubject to' or '[w]ith the authorization of'. It follows, then, that the imported goods must be manufactured 'subject to' or 'with the authorization of' the Act in order for section 109(a) to apply. Using this plain language definition, however, there is still some ambiguity as to relationship between 'made' and 'under this title'. The phrase 'lawfully made under this title' can still be read either of two ways: (1) the goods must be made in a way that is consistent with the authorization called for in the Act, in which case the goods may be manufactured either domestically or internationally, or (2) the goods must be made within the control of U.S. law, that is, domestically only. Hence, the plain language, in the relevant sections of the Act, is at least ambiguous, and, consequently, the court turns to other methods of interpretation.” Lásd: *Uo.*, p. 5–6. (forrásmegjelölések az angol szövegből törölve).

²⁶² *Uo.*, p. 6–7.

tett célja a jogalkotónak az USCA elfogadásakor.²⁶³ Ennek fényében, valamint a Legfelsőbb Bíróság *Quality King*-ügyben megfogalmazott hipotetikus példájára támaszkodva a körzeti bíróság elutasította Kirtsaeng védekezését, és – a felmerülő értelmezési nehézségek ellenére is – kizárta a „*first sale doctrine*” alkalmazását a külföldön előállított termékek importálása esetére.²⁶⁴

A John Wiley & Sons másodfokon is mindent megmozgatott annak érdekében, hogy igazolja: a „*made under*” szavak a leghelyesebben az Egyesült Államok területén történő előállításra utalhatnak, s ezt a szerzői jogi törvény területiális jellege is megalapozza.²⁶⁵ Hasonlóan azonban az elsőfokú bírósághoz, a *Second Circuit* sem tudott világosan dűlőre jutni e kérdésben. Egyrészt az USCA extraterritoriális jellegének tilalmát azzal cáfolták a bírák, hogy a törvény egyes helyeken kifejezetten joghatást tulajdonít külföldön bekövetkezett tényeknek.²⁶⁶ Másrészt a *Second Circuit* a vitatott fordulat értelmezésére legkevesebb három utat látott elképzelhetőnek. Egyrészt jelentheti azt, hogy a másolatot az Egyesült Államok területén kell előállítani. Másrészt felölelhet minden olyan műpéldányt e fordulat, amelyet megillet az amerikai szerzői jogi védelem. Harmadrészt elképzelhető egy olyan értelmezés

²⁶³ „If Kirtsaeng’s position were adopted, U.S. copyright holders would have less incentive to license the printing of lower-priced editions in foreign countries as they would, in effect, lose U.S. copyright protection for, and profits on, their higher-priced U.S. works. Within the context of U.S. cooperation by way of copyright treaties with other countries, including Thailand, and the potential to disrupt the availability of U.S. copyrighted educational and other literary materials in foreign nations, the court is uncomfortable with a result that limits the protection of the U.S. copyright holder. The intent of copyright protection seems to be, fundamentally, to encourage, rather than discourage, the broad publication of U.S.-copyrighted works”. Uo., p. 8.

²⁶⁴ „[T]he court concludes that the Supreme Court’s unambiguous language, though dicta, is sufficient to resolve the uncertainties in interpreting the Act. Although this is perhaps an imperfect solution, given the valid concerns raised in both readings of sections 109 and 602, the court nonetheless will not extend section 109(a) to cover foreign-manufactured goods.” Lásd: Uo., p. 9. A körzeti bíróság döntésének elemzését lásd: *Collins*: i. m. (56), p. 37–38; *Goldberg*: i. m. (67), p. 3078–3079. E ponton ismét utalni kell arra, hogy a *Quality King*-döntésben említett hipotetikus példától eltér a jelen tényállás: nem a John Wiley & Sons akarta az Egyesült Államok területén értékesíteni az ázsiai kiadványokat, ezt a per alperese végezte. Így erre a dictára hivatkozni tévedést jelent.

²⁶⁵ John Wiley & Sons v. Kirtsaeng (59), p. 219.

²⁶⁶ Uo. A bíróság e ponton kifejezetten az USCA §104(b)(2) passzusára hivatkozott, amely bármely berni uniós tagállam területén nyilvánosságra hozott mű részére biztosítja az amerikai jogszabályok védelmét. Az ítélet nem utal rá, de az USCA §104(b)(1) hasonlóképp extraterritoriális hatással bírhat. Az utóbbi ugyanis bármely nyilvánosságra nem hozott mű számára biztosítja az amerikai szerzői jog védelmét. A *Second Circuit* lábjegyzet szintjén ugyancsak utalt a Legfelsőbb Bíróság *Quality King*-ügyben hozott döntésére is, amely hangsúlyozta: az USCA §602(a) ab ovo nem tekinthető extraterritoriális hatásúnak, hiszen az az Egyesült Államok területén elkövetett jogsértésekkel szembeni fellépést teszi lehetővé. A Legfelsőbb Bíróság szerint: „Such protection does not require the extraterritorial application of the Act any more than §602(a)’s ‘acquired abroad’ language does.” Lásd: *Quality King v. Lanza* (59), p. 145, 14. lábjegyzet.

is, miszerint bármely műpéldányra alkalmazandó a jogkimerülés, amennyiben az USCA alkalmazható az adott esetben.²⁶⁷

A *Second Circuit* az értelmezési nehézségekre tekintettel a következő szillogizmus mentén zárta le a gondolatmenetét. Amennyiben az USCA §109(a)-ban foglaltakat úgy értelmezzük, miszerint az csak az Egyesült Államok területén létrehozott másolatok vonatkozásában rögzíti a jogkimerülést, akkor a szerzői jogosultak kellő rugalmassággal rendelkeznek, hogy a §602(a) szerint ellenőrizték a külföldön előállított példányok importját. Ellenkező esetben a parallel import tilalma a szituációk jelentős részében gyakorlatilag értelmét vesztené.²⁶⁸ Az ítéletet jegyző Cabranes bírósági elnök szerint ráadásul a fenti logika összhangban áll a Legfelsőbb Bíróság *Quality King*-döntésének egy – ugyancsak *dictaként* értékelhető – mondatával, mely látszólag kétségbe vonja, hogy a külföldön létrehozott műpéldányok az USCA szerint is jogszerűnek volnának tekinthetők.²⁶⁹ A többségi vélemény – mindent egybevetve – tehát helybenhagyta az elsőfokú döntést.²⁷⁰

Az ítélethez csatolt, Garvan Murtha által jegyzett különvélemény ismertetése e ponton elkerülhetetlennek látszik, mivel az abban foglalt észrevételek értő fülekre találtak a Legfelsőbb Bíróságon. Murtha kiindulópontja, hogy a párhuzamos import tilalma a szerzői jogosultak kizárólagos terjesztési jogának folyománya, mely utóbbi elé a jogkimerülés tétele állít korlátot.²⁷¹ A kérdés az, hogy ez a logika az Egyesült Államok határain kívül előállított és forgalomba hozott másolatokra is helytálló-e. Murtha – utalva az Egyesült Államok bíróságai közötti jelentős véleménykülönbségekre – amellet állt ki, hogy a „*lawfully made under this title*” fordulatnak nem tulajdonítható földrajzi jelentés. Ezt sem a jogszabály nyelvtani

²⁶⁷ „The relevant text is simply unclear. '[L]awfully made under this title' could plausibly be interpreted to mean any number of things, including: (1) 'manufactured in the United States,' (2) 'any work made that is subject to protection under this title,' or (3) 'lawfully made under this title had this title been applicable.'” Lásd: *John Wiley & Sons v. Kirtsaeng* (59), p. 220.

²⁶⁸ „Section 602(a)(1) prohibits the importation into the United States of copies of copyrighted works acquired abroad without the authorization of the copyright holder. This provision is obviously intended to allow copyright holders some flexibility to divide or treat differently the international and domestic markets for the particular copyrighted work. If the first sale doctrine codified in §109(a) only applies to copyrighted copies manufactured domestically, copyright holders would still have a free hand ... to control the circumstances in which copies manufactured abroad could be legally imported into the United States. On the other hand, the mandate of §602(a)(1) ... would have no force in the vast majority of cases if the first sale doctrine was interpreted to apply to every copy manufactured abroad that was either made 'subject to protection under Title 17,' or 'consistent with the requirements of Title 17 had Title 17 been applicable.'” Lásd: *Uo.*, p. 221.

²⁶⁹ Eszerint: „§602(a) applies to a category of copies that are neither piratical nor 'lawfully made under this title.' That category encompasses copies that were 'lawfully made' not under the United States Copyright Act, but instead, under the law of some other country.” Lásd: *Quality King v. Lanza* (59), p. 147.

²⁷⁰ *John Wiley & Sons v. Kirtsaeng* (59), p. 222. A *Second Circuit* többségi döntésének elemzését lásd: *Collins*: i. m. (56), p. 37–39; *Alvarado*: i. m. (67), p. 902–907; *Goldberg*: i. m. (67), p. 3079–3082; *Hamburg*: i. m. (190), p. 911–924; *Hansen, Morales*: i. m. (238), p. 560–563.

²⁷¹ *John Wiley & Sons v. Kirtsaeng* (59), p. 225.

értelmezése,²⁷² sem a törvény történeti értelmezése²⁷³ nem támasztja világosan alá. Hasonlóképp a földrajzi megkülönböztetés nélküli értelmezés mellett szólnak a gazdasági érvek is. A párhuzamos import tilalma a belföldön és a külföldön előállított másolatok közötti különbségtétel révén nagyobb mozgásteret eredményezne a jogosult oldalán. Ez azonban a termelés külföldre helyezése iránti hajlandóság növekedését eredményezné, amely Murtha szerint nem lehetett a Kongresszus szándéka.²⁷⁴ A különvélemény ugyancsak szembe megy a többségi vélemény azon elemével, amely az USCA §602(a) esetleges kiüresedésére utal. Murtha szerint ez helytelen logika, a párhuzamos import tilalma ugyanis továbbra is jelentős jogérvényesítési eszköz marad a jogellenesen előállított termékek, illetve az eredetileg nem értékesített példányok behozatalával szemben.²⁷⁵

Az iménti különvélemény a Legfelsőbb Bíróság döntésének fényében egyértelműen felértekelődik. A főbírák ugyanis hosszú oldalakon keresztül és több dimenzió mentén felvázolt véleményükben arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a jogkimerülés tétele az előállítás és az első forgalomba hozatal helyétől függetlenül alkalmazandó, amennyiben e magatartások az amerikai szerzői jogosult engedélyével, jogszerűen történtek. A Legfelsőbb Bíróság egyrészt hangsúlyozta, hogy a „*lawfully made under this title*” fordulat nyelvtani értelmezés segítségével nem ruházható fel földrajzi tartalommal. Ez az öt szó sokkal inkább azt követeli meg a jogelv alkalmazása érdekében, hogy a jogosult engedélyével és az USCA előírásainak megfelelően kerüljön sor az eredeti előállításra.²⁷⁶ Ehhez hasonlóan a bírák úgy vélték, hogy a jogszabály megalkotásának körülményei, megfogalmazása és struktúrája is a földrajzi értelmezés ellen szól. Egyrészt ez utóbbi értelmezés egyértelműen szembehelyezkedne a szerzői jogok és jogosultak egyenlő elbírálásával: a külföldön létrehozott műpéldányok vonatkozásában a jogosultak szélesebb lehetőségekkel rendelkezének.²⁷⁷ Másrészt az 1909-es szerzői jogi törvény megalkotásakor az addigi bírói joggyakorlat kodifikálására törekedett a Kongresszus, s az 1976-os jogszabály megszületésekor is ugyanez a cél vezérelte a jogalkotót

²⁷² „If Congress intended §109(a) to apply only to copies manufactured in the United States, it could have stated ‘lawfully manufactured in the United States under this title.’ As Congress did not include ‘manufactured in the United States’ in §109(a), though it was clearly capable of doing so as demonstrated by §601(a), the omission supports the conclusion that Congress did not intend the language ‘lawfully manufactured under this title’ to limit application of §109(a) to only copies manufactured in the United States”. Uo., p. 226–227.

²⁷³ Így a Kongresszus 1909-ben kifejezetten az addigi joggyakorlatot kívánta kodifikálni, és a domináns példaként szolgáló Bobbs-Merrill-ítélet a földrajzi körülményekre egyáltalán nem helyezett hangsúlyt. Lásd: Uo., p. 227.

²⁷⁴ „Such a result would provide greater copyright protection to copies manufactured abroad than those manufactured domestically. ... I do not believe Congress intended to provide an incentive for U.S. copyright holders to manufacture copies of their work abroad”. Lásd: Uo., p. 227–228.

²⁷⁵ Uo., p. 228. Gurtha bírósági különvéleményének elemzését lásd: *Collins*: i. m. (56), p. 39; *Goldberg*: i. m. (67), p. 3082–3083.

²⁷⁶ *John Wiley & Sons v. Kirtsaeng* (18), p. 1358–1360.

²⁷⁷ A földrajzi értelmezés a §109(a) rendelkezésein túl más szakaszok esetén is indokolatlan egyenlőtlen séget eredményezne. A Legfelsőbb Bíróság e helyütt a 109(c) és (e), valamint a 110(1) szakaszt nevesítette. Uo., p. 1361–1362.

(a köztes időszak jogfejlődése fényében modernizálta a „*first sale doctrine*” tartalmát). A törvényi klauzulákat megelőző bírói döntések pedig nem tartalmaztak megkötést a másolatok származási helyének a fényében.²⁷⁸ A többségi vélemény mindezekon felül határozottan védelmébe vette olyan intézmények gazdasági érdekeit, mint a nyilvános könyvtárak, használtkönyv-kereskedők, IT-cégek, múzeumok. A földrajzi értelmezés azt eredményezhetné számukra, hogy üzleti vagy nonprofit (kulturális) feladataikat csakis többletköltségek mellett vagy egyáltalán nem folytathatnák a jövőben. Ez pedig beláthatatlan – és mindenképpen negatív – következményekkel járna az egész ország számára.²⁷⁹

A tanács ugyancsak külön figyelmet szentelt annak a rendre visszatérő érveknek, miszerint a földrajzival ellentétes értelmezés kiüresítené a parallel import tilalmát. Saját korábbi – a *Quality King*-ügyben hangsúlyozott – véleményére ráerősítve a többségi vélemény hangsúlyozta, hogy igenis jelentős lehetőségeket biztosít a §602(a) a jogosultak számára olyanokkal szemben, akik nem tulajdonosai a kérdéses másolatoknak, vagy amelyeket nem az amerikai szerzői jogosult engedélyével hoztak létre.²⁸⁰ Hasonlóképp – elsőként a témával kapcsolatos ítéletek sorában – elvetette a Legfelsőbb Bíróság a felperes azon „igényét”, miszerint joga volna a belföldi és a külföldi piac között – árdiszkrimináció segítségével – különbséget tenni. A főbírák szerint ugyanis a szövetségi alkotmányon alapuló „korlátozott kizárólagos” szerzői jogok nem ölelnek fel semmiféle hasonló jogosultságot.²⁸¹

Az ítélethez csatolt párhuzamos véleményben Kagan és Alito bíró szerint a többségi vélemény a §602(a) hatókörét indokolatlanul leszűkíti.²⁸² A két bíró abból a feltételezésből indult ki, hogy a Kongresszus igenis a piacok felosztását kívánta elérni a §602(a) megalkotásakor, azonban nem a jogkimerülés kizárásával a külföldön alkotott műpéldányok vonatkozásában, hanem a behozatali tilalom biztosításával a jogkimerülés alkalmazhatósága

²⁷⁸ Uo., p. 1363–1364.

²⁷⁹ Uo., p. 1364–1367. Ennek éles kritikáját lásd: *Ficsor*: i. m. (163), p. 32–35.

²⁸⁰ *John Wiley & Sons v. Kirtsaeng* (18), p. 1367–1368. *Ficsor* úgy érvelt, hogy a jogszerű birtokosok általi megszerzés nem felel meg a jogszabály által rögzített „acquired” követelményének. Ez utóbbi kifejezés *Ficsor* szerint kizárólag tulajdonszerzéssel valósítható meg, a Legfelsőbb Bíróság által említett birtokosokra azonban ez értelemszerűen nem vonatkozhat. Ebben az esetben ráadásul az következne, hogy azok a személyek vagy cégek, akik birtokolják ugyan a műpéldányokat, de nem rendelkeznek azok felett tulajdonjoggal, s ily módon importálják azokat az Egyesült Államokba, megsértik a terjesztés jogát és szerződésszegést is elkövetnek, mivel a „szerzés” nem első értékesítés (*first sale*) formájában történt. Lásd: *Ficsor*: i. m. (163), p. 30–31.

²⁸¹ „[T]he Constitution’s language nowhere suggests that its limited exclusive right should include a right to divide markets or a concomitant right to charge different purchasers different prices for the same book, say to increase or to maximize gain. ... To the contrary, Congress enacted a copyright law that (through the ‘first sale’ doctrine) limits copyright holders’ ability to divide domestic markets. And that limitation is consistent with antitrust laws that ordinarily forbid market divisions.” Lásd: *John Wiley & Sons v. Kirtsaeng* (18), p. 1371.

²⁸² Uo., p. 1372.

ellenére is.²⁸³ Vagyis a Legfelsőbb Bíróság a jelen esetben egyáltalán nem hibázott. Ha valami rossz, akkor az már maga a *Quality-King* döntés, amely megengedte – az adott ténybeli körülmények között – bizonyos műpéldányok behozatalát. Ha pedig ez probléma, akkor a Kongresszusnak kell lépnie, és nem csupán a Wiley által kifogásolt körülmények között, hanem egészében, valamennyi import esetén világosan ki kell zárnia a §109(a) primátusát a §602(a) felett.²⁸⁴

Ugyancsak bizonyos volt, hogy ilyen horderejű kérdésben a Legfelsőbb Bíróság nem határoz egyhangúan. A már a *Quality King*-döntéshez is párhuzamos véleményt csatoló Ginsburg bíró ezúttal különvéleményben fogalmazta meg a kételyeit. A tény, hogy Kennedy és – két elemét kivéve – Scalia is szignálta e véleményt, erőteljesen csökkenti a többségi döntés erejét, ám mégsem húzza ki a talajt alóla.

Ginsburg érvei érdemben négy külön pontba sorolhatók. Először is a bírónő jelezte: másként vélekedik a vitatott „*lawfully made under this title*” fordulat vonatkozásában, és határozottan kiállt ennek a földrajzi értelmezése mellett. Eszerint tehát a jogkimerülés tétele nem alkalmazható a külföldön előállított műpéldányokra.²⁸⁵ Ellenkező esetben, érvelt Ginsburg, valamennyi külföldön létrehozott másolatot jogszerűnek kellene tekinteni az *USCA* alapján, még azokat is, amelyeket a szerzői jogosult engedélye nélkül vagy a forrásország jogával ellentétesen hoztak létre.²⁸⁶ E ponton azonban nincs igaza Ginsburg bírónak. A többségi vélemény is kifejezetten utalt arra, hogy az *USCA* §602(a)(2) kifejezett fellépési jogot biztosít a szerzői jogosult részére a külföldön jogellenesen előállított példányok importálásával (és exportálásával) szemben. A jelen ügyben is irányadó §602(a)(1) – mint az az 5.1. alfejezetben bemutatásra került – a kifejezetten jogszerű másolatok jogi sorsát hivatott rendezni.²⁸⁷

Ginsburg hasonlóképp kiállt amellett, hogy a többségi véleményben foglalt értelmezés a §602(a)(1) kiüresedéséhez vezet, s ez közvetve a 602(a)(3) bekezdésben található kivételekre is hatást gyakorol. Ez utóbbi szabály többek között könyvtáraknak biztosítja, hogy a főszabály ellenére is legfeljebb öt példányban importáljanak szerzői jogilag védett műveket

²⁸³ „Assuming Congress adopted §602(a)(1) to permit market segmentation, I suspect that is how Congress thought the provision would work – not by removing first-sale protection from every copy manufactured abroad (as John Wiley urges us to do here), but by enabling the copyright holder to control imports even when the first-sale doctrine applies (as *Quality King* now prevents).” Lásd: Uo., p. 1373.

²⁸⁴ „If Congress thinks copyright owners need greater power to restrict importation and thus divide markets, a ready solution is at hand – not the one John Wiley offers in this case, but the one the Court rejected in *Quality King*.” Lásd: Uo.

²⁸⁵ „But the Court overlooks that, according to the very dictionaries it cites the word ‘under’ commonly signals a relationship of subjection, where one thing is governed or regulated by another. ... Only by disregarding this established meaning of ‘under’ can the Court arrive at the conclusion that Wiley’s foreign-manufactured textbooks were ‘lawfully made under’ U.S. copyright law, even though that law did not govern their creation. It is anomalous, however, to speak of particular conduct as ‘lawful’ under an inapplicable law.” Lásd: Uo., p. 1376–1377.

²⁸⁶ „The logical implication of the Court’s definition of the word ‘under’ is that any copy manufactured abroad – even a piratical one made without the copyright owner’s authorization and in violation of the law of the country where it was created – would fall within the scope of § 109(a).” Lásd: Uo., p. 1377.

²⁸⁷ Vö. továbbá a 76. lábjegyzetben foglaltakkal.

– audiovizuális tartalmakat legfeljebb egy példányban – kölcsönzési vagy archiválási célokra. Ginsburg szerint amennyiben azonban a §602(a)(1) – a többségi vélemény logikájának megfelelően – bármely műpéldány behozatalát lehetővé teszi, a kivétel értelmét veszti.²⁸⁸ E ponton ismét ellent kell mondani e gondolatmenetnek. A jogkimerülés alkalmazhatósága ugyanis – mint az imént utaltunk rá – továbbra sem eredményezi *bármely* műpéldány engedély nélküli importálását, csakis azokat, amelyeket a szerzői jogosult engedélyével jogszerűen állítottak elő és értékesítettek legalább egyszer. A §601(a)(3)(A)–(C) pontban meghatározott kivételek ennek fényében azonban továbbra is életképes tartalommal bírnak, hiszen ezek alapján semelyik fent nevezett feltétel sem köti a kedvezményezett intézményeket a beszerzés során.

Ginsburg – a többségi véleményhez képest ugyancsak ellenkező előjellel – az *USCA* megalkotását megelőző másfél évtized előkészítő anyagai, valamint a végső szabályozás összehasonlítása révén arra a következtetésre jutott, hogy a Kongresszusnak kifejezetten célja volt, hogy a jogosultak számára biztosítsa a piacok megosztását.²⁸⁹ Ugyancsak elutasította a különvélemény azt a logikát, miszerint a földrajzi értelmezés egyes intézmények számára rendkívül hátrányos következményekkel járna. Tagadhatatlanul igaza van Ginsburgnek abban, hogy e veszélyek nem szükségképpen igazolódtak be. A többségi vélemény által felvázolt – könyvtárakat, használtkönyv-kereskedőket, múzeumokat stb. érintő – problémákkal kapcsolatos releváns jogeset egy sem ismert az Egyesült Államokban az *USCA* megalkotása óta.²⁹⁰ Ez azonban – s ebben mindenképpen oszthatjuk a többségi véleményt – nem azt

²⁸⁸ „The Court’s decision also overwhelms 17 U.S.C. §602(a)(3)’s exceptions to §602(a)(1)’s importation prohibition. Those exceptions permit the importation of copies without the copyright owner’s authorization for certain governmental, personal, scholarly, educational, and religious purposes. Copies imported under these exceptions ‘will often be lawfully made gray market goods purchased through normal market channels abroad.’ But if, as the Court holds, such copies can in any event be imported by virtue of §109(a), §602(a)(3)’s work has already been done.” Lásd: *Uo.*, p. 1379.

²⁸⁹ „Because economic conditions and demand for particular goods vary across the globe, copyright owners have a financial incentive to charge different prices for copies of their works in different geographic regions. Their ability to engage in such price discrimination, however, is undermined if arbitrageurs are permitted to import copies from low-price regions and sell them in high-price regions. ... To the contrary, it confirms what the plain text of the Act conveys: Congress intended §602(a)(1) to provide copyright owners with a remedy against the unauthorized importation of foreign-made copies of their works, even if those copies were made and sold abroad with the copyright owner’s authorization.” Lásd: *Uo.*, p. 1374., 1382–1383. Jelezni szükséges, hogy e ponton Scalia nem csatlakozott a különvéleményhez.

²⁹⁰ „But if, as the Court suggests, there are a multitude of copyright owners champing at the bit to bring lawsuits against libraries, art museums, and consumers in an effort to exercise perpetual control over the downstream distribution and public display of foreign-made copies, might one not expect that at least a handful of such lawsuits would have been filed over the past 30 years? The absence of such suits indicates that the ‘practical problems’ hypothesized by the Court are greatly exaggerated.” Lásd: *Uo.*, p. 1390.

jelenti, hogy ez ne következhetne be abban az esetben, ha a Legfelsőbb Bíróság, mint azt Ginsburg sugallja, a földrajzi értelmezés mellett tenné le a voksát.²⁹¹

A Legfelsőbb Bíróság döntését követően a további megtárgyalásra visszaküldött aktát a *Second Circuit* 2013. áprilisban továbbadta az első fokon eljáró New York-i fórumnak.²⁹² Ennek folyományaként a körzeti bíróságnak 2013. december 20-án már csak arról kellett döntenie, hogy a pernyertes Kirtsaeng követelheti-e a pervesztéstől az ügyvédi munkadíjak megtérítését. Ezt az igényt azonban a bíróság elutasította.²⁹³

Hasonlóképp indokolt jelezni, hogy nagyjából a fentiekben bemutatott per lefolyásával egyező időben további három, hasonló tárgyú per indult a *Second Circuit* illetékességi területén. A röviden csak „*Pearson trióként*” említhető persorozatban – amelyben a John Wiley & Sons ugyancsak részt vett felperesként – a Pearson Education kiadó külföldön előállított és forgalomba hozott tankönyvek engedély nélküli importálása és terjesztése miatt citált bíróság elé kínai és indiai hallgatókat. A perekben eljáró körzeti bíróságok rendre a felperesnek adtak igazat,²⁹⁴ mely döntéseket a *Second Circuit* – a saját, *Kirtsaeng*-ügyben hozott ítéletére hagyatkozva – indokolás nélkül helybenhagyott.²⁹⁵ Két esetben az alperesek – *Kirtsaeng*hez hasonlóan – a Legfelsőbb Bírósághoz fordultak a *certiorari* kiadása érdekében. E téren sikerrel jártak, és a Legfelsőbb Bíróság érdemi elemzés nélkül – a *Kirtsaeng*-ügyben megfogalmazott véleményére támaszkodva – megsemmisítette valamennyi alsóbb fokú döntést.²⁹⁶

Mindezek fényében a *Kirtsaeng*-ügy és a *Pearson trió* rációja és folyománya az, hogy az amerikai szerzői jogosultak, illetve képviselőik (például leányvállalataik) engedélyével bármely, illetve bárhol jogszerűen előállított és forgalomba hozott példány behozatala az Egyesült Államokba megengedett, s azzal szemben sem az amerikai jogosultak, sem a vámhivatal nem léphet fel érvényesen. *A párhuzamos import előtt a jogkimerülés nemzetközivé válásával megnyíltak a kapuk.*

Érthető, hogy ez az amerikai szerzői jogosultak számára komoly fejtörést jelent majd a jövőben. Tekintettel arra, hogy a Legfelsőbb Bíróság viszonylag meggyőző többséggel rögzítette, hogy a Kongresszusnak nem állhat érdekében annak biztosítása, hogy a szerzői

²⁹¹ „That inertia means a dramatic change is likely necessary before these institutions, instructed by their counsel, would begin to engage in the complex permission verifying process that a geographical interpretation would demand. And this Court’s adoption of the geographical interpretation could provide that dramatic change.” Lásd: Uo., p. 1366.

²⁹² John Wiley & Sons, Inc. v. Supap Kirtsaeng, 713 F.3d 1142 (2013).

²⁹³ John Wiley & Sons, Inc. v. Supap Kirtsaeng, 2013 WL 6722887 (S.D.N.Y., 2013).

²⁹⁴ Pearson Education, Inc., et al., v. Ganghua Liu, et al., 656 F.Supp.2d 407 (2009); Pearson Education, Inc., et al., v. Mohit Arora, et al., 717 F.Supp.2d 374 (2010); Pearson Education, Inc., et al., v. Vinod Kumar, et al., 721 F.Supp.2d 166 (2010).

²⁹⁵ Pearson Education, Inc., et al. v. Mohit Arora, et al., 438 Fed.Appx. 34 (2011); Pearson Education, Inc., et al., v. Vinod Kumar, et al., 452 Fed.Appx. 11 (2011); Pearson Education, Inc., et al., v. Ganghua Liu, et al., 10-894-mv (Second Circuit, 2011; nem publikált).

²⁹⁶ Ganghua Liu v. Pearson Education, Inc., et al., 133 S.Ct. 1630 (2013); Vinod Kumar, et al., v. Pearson Education, Inc., et al., 133 S.Ct. 1631 (2013).

jogosultak a belföldi és külföldi piacokat megosszák, a szerzői jogosultaknak minden valószínűség szerint teljesen új üzleti stratégiával kell előállniuk. Másrészt azt is biztosra vehetjük, hogy az új modelleknek nem az lesz céljuk, hogy az „amerikai piacot butítsák le” az Egyesült Államokon kívüliekhez. Más szavakkal nagyon könnyen elképzelhető, hogy véget ér a külföldi országokban kínált olcsóbb tankönyvek vagy más hordozók világa, és globális drágulás veszi kezdetét.

6. Összefoglaló gondolatok

Mint azt fentebb láthattuk, a „*first sale doctrine*” – az *USCA* több más rendelkezéséhez hasonlóan – gyökerei a XIX. század bírói gyakorlatáig vezethetők vissza. Valószínű, hogy senki nem gondolta, hogy az 1908-ban kodifikált eredeti, majd 1976-ban beiktatott módosított verzió a jövőben is jelentős bírósági értelmezésre, sőt fejlesztésre szorul. Nem pusztán terminológiai pontosításokra volt szükség az elmúlt évtizedekben, de konkrét válaszokra olyan élethelyzetekben, amelyeket a törvényhozó nem láthatott előre sem 1908-ban, sem 1976-ban. Különösen a jelenlegi *USCA* elfogadása óta eltelt kevesebb, mint negyven év bizonyította kiválóan, hogy milyen komoly kihívások elé állítják a jogosultakat, a jogalkotót és a jogalkalmazókat a gazdasági, társadalmi és morális változások. A hangfelvételek, a szoftverek és a filmalkotások kölcsönzése, a licencia kontra adásvétel problematikája, a párhuzamos import és a jogkimerülés összeegyeztethetősége mind olyan feloldandó kérdések (voltak), melyek tisztázása az amerikai gazdaság kiemelt érdeke.

Ezek egy része egyértelműen megoldódott. Hosszú évekre megnyugtató választ adott az *RRA* és a *CSRA* a kölcsönzés gyakorlatára, a videotékák körüli konfliktusokat pedig szerződések révén rendezték a felek. Ugyanakkor szinte vicces, de alig két, két és fél évtizeddel a megjelenésüket követően napjainkra teljesen eljárt az idő a hangfelvételek és filmek (fizikai) kölcsönzése felett. A jogalkotói intervenció tehát nem egyszerű feladat, nehéz lenne megmondani, milyen lépést volna indokolt e téren tenni új, tartós szabályok megalkotása érdekében.

Ugyanezt igazolják a szürkepiac törvényi rendezése körüli bizonytalanságok. Roa már 1999-ben arról írt, hogy mindaddig öt törvénytervezet született a parallel import körüli problémák szabályozására, melyek közül azonban egyik sem vezetett eredményre.²⁹⁷ Az azóta eltelt 15 év alatt hasonlóképp mindössze fazonírozni tudta a Kongresszus az *USCA* 6. fejezetét. A Legfelsőbb Bíróság *Kirtsaeng*-ügyben hozott döntése nyomán pedig könnyen lehet, hogy a jövőben – a jogszabályok értelmezhetősége folytán – szükségtelen is volna új normát alkotni. A „*first sale doctrine*” és a párhuzamos import tilalmának kollíziója tehát feloldódni látszik. A párhuzamos importálás fent említett három lehetséges variációjá-

²⁹⁷ A szerző ebből azt a következtetést vonta le, hogy a Kongresszus a párhuzamos piac engedélyezése és az ezzel kapcsolatos korlátozások eltörlése mellett tette le a voksát. Lásd: *Roa*: i. m. (40), p. 233.

ra lassan, de biztosan felsőbbbírósági gyakorlat alakult ki. A külföldön előállított és elsőként ott forgalomba helyezett, majd importált termékek esetén a *Kirtsaeng*-ítélet, az Egyesült Államokban létrehozott, ott eredetileg nem terjesztett, s csak utóbb, külföldről behozott példányok vonatkozásában a *Sebastian*- és a *Quality King*-döntés követendő precedensként szolgál.²⁹⁸ Az Egyesült Államok területén létrehozott és ott forgalomba helyezett, majd külföldre exportált, végül ismét importált másolatok esetében pedig megállapítható, hogy a *Cosmair*-ítélet érvényét egyik további jogeset sem kezdte ki.

Mára tehát egyértelművé vált, hogy az első jogszerű tulajdonátruházást követően, akár belföldön, akár külföldön került sor rá eredetileg, amennyiben a jogosult – az ajándékozás kivételével – megfelelő díjazásban részesült, elveszti jogát az adott műpéldány további terjesztésére. Egy dologra azonban egyáltalán nem ad megnyugtató választ a fenti összefoglalás (és így a joggyakorlat): vajon a jogkimerülés tétele alkalmazható-e az online környezetben megvalósult értékesítésekre is? Ehhez szorosan kapcsolódóan a licencia és az adásvétel elhatárolása sem tekinthető rögzültnek mindmáig, így ez hasonlóképp a közeljövő egyik legizgalmasabb témaköréként szolgálhat e téren. Az *Aftermath*-ítélet messze nem bír kötőerővel. A hozzá hasonló új eljárások feladata lesz annak eldöntése, hogy azok a felhasználási szerződések, amelyek keretében a műpéldányok korlátozott vagy épp korlátlan időre, feltételekhez kötve vagy épp azok nélkül kerültek továbbadásra, keletkeztethetnek-e adásvételt. A „*first sale doctrine*” digitális környezetbe való beillesztésének a feltétele, hogy mindkét előbb említett részkörülményt tekintve pozitív válasz szülessék.

Hogy mennyire érdekesek a fenti problémák, mi sem bizonyítja jobban, mint hogy azok nem csupán az Egyesült Államokban kerültek felszínre. A jelen tanulmány témaköreinek kiválasztása épp ezért nem nevezhető véletlenszerűnek. Szinte kivétel nélkül visszaköszönnek a fenti elvi kérdések az Európai Unió, Németország vagy épp – jóval szűkebb körben – Magyarország jogában. Különösen igaz ez a párhuzamos importálás és a licencia kontra adásvétel dilemmájának vonatkozásában. Ezeknek a bemutatása azonban már nem ennek a tanulmánynak a feladata.

²⁹⁸ Ezzel értelemszerűen nem mindenki ért egyet. Ficsor szerint ugyanis a Legfelsőbb Bíróság a hatalmi ágak elválasztásának elvét megsértve olyan értelmezést használt a *Kirtsaeng*-döntésben, amely túlterjeszkedett a hatáskörén, és az importálási tilalmat kiüresítve gyakorlatilag felül szabályozta a szerzői jogi törvényt. Lásd: *Ficsor*: i. m. (163), p. 29.